

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 75.

Onsdagen den 19 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 10.30 f. m.

Justerades protokollen för den 12 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1915 undergå landstombsbefälsutbildning, dels ock två i ämnet väckta motioner,

nr 2, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 39 värnpliktslagen, och

nr 3, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottet nr 2 sekreterare och vaktbetjäning;

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, dels ock väckt motion om ändring av § 5 mom. 3 i nyssnämnda lag, samt

nr 4, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 176, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av ett statens tryckeri.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll så lydande:

Första kammarens protokoll 1915. Nr 75.

1

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr t. f. expeditionschefen Viktor Petrén . . . 47 röster,
 » häradshövdingen A. R. Östergren 1 röst,

i följd varav herr t. f. expeditionschefen Viktor Petrén blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen A. R. Östergren 48 röster,

i följd varav herr häradshövdingen A. R. Östergren blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, i fall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet G. Appelberg 48 röster,

i följd varav herr hovrättsrådet G. Appelberg blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

År 1915 den 18 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman, ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr f. d. revisionssekreteraren friherre Bror Carl

Cederström 48 röster,

i följd varav herr f. d. revisionssekreteraren friherre Bror Carl Cederström blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

G. F. Östberg.

Ernst Trygger.

Karl Staaff.

Hjalmar Branting.

På framställning av herr talmannen beslöts, att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna, ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till den paragraf därom, som borde införas i riksdagsbeslutet.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden nr 96—114.

Vid föredragning av statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 115, med förslag angående arvoden till de vid innevarande riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktmästare, vilka inkallats till militärtjänstgöring, biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning av statsutskottets sistlidne dag bordlagda memorial nr 116, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för framlidna Hennes Maj:t Änkedrottning Sofias och framlidna Hennes Kungl. Höghet Änkehertiginnans av Dalarna begravingar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid föredragning av sammansatta stats- och jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktmästare, biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets sistlidne dag bordlagda betänkanden och memorial nr 32, 33 och 37 ävensom bankoutskottets samma dag bordlagda utlåtanden och memorial nr 39—42.

Föredrogos lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial: nr 37, angående arvide åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 4 med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, dels ock motionen nr 85 inom andra kammaren av herr E. Palmstierna med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradssting m. m.,

nr 38, angående arvoden åt dem, som inom lagutskottet biträdd vid behandlingen av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 92 § växellagen.

nr 39, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträdd vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 18 med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m., dels ock de i anledning av propositionen väckta motioner, samt

nr 40, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträdd vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 83 med förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område m. m.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölls.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande nästlidne dag bordlagda ärenden, nämligen lagutskottets utlåtanden 43—47, jordbruksutskottets utlåtanden nr 67 och 69, andra särskilda utskottets utlåtande nr 3 ävensom första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 15 och 16.

Herr talmannen yttrade, att han efter överenskommelse med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att vid kamrarnas sammanträden lördagen den 22 innevarande maj anställas över de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore av båda kamrarna godkända.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 17 och 18 i denna månad bordlagda betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker under viss tid utan erläggande av sockerskatt, biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Förordnings-
förslag om
krigskonjunkturskatt.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 17 och 18 innevarande maj bordlagda betänkande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom proposition, nr 196, av den 30 april 1915, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till förordning om krigskonjunkturskatt.

Till utskottet hade jämväl överlämnats nedannämnda tre i anledning av propositionen väckta motioner.

I motion II: 245, av friherre *Palmstierna* och herr *Sandler*, hade

såvitt detta ärende angick, yrkats sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag,

att i 3 § b siffran 15,000 utbyttes mot 10,000.

att 7 § erhöles följande lydelse:

Krigskonjunkturskatt utgår med följande procent av merinkomstens taxerade belopp:

Vid taxerad merinkomst av	1,000—	4,900 kronor	12 procent
»	5,000—	9,900	14 »
»	10,000—	14,900	16 »
»	15,000—	24,900	18 »
»	25,000—	34,900	20 »
»	35,000—	44,900	22 »
»	45,000—	59,900	24 »
»	60,000—	74,900	26 »
»	75,000—	99,900	28 »
»	100,000—	149,900	30 »
»	150,000—	299,900	32 »
»	300,000 och däröver		35 »

att 17 § andra stycket måtte erhålla följande lydelse:

Framgår av föreliggande handlingar eller, därest deklara-tions-skyldig av giltig anledning förhindrats inlämna dylika, det eljest är för nämnden — — — rum (lika med förslaget).

I motion II: 251, av herr *Sjöberg*, hemställdes, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl Maj:ts förslag till förordning om krigskonjunkturskatt, att all s. k. »merinkomst» utöver 10,000 kronor bleve underkastad beskattning enligt sagda förordning.

I motion II: 253, av herr *Gustafsson* i Brånsta, hade föreslagits, att den föreslagna s. k. krigskonjunkturskatten måtte sättas lägre för inkomst av industriell verksamhet än av egentlig handels- eller affärsvinst.

På framställning av herr talmannen beslöts, att förevarande be-tänkande skulle föredragas punktvis, att det i punkten 1 intagna för-ordningsförslaget skulle företagas paragrafvis till avgörande med upläsande av lagtext endast där sådant begärdes, samt att sist skulle föredragas utskottets hemställan.

Punkten 1.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts föreva-rande förslag till förordning om krigskonjunkturskatt icke kunnat i alla avseenden oförändrat bifallas, måtte antaga förslag i ämnet, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Utskottets förslag till förordning om krigskonjunkturskatt.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Under ett vart av åren 1915 och 1916 skall enligt bestämmelserna i denna förordning till staten erläggas en särskild skatt, avsedd att utgå för den ökade inkomst, som tillförts skattskyldig på grund av det genom närvarande krigstillstånd framkallade läget. Denna skatt benämnas krigskonjunkturskatt.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman, mina herrar! Då man här vid första paragrafens föredragning har rätt att yttra sig om hela förslaget, har jag att börja med endast att konstatera, att utskottet ju i huvudsak anslutit sig till den kungl. propositionen. Det är endast i två punkter, nämligen § 3 och § 8, som avvikande meningar hava anmälts.

I § 3 ha vissa reservanter yrkat att punkten b skulle hava följande lydelse: »Att den skattskyldige under året för inkomst- och förmögenhetsskatt taxerats till belopp, som, efter avdrag av däri ingående förmögenhetsdel, uppgår till minst 10,000 kronor. Vidare ha icke mindre än tio av utskottets ledamöter ansett, att skatten borde läggas progressivt och därför påyrkat ändring i § 8.

För min del har jag anslutit mig till reservanterna beträffande § 8. Här har utskottet som skäl för avslag å vissa motionärers förslag om att denna skatt skulle anordnas progressivt anfört, att det här är frågan om ett slags objektskatt, att man alltså icke vid dess anordnande kunnat taga behörig hänsyn till skatteförmågan och att, såsom utskottet säger, denna skatt bör träffa inkomstobjekten rent proportionellt utan någon progressiv påbyggnad.

Om man ser saken rent teoretiskt, kan jag icke neka till, att det kan ligga ett visst fog för detta påstående och detta yrkande, som ju även är Kungl. Maj:ts. Men om man vill se saken praktiskt, förefaller det mig, att man på synnerligen goda grunder kan intaga en rakt motsatt ståndpunkt. Det handlar här om att beskatta vissa under rent exceptionella förhållanden uppkomna inkomster, som man är ense om utgöra lämpliga beskattningsobjekt och utgöra lämpliga föremål för en särskild beskattning. Det gäller, skulle jag vilja säga, med andra ord en slags tillfällig påbyggnad på inkomstskatten. Det förhåller sig så, att det här är fråga om mycket olika vinster vid denna konjunkturbeskattning. Det har t. ex. nämnts, att det finnes personer, som skulle hava förtjänat upp till miljonen och mer än så på konjunkturvinster, under det andra ha tjänat ganska blygsamma belopp. Enligt detta förslag skulle skatten icke drabba tidigare, än när denna inkomst uppgått till 1,000 kronor. Man har då att avväga skattesatsen från så små belopp som 1,000 kronor ända upp till så stora belopp som över 1,000,000 kronor. Jag har för

min del icke kunnat finna orättvist, utan tvärtom vara av förhållandena påkallat, att man även vid denna beskattning tillämpade en i sakta stigande progression gående skala, och det är en sådan vi reservanter hava förordat. Vi hava ingalunda biträtt den skala, som motionärerna förordat, vilken förefaller oss vara alltför kraftig, men den skala vi här hava föreslagit och i reservationen framhållit, är ju ganska försiktigt lagd.

Jag skall, herr talman, under den pressning av ärenden, som här förekommer, icke längre taga upp tiden, utan ber att för närvarande få yrka bifall till § 1, men då vi komma till § 8, kommer jag där att yrka bifall till vår reservation.

Friherre Fleming: Mot en beskattningsform, sådan som den här föreslagna, torde nog med fog kunna framdragas rätt många principiella betänkligheter. Till att börja med är ju hela förslaget om denna skatt byggt på tämligen lösa grunder. Man vet ju mycket litet om, huru stora de inkomster äro, som här skulle komma att beskattas. Man kan befara, att den kommer att verka mycket ojämt. Man vet överhuvud taget icke, hur den kommer att verka. Men det betänkligaste kanske är det, att den drabbar så olika förhållanden som dels de rena handelsvinsterna och dels vinster, som uppkomma inom olika affärgrenar och industriella företag, och den kan därför komma att drabba en sådan affär, ett sådant industriellt företag, som visserligen på krigskonjunktur haft ganska stor vinst, men dock i det stora hela haft minskad inkomst mot året förut.

Vidare kan man säga att, som denna skatt är lagd, kommer den i stort sett att verka som en ren kapitalbeskattning. De stora inkomster, man fått under denna tid, äro väl i många fall sådana, att desamma, i den mån de äro merinkomst utöver den vanliga, komma att öka kapitalet och skatten blir således beskattning på kapitalet.

Allt detta gör, att man enligt min mening får vara mycket försiktig vid beskattningen. Att jag i alla fall anser mig böra gå med på den, beror på, att man kan ju icke förneka, att här finnas verkliga vinster, som tillkommit så, att de möjligen böra beskattas, och de exceptionella förhållanden, som nu råda, göra ju, att man kanske bör vara med om skatten. Jag tänker mig, att i många fall hava dessa vinster uppkommit på så sätt, att affärsmän genom att påtaga sig stora risker, lyckats göra stora förtjänster på utlandet och därigenom draga in pengar i vårt land. Detta är ju i och för sig mycket berömvärdt, men till viss del bero dessa vinster kanske på ett fördyrande här hemma i Sverige av vissa varor och att således vi andra skattdragande i vissa fall blivit lidande liksom kanske i vissa fall statskassan själv blivit lidande, och i denna mån är det befogat, att något av inkomsten återbetalas. Men jag anser, som jag sade förut, att man bör vara ganska försiktig, och Kungl. Maj:ts förslag är ju ock avvägt så, att enligt statsrådets och chefens för finansdepartementet uttalande han icke anser det vara en för sträng beskattning.

Men att däremot gå så långt, som reservanterna önska, och öka upp skatten till 18 % torde vara att gå väl långt. Till att börja med

Förordnings-
förslag om
krigskonjunk-
turskatt.
(Forts.)

kan det sägas vara principiellt felaktigt att, då skatten är lagd som objektskatt på viss inkomst, på viss del av förmögenhet, eller hur man vill kalla det, på den lägga progression. Men detta är så mycket betänkligare, då man tänker på de industriella företag, jag nyss talade om. Det är nämligen icke alls säkert, om en industri har ökad inkomst på de titlar, som skola beskattas, att den i sin helhet har ökad inkomst. Läger jag progression på dessa, tar jag icke i någon mån hänsyn till skatteförmågan i dess helhet, och detta är betänkligt. En enskild person, som förtjänat en halv miljon, honom kan det ju göra detsamma, om han betalar 12 eller 18 %, men en affär, som i vanliga fall förtjänar en miljon, men på nu ifrågakvarande krigskonjunkturer kanske har den halva miljonen i förtjänst, under det att förtjänsten i övrigt har gått ned, dess skatteförmåga blir då icke höjd, så att affären lättare kan betala den högre skatten. Genom progressionen drar man från vissa affärer ett kapital, och ju mer man gör det, dess ogynnsammare kommer skatten att verka.

Jag kan på dessa grunder, herr talman, icke biträda reservanternas förslag i § 8. Jag vill på samma gång säga, att de övriga ändringar, som av utskottet blivit gjorda, icke torde vara mycket att säga om, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg, Johan: Det må ju kanske synas förunderligt, att detta utskottsbetänkande icke åtföljes av någon annan reservation än den, som avser att göra skatten progressiv. Detta beror naturligtvis icke därpå, att de, som deltagit i utskottsbehandlingen, funnit denna skatt egentligen kunna ur skatteteknisk synpunkt försvaras. Den lämnar, som lätt inses, i det avseendet rum för åtskilliga anmärkningar.

Om man i allt fall låtit dessa anmärkningar falla, beror det naturligtvis därpå, att denna skatt nog kan sägas vara en populär skatt, i det man på många håll anser att man särskilt kan beskatta dem, som under nu rådande tider lyckats göra förtjänst. Man har dock icke beskattat alla dessa, ty om man i *vissa andra avseenden* än dem, som upptagits i skatteförslaget, verkligen gjort sig förtjänst på krigskonjunkturen, så undgår man likväl skatt.

Att nu uttaga en viss konjunktur och säga, att den skall beskattas särskilt, är naturligtvis ett i och för sig ganska angripbart företag. Det har, såvitt jag vet, icke heller ifrågasatts att göra det på andra ställen än här och i Danmark, där man dock lagt skatten på något annat sätt än hos oss.

Man kan vidare göra den anmärkningen, att det är betänkligt att beskatta en vinst av en konjunktur, innan konjunkturen är slut, innan man vet, hur resultatet i dess helhet ställer sig. Man vet icke om det är, som gått, icke kommer att efterföljas av förlust för samma person just på grund av krigskonjunkturen och att hans *hela* ställning till krigskonjunkturen icke blir vinst utan förlust.

Allt detta får ju emellertid lämnas å sido, då som sagt skatten nu en gång är en populär beskattning.

Men att göra denna skatt progressiv kan väl icke vara möjligt

och rimligt, om man tänker på att på denna inkomst, i den mån den är verklig inkomst, utgår i alla fall den vanliga progressiva inkomstskatten, och att man således i alla fall får för hithörande inkomst skatta progressivt. Det synes mig oriktigt att dessutom lägga på denna särskilda del, som man nu tar ut och beskattar utan hänsyn till personens skatteförmåga i det stora hela, en särskild progression. Det kan mycket lätt tänkas, att en person genom krigskonjunkturen gjort förtjänst på handel, men förlorat detta och mer till på sin fasta egendom. Då skulle han i alla fall beskattas progressivt för sin krigskonjunkturvinst, vilket ganska påtagligt är obilligt. Jag skall taga ett enda exempel till. Det är väl icke sämre att förtjäna på krigskonjunktur än på lotteri. Den som förtjänar på lotteri slipper hela denna extra skatt, såvitt icke förtjänsten kan hänföras till krigskonjunkturvinst, vilket torde vara ganska svårt, men den som med arbete och risk förvärvat inkomst skall härför först skatta progressivt i vanlig ordning och så betala en extra krigskonjunkturskatt, och så till på köpet även denna senare efter en progressiv skala. Det är, som kammaren behagade finna, att gå ganska långt i en skatt, som från början icke kan rationellt uppbyggas.

Om man tar denna skatt, torde det alltså, efter min mening, vara nog att stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. Den kommer nog ändå i många fall att verka ganska tungt, ty man skall besinna, att den erlägges icke i det ögonblick, då vinsten inhöstas, utan långt efteråt, då förhållandena kunna vara helt annorlunda.

Därför, herr talman, har jag ansett mig redan på detta tidiga stadium vilja lägga kammaren på hjärtat att icke biträda yrkandet om progressiv beskattning i denna i och för sig mycket litet rationella skatt.

Herr von Zweigbergk: Då jag icke har något annat yrkande än om bifall till den föredragna paragrafen, bör jag kanske be kammaren om ursäkt, om jag ett ögonblick tar uppmärksamheten i anspråk.

När finansministern i statsrådsprotokollet motiverade denna skatt, framhöll han, att man i det längsta under närvarande tider borde söka undvika nya skatter. Och det är ju något, som gäller under alla förhållanden. Nu hava vi angående den skatt, som är föreslagen, hört av den siste talaren, att den i skattetekniskt avseende lämnar rum för rätt grava invändningar, och vi hava av den talare, som förut hade ordet, hört, att skatten efter hans mening är byggd på mycket lösa grunder, som han sade. Jag tar mig friheten begagna tillfället hemställa, om icke kammarens majoritet möjligen skulle finna, att den är byggd på lösa grunder även i det avseendet, att det ingalunda är för kammaren i närvarande stund ådgalagt, att denna skatt behövs för statsregleringen. Om den saken vet riksdagen, skulle jag tro, i denna stund just ingenting. Den vet dock något, ty om man uppmärksamt läser det betänkande, som kommer att föredragas närmast härefter, inhämtar man, visserligen icke i själva betänkandet men i en reservation, att det har blivit upplyst

Förordnings-
förslag om
krigskonjunk-
turskatt.

(Forts.)

att till följd av dels minskning i vissa utgifter och dels avsevärd ökning på några inkomsttitlar 1916 är statsreglering visar ett överskott uppgående till, såsom här uppgives, 6.900.000 kronor. Jag har anledning tro, att den siffran är något för hög, men dock icke mycket. Som herrarna torde finna, motsvarar detta överskott, som uppkommer på statsregleringen, ungefär tämligen det belopp, som den nya krigskonjunkturskatten är beräknad att inbringa. Det förvånar mig att icke de, som känt sig osympatiskt stämda inför denna skatt, säga att då det nu således ser ut, som om skatten icke alls behövdes, skola vi be att få yrka avslag på den, ty man bör väl icke bevilja ens en »populär» skatt, utan att den är behöflig.

Då jag för min del är livligt övertygad och kammaren också, antager jag, att ifrågavarande inkomst mycket väl behövs i statsregleringen för att möta de brister, som krisförhållandena medfört, och då jag för min del anser ifrågavarande skatt synnerligen lämplig och tidsenlig, skulle jag vilja säga, har jag intet annat yrkande än om bifall till paragrafen i fråga. Men jag har icke kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på, att kammaren i närvarande stund beviljar en skatt utan att egentligen känna dess behöflighet och med tillgång till upplysningar, som närmast tyda på att skatten är överflödigt för statsregleringen.

Herr Karlsson, K. G.: Måhända kan man, som herr von Zweigbergk, teoretiskt säga att det icke är utrett, huruvida skatten är behöflig, men det föreföll mig, som om en passus i herr von Zweigbergks eget anförande gav vid handen, att han nog antog, att vi skulle behöva detta och litet till, och det är min livliga övertygelse, och jag antar att det även är kammarens.

Jag skulle beträffande frågan om huruvida skatten skall läggas progressiv eller icke vilja göra den lilla erinran, att då det en gång gäller att täcka det man tar ur kassaförlagsfonden, det kunde vara rätt bra att hava ett högre belopp, ty nog kan kammaren vara fullt förvissad om att då det under en kommande riksdag gäller frågan, huru man skall täcka bristen i kassaförlagsfonden och täcka de extra utgifter, man nu har haft för försvaret, så kommer där striden att stå om, huruvida man icke skall taga det på vare sig inkomstskattevägen eller på samma väg, som man tagit ut värnskatten, och då skulle det kunna vara rätt bra att genom denna skatt hava minskat det behov, som uppkommer, förutsatt att man kan få inkomsten utan att begå någon orättvisa, och för min del kan jag icke finna att man skulle begå någon orättvisa genom att följa den skatteprogression, som vi reserveranter hava föreslagit.

Herr statsrådet Vinnersten: Sedan ett par talare anført skäl emot att göra ifrågavarande skatt progressiv, och då jag i huvudsak kan ansluta mig till vad dessa herrar hava sagt, kan jag fatta mig mycket kort, då jag nu ber att få yttra något även i denna fråga.

Enligt mitt förmenande föreligger intet skäl att göra denna

skatt progressiv och därmed starkt öka skattesatserna, men väl förefinnes starka skäl att undvika detta. Man har återopat Danmarks exempel, och man har även särskilt i de motioner som varit föremål för utskottets behandling haft sin uppmärksamhet riktad på förödmömet från Danmark. Motionärerna hava dock förbisett bland annat, att i Danmark, där det förslag, som framlades från regeringens sida innebar skatt på all merinkomst, nöjde man sig slutligen i riksdagen med att taga en skatt av samma art som den, vilken är föreslagen här i Sverige. Man gick således ifrån den allmänna skatten och tog denna mera speciella skatt. Därmed bortfaller ett av de starkaste skäl, förefaller det mig, som motionärerna anført för att man här borde taga ut vida mer än vad man gör i Danmark, där skattesatsen begränsats till 10 procent med en viss degression.

Nu förhåller det sig så, som en talare framhallit, att det icke är lämpligt att lägga progression på en delskatt. Man skall icke taga, såsom här skulle ske, en dubbel progression, först och främst den som uppkommer genom inkomst- och förmögenhets-skattens tillämpning på merinkomsten och sedan progression på denna merinkomst sedd som ett helt för sig.

Därtill kommer att om detta med utskottsordförändens syn på saken skulle vara en mera teoretisk ståndpunkt, så föreligger även ett praktiskt skäl till undvika progression och höjning av skattesatsen i detta fall. Det är så, vilket också har framhållits under diskussionen, att visst icke alla som förskaffat sig denna merinkomst, hava den såsom ett rent netto i behåll. Man får nämligen icke göra avdrag för andra förluster än sådana som stå i direkt samband med krigskonjunkturen. Således om en person har på sin normala verksamhet gjort förluster, men genom energi och företagsamhet lyckats hastigt kasta om verksamheten och med begagnande av den tillfälliga för honom goda konjunkturen gjort en vinst, som kanske dock icke är större än förlusten på den normala verksamheten — så att han således till slut kommer på plus minus noll — så skall han det oaktat betala sin tribut till staten med 12 procent på hela vinsten. Att då skärpa beskattningen ytterligare och gå upp till eventuellt 18 procent, förefaller mig varken tilltalande eller rimligt. Är det så, att då man tänker sig denna progression, man har för ögonen vissa slag av köpmän som gjort sig en betydande vinst utan egen förskyllan eller som måhända vållat svårigheter för landets övriga inbyggare i form av högre priser på varor eller vilkas tillvägagående rent av icke alltid varit fullt lojalt, då bringas man kanske till den uppfattningen, att man borde, om jag så får uttrycka mig, klämma till. Men det finns olika kategorier av köpmän och av andra medborgare som gjort vinster, och man får akta sig för att generalisera. En mängd, ja, jag är övertygad därom, det stora flertalet har gjort fullt lojala affärer och åt landet under en kritisk tid inhöstat vinst samt därigenom motverkat minskningen i vår kapitalbildning; eller måhända bi-

*Förordnings-
förslag om
Krigskonjunk-
turskatt.*

(Forts.)

Förordnings-
förslag om
krigskonjunk-
turskatt.
(Forts.)

dragit till att kapitalbildningen försiggått ganska tillfredsstäl-
lande. Det förefaller mig under sådana förhållanden som om,
då staten tager 12 % på ifrågavarande vinster, man har utta-
git en rimlig del, en del som borde kunna bäras och som alla
borde vara villiga att bära. Men går man längre, kan man
ur teoretisk och praktisk synpunkt göra berättigade invändningar
däremot, och det synes mig att ett sådant steg borde undvikas.

Beträffande slutligen skattens behövlighet vill jag tillägga,
att om det verkligen nu skulle synas någon del av kammarens
ledamöter som om denna skatt ej vore erforderlig, så lärer det
väl under de få dagar som återstå på denna riksdag bliva uppen-
bart, att skatten väl behövs.

Under alla förhållanden har Kungl. Maj:t varit skyldig att
framlägga förslag till ersättning för den inkomstkälla, som gick
förlorad, då Kungl. Maj:t icke kunde framlägga något förslag
om telefonavgifternas ökning eller rättare någon därpå grund-
dad beräkning och en därmed sammanhängande telefonskatt.

Herr Bäckström: Gent emot herr statsrådet och che-
fen för finansdepartementet ber jag att få säga i fråga om pro-
gressionen, att den enligt reservanternas förslag dock är ganska
blygsam, den skulle ju bara medföra en stegring på högst 50 %.

Många av de argument, som herr statsrådet anförde emot
progressionen och som skulle göra att den vore svår att bära,
skulle säkerligen också kunna användas emot en skatteprocent av
12 %. Jag måste säga, att den ökning med 3 %, d. v. s. från
12 % till 15 %, som skulle drabba inkomstgruppen 80,000—
100,000 kronor, samt den ökning med 6 %, d. v. s. från 12 till
18 %, som skulle drabba inkomstgruppen 320,000 kr. och däröver,
den ökningen är sannerligen icke mer än vederbörande kunna bära.

Av dessa skäl anser jag verkligen, att progressionen är så
blygsam, att man icke rimligen borde kunna motsätta sig dess in-
förande.

Herr Bergström: Herr talman! Innan jag går att yttra
några ord i den fråga som här debatteras, frågan om progressi-
vitet eller icke, ber jag att till en början få framhålla nödvändig-
heten av att framställningar sådana som dem, vilka innehållas
i Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition och i de proposition-
er, vilka stå i mycket nära sammanhang med denna proposition
och som också framlagts inför riksdagen samtidigt med denna —
vilka senare propositioner bort vara behandlade av statsutskottet
och riksdagen, innan bevillningsutskottet och riksdagen behövt
taga ställning till de ämnen, som föreligga till avgörande i nu
föredragna bevillningsutskottsbetänkande såväl som i det be-
tänkande vilket kommer att föredragas närmast härefter — jag
säger, att jag vill framhålla nödvändigheten av att dylika fram-
ställningar icke framkomma till riksdagen så oefterrättligt sent
som denna gång har varit händelsen. Vad så särskilt beträffar

detta förslag till förordning om en krigskonjunkturskatt, är det skäl att erinra sig att skattelagar behöva granskas och nagellaras likaväl som andra lagar, och att det behövs tid till detta arbete.

*Förordnings-
förslag om
Krigskonjunkt-
turskatt.*

(Forts.)

Jag går så över till frågan om progressiviteten. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har här sagt, att det icke finnes något skäl att göra denna skatt progressiv, men att det gives starka skäl att icke göra den progressiv. Herr statsrådet anförde något exempel, som skulle vara ägnat att visa detta. Ja, det har varit ofantligt många sådana exempel framdragna inom bevillningsutskottet. Men de som hava hävdadt, att man med fog kan påyrka en progressivitet, hava framhållit att det skälet, att man icke bör lägga progression på en objekt-skatt och, såsom herr finansministern pointerade, icke heller på en delskatt, icke är hållbart, när det gäller en rent tillfällig skatt som denna är. Härtill komma andra och mycket vägran-
de skäl som kunna göra, att man oaktat dessa principiella in-
vändningar kan vilja pålägga progressivitet.

Jag vill här beröra ett sådant skäl. I den tid som nu är hava stora mängder av samhällsmedlemmar rönt en mycket stark påkänning av tidens verkningar och speciellt av dyrtiden. De hava fått, den ene på ett sätt och den andre på ett annat, betala sin tribut till samhället. Då har det legat nära till hands — och det har väl utgjort grunden, varför regeringen framlagt detta förslag — att fråga sig: finnes det icke återigen samhällsmedlemmar, som under denna svåra tid varit och ännu äro i en annan och gynnsammare ställning? Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har efter en undersökning kommit fram till ett antal kategorier, som han föreslagit, att man skulle belasta med en dylik särskild konjunkturskatt. Då uppstår frågan: äro alla dessa, som man anser sig böra pålägga en dylik skattskyldighet, i precis samma ställning, så att man lämpligen bör uttaga precis samma procent av inkomsten av varenda en av dem? I bevillningsutskottet har det varit fråga om att man skulle söka differentiera, att man skulle söka dela upp dem i olika kategorier och således allt efter olika kategorier kunna pålägga en mer eller mindre dryg skatteprocent. Detta har emellertid icke varit överkomligt, framför allt, och det erkänner nog herr finansministern själv, därför att den utredning, som förelegat i detta avseende, icke har varit alltför vägledande. Men man har uti ett annat avseende kunnat säga sig, att det måste ställa sig olika icke allenast för dem, som möjligen ha mer än andra ockrat på konjunkturen i förhållande till dessa andra, utan även för sådana, som gjort vad man kan kalla fullt lojala konjunkturvinster i förhållande till vissa andra sådana. Det måste dock vara en skillnad mellan dem som t. ex. haft en merinkomst på 1,000, 2,000, 3,000, 4,000 kronor, av vilka man vill uttaga 12 % av merinkomsten, och dem, vilka som det heter i 1 § av det nu föreliggande förslaget till förord-

Förordnings-
förslag om
krigskonjunk-
turskatt.
(Forts.)

ning »på grund av det genom närvarande krigstillstånd framkallade läget» kommit till en merinkomst av hundratusentals kronor. Då har man helt naturligt inom bevillningsutskottet — och så till vida voro vi alla ense — ansett, att en undersökning dock i detta avseende borde göras, så långt det kunde ske, huruvida man icke kunde gå till en något högre procent för dem som ha fått så betydande merinkomster. Man tillkallade då till bevillningsutskottet för uppgörande av en skala, ehuru visst icke så hög som motionärerna föreslagit, en av de mest sakkunniga experterna på detta område, vilken ofta varit anlitad av Kungl. Maj:t och riksdagen, och han utarbetade några förslag till skalor. Bland dessa stannade halva antalet av bevillningsutskottets medlemmar vid den nu reservationsvis framförda skalan. Jag undrar, om man icke, när man ser på denna skala, kan säga sig, att t. ex. den som har en merinkomst av 300,000 kronor eller så, skall kunna komma ut med i stället för mellan 30,000 och 40,000 kronor, ett belopp av något över 50,000 kronor, likaväl som den som har förtjänat en merinkomst av 4,000 kronor kan betala sina 12 %.

Detta har utgjort grunden till att man har föreslagit progressivitet. Vad som har utgjort en ytterligare anledning därtill har varit, att, som också framgår av de vid bevillningsutskottets betänkande nr 36 fogade reservationerna, man har varit fullt övertygad om att det belopp man här kan få in, och långt mer än detta, kommer att krävas för täckande av kostnaderna för neutralitetens upprätthållande. Jag kan härtill lägga ännu ett skäl av liknande slag, och det är att så, som denna skattefråga har blivit utredd, läser ingen kunna med säkerhet beräkna, att vi nu få in det belopp som Kungl. Maj:t har ställt i utsikt; även i det avseendet torde något större säkerhet vinnas, ifall man, när vi komma till § 8, går på reservanternas förslag, till vilket jag för min del skall yrka bifall.

Friherre Fleming: Jag skall med anledning av herr Bäckströms yttrande be att få säga några ord. Herr Bäckström sade, att skalan var mycket blygsam. Jag skall be att få erinra kamraren om att det ingalunda stannar vid de 18 %, som herr Bäckström talade om, utan det kommer att stiga betydligt högre, ty till de 18 % på merinkomsten kommer sedan den vanliga inkomst- och förmögenhetsskatten på samma inkomst, vilken ju är progressiv, och det kommer nog att stiga till bortåt 30 % i många fall. Skalan är således icke fullt så blygsam, som det kunde förefalla av herr Bäckströms anförande.

Beträffande herr Bergströms yttrande vill jag endast nämna, att då herr Bergström sade, att bevillningsutskottet sökt göra en utredning, om skatten kunde läggas enligt en progressiv skala, denna utredning helt enkelt bestod i att en expert, den sakkunnige, som herr Bergström talade om, uppmanades att göra en sådan skala. Det var hela den utredning, som gjordes.

Herr Steffen: Herr talman! Jag vill blott uttala, att jag omöjligt kan instämma med herr finansministern och vissa kammarledamöter i deras opposition mot tanken att göra denna krigskonjunkturskatt progressiv. Det synes mig uppenbart, att de skäl, som av herr finansministern och ifrågavarande ärade kammarledamöter anfördes mot att göra skatten progressiv lika väl kunna anföras mot att pålägga skatten alls. Det blir en dubbelbeskattning. Varför denna dubbelbeskattning icke skall få vara progressiv, då den enkla, normala beskattningen är progressiv, kan jag omöjligt begripa. Det synes mig, att man här helt godtyckligt frångår den i vårt beskattningssystem normala principen, då man på detta sätt argumenterar mot att göra krigskonjunkturskatten progressiv.

Förordnings-
förslag om
krigskonjunkturskatt.

(Forts.)

Jag vill för övrigt påpeka, att det är uppenbart, att missförhållandet mellan den verkliga skattebärigheten och denna skatts verkningar, vad vissa individer beträffar — i det att dessa enskilda i sin totala skattebärighet icke stå mera gynnade än under normala förhållanden, i trots av att de gjort en betydande krigskonjunkturvinster — detta missförhållande gäller precis lika mycket för de lägre krigskonjunkturvinster som för de högre. Skall det vara rättvist att över huvud pålägga en skatt på 12 %, som träffar de lägre krigskonjunkturvinster, så kan jag omöjligt begripa, hur det, generellt sett, kan vara mera orättvist eller innebära större risk för orättvisa, att de högre krigskonjunkturvinster påläggas en skatt på 18 %. De nämnda herrarna ha ingalunda påvisat, att risken för krigskonjunkturvinster kombination med någon motsvarande förlust för vissa affärsmän är större, då krigskonjunkturvinster är högre än då den är lägre, och detta skulle väl, synes det mig, vara det enda fullt logiska skälet för att icke göra skatten progressiv.

Herr Östberg, Johan: Den siste ärade talaren framhöll, att det kan framföras vissa argument mot denna skatt, och att samma argument, som tala emot progressionen, egentligen tala emot hela skatten. I detta kan han ju hava rätt, men därför att man pålägger skatten, trots de argument, som mot densamma kunna anföras, följer väl icke, om man tillmäter dessa argument något värde, att man ytterligare skall skärpa den skatt, mot vilken man har dessa betänkligheter, genom att göra den progressiv. Snarare bör just förekomsten av dessa betänkligheter vara ägnad att göra envar tveksam mot att på det sättet skärpa skatten.

Herr Bergström framhöll, att denna skatt är tillfällig, och just i dess tillfällighet ville han se ett stöd för införande av olika skattesatser. Men det synes mig tvärtom att just därför att den är tillfällig och kanske icke kan så fullt rationellt försvaras, får man vara försiktig. Det är nämligen så, som även förut här är sagt, att progressionen, om den eljest skall vara berättigad, måste hänföra sig till en persons *totala* in-

Förordnings-
förslag om
krigskonjunkturskatt.
(Forts.)

komst och skatteförmåga. Krigskonjunkturskatten hänför sig blott till en viss del av hans inkomst utan att man därvid beräknar hela hans skatteförmåga. Det kan mycket lätt hända, att en person, som blir skattskyldig för inkomst på grund av krigskonjunktur icke har motsvarande behållen inkomst om man tar hänsyn till hans hela ekonomiska ställning. Krigskonjunkturvinsten kan uppvägas av förluster å andra håll. Då är det väl obilligt, när man icke hänför skatten till personens hela inkomst, att taga upp progressiviteten, som är riktig, när man håller sig till inkomsten i dess helhet.

Jag kan således icke finna, att tillräckliga argument äro anförda för att göra denna skatt progressiv, och jag vidhåller alltså mitt yrkande om bifall till utskottets förslag oförändrat i den delen.

Jag vill tillägga med anledning av vad som nyss nämndes om en utredning inom utskottet, att, såvitt jag kommer ihåg, denna blott bestod däri, att på begäran några förslag till skalor uppgjordes, och jag tror, att reservanternas därvid slogo ned på den *starkast* progressiva skalan.

Herr Steffen: Herr talman! Jag ber att få erinra herr Östberg därom, att detta är en krigskonjunkturskatt. Den är pålagd för inkomst, förvärvad under exceptionella konjunkturförhållanden, för inkomster, som rent national- och privatekonomiskt sett äro av en alldeles egendomlig natur. Det är detta, som föranlett skattens påläggande. Därför är det enligt min mening icke riktigt att resonera om progressionen och dess tillämplighet uti skatteskalen här, som om det vore fråga om en normal del av den totala inkomsten. Det är fråga om en, för uttagandet av en relativt hög skatt särdeles lämplig del av den totala inkomsten. Redan på denna grund är det väl försvarligt att göra denna skatt progressiv. Härtill kommer, som jag förut sagt, det allmänna skälet, att redan den normala beskattningen är progressiv.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Nu föredragna paragraf lydde sålunda:

För inkomst, som i 2 § sägs, utgår krigskonjunkturskatt under villkor:

a) att samma inkomst enligt årets taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt överstiger medeltalet av motsvarande inkomster, så-

dana de blivit beräknade vid taxeringarna till inkomst- och förmögenhetsskatt åren 1913 och 1914;

b) att den skattskyldige under året för inkomst- och förmögenhetsskatt taxerats till belopp, som, efter avdrag av däri ingående förmögenhetsdel, uppgår till minst 15,000 kronor; samt

c) att därjämte, vad angår inländskt aktiebolag och solidariskt bankbolag, bolagets för inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade inkomst dels överstiger 5 procent av bolagets kapital, sådant det vid taxeringen under året beräknats, och dels, beräknad i procent av bolagets kapital (inkomstprocenten), överstiger inkomstprocentens medeltal enligt de vid taxeringarna åren 1913 och 1914 gjorda uträkningar av procentens storlek.

Reservation hade anförts av herr *Bäckström*, friherre *Palmstierna* samt herrar *Sandler*, *Källman* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka yrkat, att i 3 § b) siffran 15,000 utbyttes mot 10,000.

Herr *Bäckström*: I överensstämmelse med den reservation, som jag har avgivit vid denna paragraf, ber jag få yrka, att i 3 § b) siffran 15,000 utbyttes mot 10,000. Utskottet anser, att några tungt vägande skäl icke anförts för att sänka gränsen till 10,000 kronor, men jag vill påstå, att det icke heller anförts några tungt vägande skäl för att bibehålla 15,000 kronor. I själva verket torde det vara ganska svårt att anföra några »tungt vägande» skäl vare sig för det ena eller andra. Vårt förslag innefattar en liten skärpning — det är det hela.

Herr *Karlsson*, K. G.: För min del har jag icke ansett det lämpligt att gå utöver vad Kungl. Maj:t i förevarande paragraf och moment föreslagit, därför att det har syntts mig att man bör i den punkt, som det nu gäller, vara försiktig, så att man icke möjligen skulle drabba åtskilliga alltför hårt. Denna försiktighet är särskilt påkallad då man i likhet med mig önskar att en progressiv skala må komma att tillämpas.

Jag ber i korthet, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i § 3 b).

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, av herr *Bäckström*, att paragrafen skulle antagas med den ändring i b) att orden »15,000 kronor» utbyttes mot »10,000 kronor».

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag i denna del vara med övervägande ja besvarad.

4—7 §§.

Godkändes.

Första kammarens protokoll 1915. Nr 75.

Förordnings-
förslag om
krigskonjunkturskatt.

8 §.

Förevarande paragraf hade denna lydelse:

(Forts.)

Krigskonjunkturskatt utgår med tolv procent av merinkomstens taxerade belopp.

Reservation hade vid denna paragraf avgivits av herrar *K. G. Karlsson, Bergström och Bäckström*, friherre *Palmstierna* samt herrar *Sandler, Rune, Källman, Roman, Nilsson* i Kristianstad och *Jönsson* i Revinge. vilka yrkat, att 8 § måtte erhålla följande lydelse:

8 §.

Krigskonjunkturskatt utgår med följande procent av merinkomstens taxerade belopp:

Inkomstgrupp kr.	Skatteprocent	Inkomstgrupp kr.	Skatteprocent
1,000— 4,900	12	100,000—119,900	15 ¹ / ₄
5,000— 9,900	12 ¹ / ₄	120,000—139,900	15 ¹ / ₂
10,000—14,900	12 ¹ / ₂	140,000—159,900	15 ³ / ₄
15,000—19,900	12 ³ / ₄	160,000—179,900	16
20,000—24,900	13	180,000—199,900	16 ¹ / ₄
25,000—29,900	13 ¹ / ₄	200,000—219,900	16 ¹ / ₂
30,000—34,900	13 ¹ / ₂	220,000—239,900	16 ³ / ₄
35,000—39,900	13 ³ / ₄	240,000—259,900	17
40,000—44,900	14	260,000—279,900	17 ¹ / ₄
45,000—49,900	14 ¹ / ₄	280,000—299,900	17 ¹ / ₂
50,000—59,900	14 ¹ / ₂	300,000—319,900	17 ³ / ₄
60,000—79,900	14 ³ / ₄	320,000 och däröver	18
80,000—99,900	15		

Herr *Karlsson, K. G.*: Herr talman! På grund av vad som förut har yttrats, såväl av mig som av övriga talare, som intagit samma ståndpunkt som reservanterna, ber jag få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

Herr *Östberg, Johan*: Jag skall anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande paragraf yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle erhålla den lydelse, som angivits i den av herr *K. G. Karlsson* m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets förslag i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 8 § i bevillningsutskottets i betänkande nr 35 punkten 1 framställda förordningsförslag, röstar

*Förordnings-
förslag om
krigskonjunk-
turskatt.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, beslutar kammaren, att ifrågavarande paragraf skall erhålla den lydelse, som angivits i den av herr K. G. Karlsson m. fl. vid betänkandet anförda reservation.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 52.

Övriga delar av förordningsförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut i ärendet.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 17 och 18 innevarande maj bordlagda betänkande nr 36, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående upptagandet i 1916 års riksstat av medel från statsverkets kassafond.

*Ifrågasatt på
läggande av en
tilläggs-katt.*

I en inom andra kammaren av herr *Ryden* i Malmö väckt motion, nr 255, som hänvisats till bevillningsutskottet, hade yrkats, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 198 ville besluta antaga ett vid motionen fogat, i bilaga till nu föredragna betänkande närslutet förslag till förordning om tilläggs-katt.

För det fall att berörda yrkande icke skulle vinna bifall, hade motionären hemställt, att riksdagen ville besluta

a) att under år 1915, utöver de i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt ävensom förordningen angående bevillning av fast egendom samt av inkomst föreskrivna utskylder, skulle envar till

Ifrågasatt på-
läggande av en
tillägsskatt.

(Forts.)

inkomst- och förmögenhetsskatt taxerad utgöra en tillägsskatt av 50 procent av den honom påförda inkomst- och förmögenhetsskattens belopp; dock att den skattskyldige, som under år 1915 taxerats för en inkomst, understigande 2,000 kronor, skulle vara frikallad från tilläggs-skatt, därest icke i hans taxerade belopp inginge en förmögenhetsdel, motsvarande en förmögenhet av 6,000 kronor eller där-
utöver; samt

b) att medgiva Kungl. Maj:t rätt att utfärda de närmare bestämmelser, som kunde vara erforderliga för verkställande av detta beslut.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på anförda skäl hemställt, att herr Rydén's förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *K. G. Karlsson, Bergström, Rune, K. A. Nilson* och *Jönsson* i Revinge, vilka yrkat, att utskottets yttrande måtte erhålla följande avfattning:

»Utan att underkänna riktigheten i mycket av vad motionären anfört, har bevillningsutskottet likväl icke kunnat finna tillräckliga skäl nu föreligga att, då de skattdragande utöver de normala skatterna redan äro belastade med en extra ordinär skatt, värnskatten, och stå inför utsikten att ytterligare påläggas en annan, krigskonjunkturskatten, på enskild motionärs initiativ därtill lägga ännu en tredje extra ordinarie tilläggs-skatt.

I detta sammanhang anser sig emellertid utskottet böra uttala att, i den mån ytterligare medelanskaffning visar sig erforderlig till täckande av redan gjorda och yttermera skeende förskott för neutralitetens upprätthållande under nu pågående världskrig, dessa medel enligt utskottets uppfattning böra uttagas genom särskild direkt beskattning, så ordnad att densamma träffar de ekonomiskt bärkraftiga i samhället i förhållande till deras skatteförmåga, men att från ifrågavarande beskattning helt och hållet fritagas de samhällsmedlemmar, som icke skäligen kunna belastas med ytterligare bördor.

Då till en kommande riksdag Kungl. Maj:t icke läser kunna underlåta att fullständigt framlägga de behov, som i nu förevarande hänseende föreligga, ävensom ett efter föregående grundlig utredning utarbetat förslag i avseende å dessa behövs täckande, torde tiden först vara inne för riksdagen att gå till ett slutligt beslut be-
träffande nu ifrågavarande medelanskaffning.

Utskottet hemställer sålunda,

att herr Rydén's i Malmö förevarande motion, II: 255, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda»;

2:o) av herr *Bäckström*, friherre *Palmstierna* samt herrar *Sandler*, *Källman* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka hemställt,

att riksdagen ville besluta

a) att under år 1915, utöver de i förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt ävensom förordningen angående beviljning av fast egendom samt av inkomst föreskrivna utskylder, skulle envar till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerad utgöra en tilläggsskatt av 30 procent av den honom påförda inkomst- och förmögenhetsskattens belopp; dock att skattskyldig, som under år 1915 taxerats för en inkomst, understigande 2,000 kronor, skulle vara frikallad från tilläggsskatt, därest icke i hans taxerade belopp inginge en förmögenhetsdel, motsvarande en förmögenhet av 6,000 kronor eller därutöver; samt

b) att medgiva Kungl. Maj:ts rätt att utfärda de närmare bestämmelser, som kunde vara erforderliga för verkställande av detta beslut.

*Ifrågasatt på-
läggande av en
tilläggsskatt.
(Forts.)*

Herr Bäckström: Den ifrågavarande motionen av herr Rydén avser, som herrarna sett, att täcka en del av de hål, som finnas i vår budget, utan anlåtande av kassafonden. För detta ändamål har herr Rydén föreslagit alternativt tvenne vägar, antingen att taga ut en femtedel av värnsskattens belopp eller att taga ut ett tillägg av hälften av den vanliga inkomst- och förmögenhetsskatten. Reservanterna, till vilka jag hör, ha anslutit sig till den senare vägen, d. v. s. till inkomst- och förmögenhetsskattevägen. Jag vill särskilt understryka detta, eftersom till bevillningsutskottets betänkande här är fogat ett förslag till förordning om tilläggsskatt efter värnsskatte- linjen. Det yrkande, jag här kommer att framställa, har således ingenting med denna bilaga att göra.

Beloppet av den skatt, som skall uttagas, har herr Rydén anslagit till 17 à 18 miljoner kronor. Nu visar det sig emellertid, att det beloppet kan minskas, så att det icke behöver uttagas så mycket. Därför ha reservanterna nöjt sig med att föreslå en höjning med 30 % av inkomst- och förmögenhetsskatten.

Vi komma så till huvudfrågan, huruvida över huvud taget en förhöjd skatt skall uttagas. I den frågan stå vi på tre olika linjer. Såväl högerns representanter som de liberala representanterna i utskottet ha ansett, att för närvarande icke någon skatt skall uttagas. Detta sätt att skjuta upp frågan till framtiden kan jag för min del icke ansluta mig till. Det är alldeles uppenbart, att de nuvarande förhållandena kräva högst betydliga penningmedel, som icke böra anskaffas på lånevägen. Herr Bergström erkände också i ett annat sammanhang, att det behöves långt mera, än vad krigskonjunkturskatten kan giva. Det synes mig att just under dessa abnorma förhållanden är det så lättfattligt för det svenska folket, om det får en sådan här tilläggsskatt genom att det får sin vanliga inkomst- och förmögenhetsskatt ökad med 30 %, att det skall förstå, att anledningen därtill är oundviklig och fullt legitim. Jag anser därför, att det icke finnes anledning att uppskjuta till ett kommande år att taga ställning till en fråga, som man absolut vet redan nu är aktuell. Jag ber att få föreslå, att vi få gå till fattande av

*Ifrågasatt på-
läggande av en
tilläggs-katt.* beslut om en ökad inkomstskatt, och, herr talman, jag ber därför att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

(Forts.)

Friherre Fleming: Jag skall inskränka mig till att med hänvisning till den motivering, som i utskottsbetänkandet är utförd, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström: Herr talman! Jag har i avseende å det slut, vartill utskottet kommit, intet annat yrkande att framställa än den närmast föregående talaren. Jag måste på denna punkt gent emot herr Bäckström framhålla, att det icke för utskottet förelagat något skäl att föreslå, att man nu — samtidigt med att man pålägger en extra tilläggs-katt, en krigskonjunkturskatt, vilken visserligen drabbar blott vissa samhällsmedlemmar med avsevärd skatteförmåga, och mitt under det att man har en stark känning av värnsskattens tunga — skulle på enskild motionärs framställning därtill föga en tredje extra tilläggs-katt, såsom herr Rydén föreslagit. Det är klart, att det behövs täckning av de betydande belopp, som ha utgått såsom förskott för neutralitetens upprätthållande, och även av de belopp, som ytterligare härför kunna komma att utgå. Men det måste naturligtvis vara Kungl. Maj:ts och i första rummet finansministerns sak att sörja för, att den frågan i vederbörlig ordning kommer under riksdagens prövning. När de behoven äro vederbörligen utklarerade av Kungl. Maj:t och utredningen därom har framlagts inför riksdagen, då först synes det mig, att tiden är inne, att riksdagen beslutar i denna fråga. Jag utgår då också ifrån att riksdagen kommer att besluta, att denna täckning skall ske på det enda lämpliga sättet, nämligen genom en särskild direkt beskattning, på sätt reservanterna uttryckt sig så ordnad, att densamma träffar de ekonomiskt bärkraftiga i samhället i förhållande till deras skatteförmåga, men att från ifrågavarande beskattning helt och hållet fritagas de samhällsmedlemmar, som icke skäligen kunna belastas med ytterligare bördor. Vi liberala reservanter ha ansett, att detta borde uttalas av bevillningsutskottet och av riksdagen redan vid denna riksdag, och det är på grund härav vi framställt vår reservation.

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa i avseende på motive- ringen, att den motivering, som utskottet givit för sin hemställan, måtte ersättas med den motivering, som föreligger i herr K. G. Karlsons m. fl. reservation.

Herr Bäckström: Jag uppkallades närmast av herr Bergströms ord, att man icke skall göra en sådan här sak på enskild motionärs framställning, ty tids nog kommer finansministern att göra framställning i detta avseende. Men, herr Bergström, är detta icke att vara väl formalistisk? Vi äro ju fullt övertygade, både herr Bergström och jag, att dessa penningar komma att behövas, och vad man kan vinna genom att på detta sätt på formella grunder skjuta över denna fråga på finansministern för att få ett förslag vid nästa riksdag är ju endast *en galgenfrist* och ingenting annat.

Jag vidhåller mitt yrkande, men, herr talman, jag tillåter mig tillägga, att jag icke skall besvara kammaren med någon votering nu i denna fråga. Jag hoppas däremot att kammaren får tillfälle därtill om lördag, vid de gemensamma voteringarna.

*Ifrågasatt på-
läggande av en
tillägsskatt.
(Porta.)*

Friherre Fleming: Jag vill giva min ärade bankkamrat fullständigt rätt i, att det måste komma an på Kungl. Maj:t att vid lämplig tidpunkt framkomma med förslag till de skatter, som erfordras för att täcka de kostnader, som skola utgå, men jag tycker, att en följd av detta också borde vara, att man överlämnar åt Kungl. Maj:t att bestämma, huru de skatterna skola uttagas. I det förslag, som här är framställt av reservanterna, vilja de binda såväl Kungl. Maj:t som riksdagen med ett förhandsuttalande, på vad sätt skatterna skola uttagas. Jag kan för min del icke se, att det kan vara lämpligt, i synnerhet på en tidpunkt, så oviss som den närvarande och då man icke vet huru det kan komma att ställa sig för framtiden, att på något sätt binda sig, utan nog är det klokast att lämna Kungl. Maj:t fullkomligt fria händer i den vägen.

Herr talman! Jag ber således att få yrka bifall till utskottets motivering.

Herr Bergström: Herr talman! Herr Bäckström sade, att det vore ju ren formalism, att man hävdade, att ett beslut i en dylik viktig fråga borde ske på framställning av Kungl. Maj:t och inte, såsom här ifrågasattes, på enskild motionärs initiativ. Jag vill erinra den ärade talaren därom, att herr Rydén motion var ganska vittomfattande, så vittomfattande, att motionären själv ifrågasatte två olika vägar till lösningen av de problem, som han framställde till lösning. Den ena vägen var, att man efter värnskattens schemat skulle uttaga denna skatt, och den andra, att man skulle taga ut den genom en procentuell förhöjning av inkomst- och förmögenhetsskatten. Det var sålunda ett ganska vidlyftigt förslag att pröva, vare sig man skulle gå den ena eller andra vägen, ty ingen lär väl kunna ifrågasätta, att bevillningsutskottet skulle tillstyrka ett dylikt beskattningsförslag utan föregående granskning. Jag vill då fråga den ärade talaren, om han anser, att det är ren formalism, om jag hävdar, att det har varit omöjligt för bevillningsutskottet, med den pressning som vi på sista tiden blivit föremål för därstädes, att hinna underkasta dessa förslag en verkligt ingående prövning, så som man bör göra, innan man går med på att tillstyrka dylika förslag. Jag vill också fråga den ärade talaren, om han anser det vara ren formalism, om man hävdar, såsom jag i ett föregående anförande har gjort, att kungl. propositionerna nr 198 och 199, vilkas innehåll herr Bäckström säkerligen känner — nr 198 angående upptagande i 1916 års riksstat av medel från statsverkets kassafond och nr 199 angående täckande av kostnader, som avses i 63 § regeringsformen — rätteligen borde hava varit av statsutskottet och riksdagen prövade och avgjorda,

Ifrågasatt på- innan bevillningsutskottet gått att taga ställning till en dylik
läggandè av en viktig fråga.
tilläggs-skatt.

(Forts.)

Herr Karlsson, K. G.: Endast ett par ord med anledning av vad friherre Fleming yttrade, vilket jag antar var en felsägning, nämligen att det tillkommer Kungl. Maj:t att bestämma, huru bristerna i budgeten en gång skola fyllas. Det är ju så, att det är riksdagen, som utövar svenska folkets rätt att sig beskatta, varför väl härvidlag riksdagen torde vara den statsmakt, som har det avgörande ordet. Det kan väl då icke synas vara alldeles opåkallat, att om man vet, att man nästa år står inför det förhållandet, att gjorda stora utgifter skola täckas, riksdagen redan nu säger ifrån om de riktlinjer, efter vilka man anser, att den erforderliga beskattningen bör läggas. Det har varit oss på vänstersidan angeläget att redan nu säga ifrån, att man vill ha dessa skatter lagda så, att de komma att bäras upp av dem, som ha kraft att bära upp dem.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Bergströms yrkande.

Herr Östberg, Johan: Jag vill endast framhålla, att man naturligtvis kan göra ett sådant uttalande, som reservanternas på den liberala sidan föreslagit, men nog är det ganska onödigt, och jag vet icke, vad det skall tjäna till, ty varje dag får väl hava sin omsorg, och man vet ju i dessa dagar mindre än eljest huru framtiden ställer sig. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets motivering.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av den siste talarens yttrande, att var dag skall hava sin omsorg, ber jag att få säga, att själva inbörden av det beslut vi fatta är, att vi överflytta på morgondagen att sörja för redan gjorda utgifter. Vid sådant förhållande förefaller det mig icke vara orimligt, att man uttalar sig om på vilket sätt dessa redan gjorda utgifter skola och böra täckas. Jag kan väl förstå, att mina meningsfränder i utskottet icke kunna komma längre än till det uttalande, som föreligger i den av dem avgivna reservationen. Men nog måste jag säga mig, att, rent sakligt sett åtskilligt talar för att redan nu beslut fattats om beskattningsåtgärder, som förr eller senare måste vidtagas.

Hurudan är den ekonomiska situation, som nästa riksdag kommer att befinna sig uti? Ja, såvitt jag förstår, blir den först ställd inför resultatet av den mycket stora sannolikheten, att årets statsreglering kommer att uppvisa en brist på, låt oss säga, 15 miljoner kronor. Den har också att sörja för de utom statsregleringen liggande stora utgifterna för neutralitetsvärnet. Ingen kan för ögonblicket säga vad det kan bli, men jag utgår från ett antagande av, att de stiga till 60 miljoner kronor. Vad kommer då att inträffa? Jo, jag förutser, att

regeringen kommer att föreslå, att vi skola bryta av här i landet från den hittills följda principen att icke låna för improduktiva ändamål. Jag befarar, att man då kommer med det resonemanget, att de sålunda sammandragna utgifterna äro så betydande, att de omöjligen kunna uttagas på skattevägen, utan vi måste gå lånevägen för att reglera saken. När man förutser, att detta blir utvecklingen, så tycker jag, att det icke är märkvärdigt, att, när regeringen underlåter att framlägga förslag om inkomsters anskaffande, planer ha kommit upp därom, att man åtminstone till en del söker skattevägen täcka i 1916 års budget de utgifter, som redan blivit gjorda år 1914.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till den reservation, som mina meningsfränder, herr K. G. Karlsson m. fl., ha avgivit till bevillningsutskottets betänkande, ehuru, som jag anført, enligt min mening starka, sakliga skäl tala för, att man borde ha gått längre i detta fall.

Friherre Fleming: Bevillningsutskottets ärade ordförande har alldeles rätt i, att det var en missägning, då jag sade, att det var Kungl. Maj:t, som skulle bestämma om beskattningen. Jag förmodar, att ingen misstänkte, att jag ville ingripa i riksdagens rättigheter, men jag kan ju säga på samma gång, att jag icke heller vill, att svenska folkets rätt att sig själv beskatta urartar till enskilda riksdagsmäns rätt att andra beskatta.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på föreliggande betänkande, förutom angående motiveringen, vilken fråga han ämnade företaga till avgörande efteråt, vore yrkat dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Bäckström m. fl. vid betänkandet anförda reservationer.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Beträffande härefter motiveringen, yttrade herr talmannen, vore i avseende därå yrkat, dels att utskottets motivering skulle godkännas, dels ock, av herr Bergström, att kammaren skulle antaga den motivering, som innefattades i den av herr K. G. Karlsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Herr talmannen gjorde därefter propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Bergström begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Ifrågasatt på-
läggande av en
tilläggsakt.* Den, som godkänner motiveringen i bevillningsutskottets be-
tänkande nr 36, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages den motivering, som innefattas i den av herr K. G. Karlsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 55.

*Sammanjämk-
ningsförslag
ang. lag om
äktenskaps in-
gående och
upplösning
m. m.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 17 och 18 innevarande månad bordlagda memorial nr 42, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 32 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I utlåtande nr 32 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning, lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning, lag om ändrad lydelse av 8 kap. 1 § giftermålsbalken, lag om ändrad lydelse av 10 kap. 8 och 29 §§ samt 13 kap. 1 § rättegångsbalken, lag om ändrad lydelse av 31 § i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse av 15 kap. 21 § samt 22 kap. 8 och 21 §§ strafflagen, lag om ansvar för vigselförrättare i vissa fall, lag om fullföljd av talan mot beslut i vissa ärenden rörande äktenskaps ingående, lag om ändrad lydelse av 2 § 15:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, lag om upphävande av § 29 i ridderskapets och adelns privilegier den 16 oktober 1723, lag om ändring i vissa delar av lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap samt lag om äktenskaps ingående i vissa fall inför svensk myndighet i utlandet, dels ock i ämnet väckta motioner, hade lagutskottet hemställt:

under punkten A), att riksdagen måtte antaga nämnda lagförslag med den lydelse, utskottets berörda utlåtande innehöller;

under punkten B), att riksdagen måtte för sin del dessutom antaga ett i utlåtandet intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål den 8 mars 1889;

under punkten C), att en av herr Lundgren m. fl. inom andra

kammaren väckt motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

samt under punkten D), att de i anledning av förevarande proposition i övrigt väckta motionerna, därest de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet sålunda hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade vid behandling av detta utlåtande båda kamrarna, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, i vissa delar stannat vid olika beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet sökt sammanjämka den skiljaktighet, som alltså förelåg mellan kamrarnas beslut.

Vid behandlingen av förslaget till lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om äktenskaps ingående och upplösning hade 8 § av andra kammaren godkänts, varemot första kammaren återförvisat detta lagrum för ny behandling.

Utskottet hade i förevarande memorial på anförda grunder hemställt,

A) att kamrarna, första kammaren med fattande av beslut i fråga om ovan berörda av kammaren till utskottet återremitterade paragraf och båda kamrarna med frånträdande i av utskottet angivna fall av förut fattade beslut, måtte antaga sådan lydelse av vissa paragrafer i de föreliggande lagförslagen, som utskottets memorial utvisade; och

B) att riksdagen måtte, i anledning av herr Lundgrens m. fl. motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, i sammanhang med behandlingen av frågan om reglering av de utom äktenskap födda barnens rättsliga ställning, låta verkställa utredning, på vilket sätt genom lagstiftningens försorg en förbättrad rättsställning kunde i olika hänseenden beredas sådana barns mödrar, särskilt i de fall, då hävdandet skett under trolovning eller under äktenskapslöfte, samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Gezelius*, vilken likväl ej däri antytt sin åsikt.

Herr *Thyrén*: Jag får närmast åberopa vad jag yttrade under den föregående debatten i denna sak, att jag nämligen förbehöll mig fri och öppen talan, då en eventuell sammanjämnings föreläge, i det att jag icke då, såsom flera andra talare, ansåg det vara principiellt nödvändigt att yrka avslag, utan ville låta detta bero på huru det hela toge sig ut i sin definitiva form efter sammanjämnningen. Jag beklagar att jag nu för min del icke kunnat komma till annat än ett negativt resultat, vilket jag skall tillåta mig motivera så pass utförligt, som tiden kan anses medgiva.

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps in-gående och upplösning m. m.

(Forts.)

Jag behöver knappast säga efter den nu gjorda erinringen och med åberopande av den ställning jag förut intagit, att jag för ingen del underkänner förslaget rätt många och rätt betydelsefulla förtjänster. I annat fall skulle jag hållit en annan linje från början, och jag kan således utan att därför anses orättvis bespara mig att närmare angiva vilka dessa förtjänster äro. Desamma hava från många håll blivit framdragna och i varje fall icke underskattats. Under sådana förhållanden är man ju berättigad och förpliktigad att våga mot varandra förtjänster och fel. Ehuru detta sista kan låta såsom ett axiom, vill jag särskilt understryka det, därför att i den hittills förekomna argumenteringen man understundom har resonerat så, som om det funnes vissa absolut avgörande skäl för att antaga lagen utan avseende å vilka fel som kunna vidlåda densamma.

Vi ha t. ex. hört ett sådant skäl som att den nuvarande lagen är nära 200-årig, att man för jämt ett hundra år sedan började på med en ny giftermålsbalk o. s. v. Ja, det är ju sanna fakta, men de skulle gälla lika bra som argument för vilken lag som helst i detta ämne, och jag kan icke tillmäta dem den allra ringaste betydelse. Vidare ett sådant argument som att lagberedningen skulle mer eller mindre kastas ur sadeln ifall vi nu avslå lagen. Jag vill medgiva, att för den, som på minsta sätt känner sig tveksam, är det en ofantligt viktig omständighet att taga med i räkningen att såvitt möjligt icke underkänna något, som har så allvarliga antecedentia som en lag, vilken kommit från lagberedningen. Men jag måste bestämt fasthålla att det icke kan vara något avgörande skäl för riksdagen, att det möjligen skulle vålla olägenhet för lagberedningen, som naturligtvis önskar att ha sina linjer klara för efterföljande lagstiftningsarbete. Riksdagens lagstiftningsrätt betyder naturligen rätt att fritt undersöka lagförslaget och de nya principer, som här fastslås, om vi acceptera förslaget. Så mycket bestämdare måste detta krav fasthållas, om nu antagna principer bliva avgörande även för närmast följande lagstiftningsarbeten.

Vidare har man såsom ett sådant absolut skäl åberopat samstämmigheten med norsk och dansk lagstiftning, med vilken vi arbeta hand i hand. Jag har icke förut berört den sidan av saken, men jag kan nu så gott först som sist säga, att min uppfattning är, att lika så nödvändigt som det i våra dagar är att se till att man får en sådan gemensam lagstiftning till exempel inom växelrätt och sjörrätt, såsom vi redan nu hava, och lika nyttigt som det kan vara att utsträcka detta även till andra områden, särskilt den allmänna obligationsrätten, lika övertygad är jag därom, att detta ej kan åberopas såsom ett skäl, när det gäller familjerätten. För mig är det en underordnad sak, att man önskar samma lagbestämmelser på familjerättens område som uti Norge och Danmark. Mycket viktigare är, att vi giva akt på den åskådning, som nu lever hos vårt folk, och att vi icke korsa den, såsom här skett. Det nationella måste här gå

före, det internationella och kosmopolitiska komma efter. Med dessa anmärkningar har jag velat röja mig väg för att nu diskutera detta lagförslag som vilken annan lag som helst och se till vad som här väger emot.

Till en början vill jag gardera mig mot ett missförstånd. Jag har icke den uppfattning, som uttalats av en eller annan talare förut, att lagen skulle avvisas därför t. ex., att äktenskapsrätten sekulariserats, eller att lagen skulle åsidosätta de etiska eller moraliska kraven. Ty om jag hade haft den synen på saken, skulle jag aldrig kunnat tänka mig att vara med om den. Nej, jag har andra skäl och av en helt annan typ, allvarliga nog ändå.

Dessa skäl skulle jag helst vilja anknyta till en kritik av ett yttrande, som här fällt från många håll och om jag icke misstager mig även utav justitieministern, vilken ville karakterisera lagen så, att *den i väsentlig mån vore byggd på det beståendes grund*. Jag kan icke annat än bestrida denna allmänna karakterisering av lagen. Det beror på vad man menar med väsentlig och med bestående. Jag skall nu särskilt ingå på det föräktenskapliga avtalet, varom denna debatt huvudsakligen stått. Om herrarna haft tid att läsa igenom vad som inom kamrarna yttrats den 8 maj, ha herrarna nog liksom jag gjort den iakttagelsen, att det är två ledmotiv, som på detta område ständigt gå igen hos lagens försvarare.

Det ena ledmotivet är, att denna lag är byggd och vill vara byggd på *tro och loven*. Detta vändes bl. a. mot oss, som ur 1 § vilja borttaga det lösa löftet. Jag får såsom min uppfattning säga, att denna lag, såsom den förra gången förelåg och som den nu föreligger, absolut icke kan sägas i annan än rent formell mening bygga på tro och loven. Det är visserligen sant, att trolovning i lagens mening omfattar de allra lösligaste löften, även de som givits enkom för att locka till ett tillfälligt konsumgänge. Men vad rättsverkan har, enligt lagen själv, ett sådant löfte? Ingen som helst äktenskaplig verkan! Den kan visserligen åstadkomma en skadeståndstalan och föranleda att gåvorna gå tillbaka o. s. v., men någon verkan i äktenskaplig riktning, d. v. s. till *hållande av löftet*, förekommer absolut icke. Således, detta »byggande på tro och loven» är endast en tom form och ett sken och något reellt finnes icke därunder. Jag yttrade mig ganska vidlyftigt därom förra gången, att det skadestånd, som förekommer i 1 kap., är ytterligt ineffektivt. Till yttermera visso har det vid sammanjämkningen högst väsentligt minskats även till sitt nominella värde genom att man infört bestämmelsen om att kvinnor skall vara »rädd med barn» för att talan om skadestånd skall kunna framställas. Detta har man uti debatten inom andra kammaren motiverat med, att man icke vill, att skadeståndet skall beräknas efter den vanära etc., som träffat kvinnan genom konsumgänget, utan det avser de kostnader och ekonomiska förluster, som hon till skillnad från mannen genom barnsörden åsamkat

Sammanjämk-
ningsförslag
ang. lag om
äktenskaps in-
gående och
upplösning
n. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

sig; det är detta och ingenting annat som skall ersättas. Men därmed har man i själva verket förvandlat hela tanken, sådan den fanns hos lagberedningen, och sannerligen icke gjort den bättre. Ty lagberedningen har haft det förståndiga om ock tekniskt angräpliga resonemanget, att skadeståndet borde utdömas med hänsyn till mannens förmögenhetsställning. Det skulle alltså i någon mån bliva en viss andel av mannens förmögenhet, som komme kvinnan till del. Detta är nu uteslutet. Det skadestånd man här beviljar, skall ha hela sin objektiva grund uti kvinnans *ekonomiska* förluster. Det är detsamma som om jag fördärvar eller skjuter ihjäl en främmande hund eller ko eller något dylikt, skadeståndet måste då gå ut efter den skada jag gjort, och så också här. Det är en helt annan princip, som genom detta sammanjämningsresultat införts i förslaget och sannerligen icke till kvinnans fördel. Bortsett från det att denna bestämmelse, på ett ganska egendomligt sätt uppställd, ger eu admonition till mannen, att om han vill »säkerställa sig för efterräkningar», har han att se till att han icke gör kvinnan rådd med barn; ty undviker han blott detta, blir det rakt ingenting av annat än återlämnandet av gåvorna etc. — bortsett härifrån, säger jag, återstår frågan om exekutionen. Huru skall detta skadestånd uttagas? Herr Alexanderson besvarade frågan så, att man kunde tänka sig införsel i lönen och att detta kunde utarbetas i en ny lag. Ja, blott man haft någon aning om hur det skulle gå till. Införsel i lönen t. ex. för en dräng på landet, det låter ju ganska betryggande, och skulle vara det ännu mera, om mannen hade varit en fastighet, som blir där den är och kan intecknas. Men ledsamt nog är han ett ganska flyttbart objekt. Möjligt är att detta kan lösas, men man vet ej, *huru* det skall kunna lösas, då man nu fastslår rättsverkan.

Vad angår den imaginära straffatalan, som man lämnat åt kvinnan, kan jag icke neka mig att stryka under vad jag antydde sista gången. När man här talar om likheten med dansk och norsk lagstiftning såsom en huvudsaklig fördel med denna lag, har man då verkligen gjort klart för sig vad t. ex. den norska rätten stadgar? Jo, den säger så här: har du hävdat kvinnan under äktenskapslöfte och hon fått barn, så ett av tvenne: antingen gifter du dig med kvinnan inom ett år efter nedkomsten, eller straffas du. Liknar detta på något sätt bestämmelserna här i vår lag? Den säger att om du gjort detsamma här, blir du dömd till skadestånd och då får du ersätta kvinnan hennes utgifter för barnbördan. Därutöver infogas en straffbestämelse. Men denna förutsätter, att mannen skall kunna överbevisas om det *bedrägliga* uppsätet på förhand att tillnarra sig könsmgänge utan att hava allvar med sitt löfte. Erkänner han själv detta, då är han icke den »ärelöse» man, som förutsättes, och därförutan blir det praktiskt taget ytterst sällan tillämpligt. Men utom detta om tro och loven finnes ett annat ledmotiv som här också framförts av lagens försvarare; jag tror att det åter-

kommer hos dem allihop och även statsrådet själv tycktes spela på den strängen. Det var, att denna lagstiftning ansluter sig till nuvarande rättsaskådning, och detta ställer man i motsats till den gamla lagen. 1734 års lag var »gammal och föråldrad», men nu kommer något som »anpassar sig efter det moderna livet» — jag minnes icke precis alla vändningar, och det kan förresten vara detsamma. Mina herrar, är det verkligen så, om vi se allvarligt på saken, att denna lag skulle på det sättet avvika från 1734 års lag, att den reflekterar den verkliga rättsaskådningen, i motsats mot den gamla lagen? Jag vågar säga vad som kan låta som en paradox, att i själva verket, om man aktar sig för att fastna på ordalagen utan ser på saken, 1734 års lag står ojämförligt mycket närmare det nuvarande åskådningssättet hos de djupa lederna än vad som här föreslås. Huru kan jag påstå detta? Jo, byt endast ut den formella trolovningen i 1734 års lag, som på forngermaniskt giftermålsvis skulle företagas i närvaro av vittnen, byt ut denna »trolovning» mot *lysning*, så ha vi precis samma förhållande. Det var så, att då de trolovade sig och därpå hade könsumgånge, var förbindelsen fast; det var »ett äktenskap, som skulle med vigsel fullbordas». Alldeles precis detta är uppfattningen hos vårt folk i denna stund, om man sätter in lysning i stället för den gamla trolovningen. Otaliga gånger, det visar statistiken tydligt, ja i mer än hälften av alla de äktenskap, som ingås i de breda lagren, draga de ej i betänkande att, sedan det lyst för dem, fullborda äktenskapet genom könsumgånge, i det att båda äro lika övertygade om att de äro bundna. Så är det i verkligheten, och då är det blott ett ridande på ord att säga, att detta står långt ifrån 1734 års lag. Vad säger nu detta lagförslag? Jo det säger, att även om man och kvinna, som tagit ut lysning, haft könsumgånge med varandra efter lysningen, så äro de ej på minsta vis bundna; vilkendera som helst kan utan allvarliga konsekvenser uppsäga det avtalet. Det enda är att om ni har otur, d. v. s. om kvinnan blivit rädd med barn, får ni betala barnsörden. Det är den »tro och loven», som tager sig uttryck i realiteten! Kunna vi taga på vårt ansvar — att jag icke gör det är tämligen klart — men kunna herrarna verkligen taga på sitt ansvar att, när en dylik sed förefinnes och man ser dess djupa rötter i vårt land och dess oerhörda utbredning i avseende å ingångna äktenskap, att då draga ett grovt streck däröver och säga: bekymra dig icke om det, lysningen betyder icke mer än det lösligaste äktenskapslofte, i morgon tager du en annan kvinna, det är den sista förbindelsen som gäller, den föregående är förfallen? Jag kan omöjligen gå med på detta och vill säga till undvikande av missförstånd, att om jag förra gången röstade för det av herr af Ekenstam väckta förslaget om ett skadeståndsjäv, var det endast att fatta såsom ett *minimum*, som jag för nöds skull gick med på då man icke kunde få det bättre, men ej såsom en i och för sig tillfredsställande ståndpunkt. När saken nu kommit upp igen, vill jag säga, att man bör gå

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjäkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

mycket längre för att skydda kvinnans rätt än denna magra reservation. Om man skulle vilja göra en enquête hos de mest sakkunniga på detta område, nämligen prästerna landet runt, om vad lysningen faktiskt betyder och huru den uppfattas av folket i allmänhet, skulle denna enquête med förkrossande enhällighet bekräfta vad jag nu sagt.

Jag går nu över till en punkt som jag något berörde sist, nämligen barnens rättsliga ställning enligt 8 § i promulgationslagen. Den säger, som vi minnas, att de nuvarande förhållandena skola helt och hållet gälla, och för dem som mycket flyktigt betrakta lagen kan det taga sig ut så, som här under debatten sagts, att det blott vore fråga om ett *provisoriskt bibehållande* av vad som i detta ögonblick är gällande rätt. Men det är i själva verket varken ett bibehållande eller ett provisorium, utan det är något absolut nytt och därtill oåterkalleligt, om man nämligen ser till sakens kärna. Ty vad är väl det väsentliga i den nuvarande lagens tanke? Jo det finnes synnerligen väl uttryckt uti ett yttrande av Johan Gabriel Richert, som redan 1847 med rätta försvarar denna ståndpunkt med följande ord: »Då lagen åt barn, sammanavlat av fästehjon, ger namn och rätt av äkta barn, lär det ej heller böra anses för en besynnerlighet, utan för en klar följd av en sådan lag, att den åt barnens moder ger namn och heder av äkta hustru». Så yttrade sig Richert. Hans sats står för mig såsom ett absolut axiom, och det är mig ofattbart att man ett ögonblick kan tänka på att gå ifrån den i lagstiftningen. Om åter detta lagförslag går igenom, bifalla vi den regel att de lösrigaste äktenskapslöften, vilka praktiskt taget skulle kunna givas till många kvinnor efter varandra, skola hava den kraft, att de efter så och så många år giva barnen arvsrätt så som äkta barn, under det att modern är ur spelet sedan hon fått skadeersättning för barnsörden. Kan nu någon våga påstå, att man skulle kunna stanna på denna punkt? Kan man anse det resonligt, att barn till personer, som leva i mer eller mindre ideella samvetsäktenskap utan att ha givit varandra några äktenskapslöften, ty de vilja icke gifta sig, men som emellertid leva i ren monogami, att, säger jag, sådana barn *icke* skulle bliva äkta under det att de lösaste löften skulle göra barnen till äkta? Men, säga herrarna, det är det vi vilja utreda och göra även dessa samvetsäktenskaps barn äkta. Ja, men i så fall, var ha vi då gränslinjen? Skola vi säga, att när föräldrarna levat samman hela livet igenom bli barnen äkta, men tio år räcka icke till? Eller skola vi fordra tio år eller kanske sex år, sedan de fått barn med varandra? Eller skola vi säga, att de skola hava levat tillsammans en »nämnevård tid», exempelvis från barnets avlelse till dess födelse? Med dylika skiljelinjer kan man väl icke gärna vara tillfredsställd, de äro artificiella, omöjliga, ohållbara. Ett upplivande av konkubinatet sådant som den romerska rätten opererade med, vore icke genomförbart i våra förhållanden. I det ögonblick man låter frågan om barnens äkthet på detta sätt sväva i luften och icke

baserar den på modrens egenskap av i en eller annan mening äkta hustru, i det ögonblicket är det absolut omöjligt att uti en följande lagstiftning genomföra några som helst gränslinjer mellan äkta och oäkta barn, såvida man icke vill giva sig in på rena absurditeter. Om man säger att den saken låter nog klara sig, vill jag svara, att det hade man i så fall bort ha klart redan nu och visa att det, som jag påstår vara omöjligt, är möjligt.

Blott ett enda litet tillägg på denna punkt. Den nya norska lagen gör som bekant alla barnen likställda. Om någon lutar åt det hållet, då vill jag fråga: Vet han väl till vilka utomordentliga svårigheter detta kommer att leda? Bevisningsfrågan t. ex. Skall modren ha rätt att, om hon haft könsumgänge med flera män, få välja vilken hon vill och säga: denne är barnafadren. Eller skall man införa »exceptio plurium», dessa bedrövliga processer, genom vilka fadern skall söka bevisa att modren haft könsumgänge med andra män.

Men tiden medgiver icke att åtminstone ännu så länge gå in närmare på dessa frågor, utan jag skall nu be att få säga några ord om de särskilda sammanjämningspunkterna här.

Här har man uti 1 kap. 1 § till att begynna med varit skenbart tillmötesgående mot första kammaren och inkilat orden »med vittnen, ringväxling eller annorledes», men jag behöver väl icke säga, att de där orden kunna stå där eller vara borta. det gör icke den minsta skillnad. Det gjordes den anmärkningen mot en reservation förra gången, att om man toge bort en viss rad däri, bleve bestämmelsen meningslös. Sådant kan nu lätt hända. Här åter kan man taga bort en rad utan att i minsta mån förändra meningen, och det är nästan värre.

Sedan ha vi den 3 §. Där har andra kammarens ståndpunkt bibehållits. Angående uttrycket »blivit rädd med barn» har jag redan yttrat mig tillräckligt. Så ha vi detta »under trolovningstiden» i stället för »före eller under». Det är ju ganska märkvärdigt att såväl lagberedningen som Kungl. Maj:t och andra kammaren så hårdnackat hålla på denna punkt, att kvinnan, om hävdandet kommer först och trolovningen sedan, icke ens skall hava det fattiga skadeståndsanspråket mot mannen. Nu har hon ett dylikt anspråk enligt 5 kap. 1 § giftermålsbalcken, som giver henne »laggift hustrus rätt»; varför skall man här taga detta ifrån henne? Man har, såsom vi veta, i 8 § promulgationslagen infört den bestämmelsen, att om mannen dör i den situationen, kan hon få andel i hans tillgångar. Varför skall hon då ingenting få om mannen bryter löftet? Kan någon ge förklaring därpå? Jag finner i greve Hamiltons anförande något som är så vackert sagt, att det bör sägas om igen. Det är riktat mot en reservation, som av misstag kommit att innehålla ett fel, vilket för övrigt redan var rättat, när greve Hamilton höll sitt anförande. Emellertid säger han på följande sätt: »kvinnan (ställes) helt och hållet rättslös, för den händelse mannen kanske under de mest upprörande omständigheter över-

Sammanjämningsförslag ang. lag om aktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

giver henne. Endast om förbindelsen upplöses genom mannens död kan hon framställa några anspråk men icke eljest. Det är ju klart, att ett sådant förslag kan icke denna kammare acceptera. Det vore rent av upprörande.» Detta är alldeles utmärkt sagt och jag tillåter mig att till alla delar instämma däri, men jag vill tillämpa det på ett fall, där det passar bättre — vad herr af Ekenstams reservation beträffar, var det ifråga om den mindre nödvändigt, eftersom han redan rättat felet, när greve Hamiltons anförande hölls. Men på förevarande punkt, som passerat genom alla instanser, även sammanjämknings, här passar det. Vad skall det vara för mening häri, att man å ena sidan låter denna ekonomiska valuta utgå, ifall mannen dör, men å andra sidan säger, att om han av slarv eller kanaljeri bryter sitt löfte, skall ingenting utgå? Om i detta finnes någon visdom, så är den absolut fördold för mina ögon, och jag måste alltså säga med greve Hamilton: »det är ju klart, att ett sådant förslag kan denna kammare icke acceptera; det vore rent av upprörande».

Bland övriga punkter här kommer en svit av över tjugu paragrafer, från 2 kap. 2 § till det 6 kap., där första kammaren vunnit. Vinsten består däri — och det är egentligen första kammarens vinst — att ordet »separation» utbyts mot ordet »hemskillnad», enligt första kammarens önskan.

Sedan kommer i 2 kap. 8 § en ny sammanjämkningspunkt. Det är frågan om äktenskap mellan farbroder och brorsdotter etc., som vi förut resonerat om. Jag har redan tillåtit mig anmärka, att det är besynnerligt, att när man i strafflagen har ett blodskamsstraff med upp till 2 års straffarbete, sätta in denna bestämmelse, att samma personer få gifta sig med Konungens tillstånd. Naturligtvis kan strafflagen ändras, och man kan ju säga, att det finns utländska lagar, exempelvis den danska, som ha ett slags ordningsstraff, om dessa personer ingå äktenskap utan Konungens tillstånd, och följaktligen även för lönskaläge dem emellan. Men detta är ju en annan sak. Hos oss finnes ett verkligt blodskamsstraff. Vi välsigna med ena handen förbindelsen såsom äktenskaplig och förpassa med den andra kontrahenterna till tukthuset. Det är väl en egendomlig situation. Dessförutan är det föga tilltalande, att därför att i Norge och Danmark finnes en åskådning, som icke stötes av detta, skola vi hädanefter anlägga samma synpunkt på farbrors- och brorsbarnsförhållandet. Följden blir, att man icke kan lämna dem ensamma med varandra, man kan icke lita på att känslan av familjepietet skall vara bestämmande: de äro nämligen personer, som få gifta sig med varandra, och detta kommer att förrycka förhållandet på ett synnerligen obehagligt sätt. Jag vill tillägga, att från sakkunnigt håll i andra kammaren uppgivits, att i Norge och Danmark medicinska auktoriteter yttrat, att det behövs en lagändring på denna punkt. Nu fattas det bara, att de i Norge och Danmark äro så förståndiga, att de i detta

fall göra en lagändring, medan vi, bara för att apa efter, taga in denna fördömliga bestämmelse.

Sedan komma vi till bestämmelsen i 11 §, att kvinnan får utan väntetid gifta om sig, även om hon är havande, såvitt nämligen 10 månader förflutit, sedan sammanlevnaden *med mannen* upphörde. Det är dock ett kuriosum detta, att samma faktum varigenom hon bevisar sig hava gjort horsbrott, blir en rättsgrund för henne att omedelbart efter upplösningen ingå nytt äktenskap! Hur skall det nu gå med presumtionen om vem som skall vara fader till det barn, som födes ett par månader efter upplösningen? Efter den gamla presumtionen skall det vara den förutvarande mannen, som är fader. Hur det nu är, vet jag icke, och det borde herrarna åtminstone ha sagt ifrån, vem som skall vara fader till barnet.

Sedan ha vi ett par ändringar, som äro av skäligen formell och administrativ natur, nämligen de som avse att förekomma tvelysning, och vidare ändringen i 6 kap. 1 §, där första kammaren eller rättare sagt någon ledamot av första kammaren, som icke är jurist, kan tro sig ha gjort en stor vinst genom accepterandet av orden »på grund av djup och varaktig söndring». Jag har sett i pressen starkt understrykas, att det skulle vinnas något därmed; det behöves kanske därför en kort anmärkning för att reducera den vinsten till dess rätta proportioner. Om herrarna slå upp 7 kap. 4 §, finna herrarna, att där står på följande sätt: »Vilja båda makarna erhålla hemskillnad enligt 6 kap. 1 § eller äktenskapsskillnad enligt 6 kap. 3 eller 4 §, göra» — och märk nu det ord, som kommer därefter — »*ansökan* därom hos den rätt, som enligt första stycket är laga domstol i mål mot dem bägge.» Vad vill det säga? Jo, det är ett *ansökningsmål*. Domaren får icke se varken mannen eller kvinnan. De skicka in ett papper och intyga, att de varit föremål för medling; domstolen får då icke ingå på någon prövning om söndring etc. utan den har att utan vidare meddela utslag om separation. Därpå har domstolen att efter ett år på endera makens *ansökan* bevilja dem skillnad. Och nog av, den fras, som är insatt här, har icke den minsta reella betydelse i den riktning, som man här och i pressen antytt.

I 2 § har första kammaren vunnit i en tillsats, vars reella betydelse jag icke vill bestrida; alltför stor torde den dock icke vara.

På denna punkt kan jag icke neka mig att ett ögonblick stanna vid ett argument, som i båda kamrarna drivits rätt betydligt, nämligen beträffande de s. k. Köpenhamnsresorna. Tänk så härligt, att Köpenhamnsresorna skola försvinna, sade man under förra debatten. Ja, de komma att försvinna, därför att sättet icke finnes längre, men också därför att de icke längre behövas. Den skulle vara bra dum, som använde Köpenhamnsresa, som det nu är. Ty om nu två makar äro överens att skiljas, lägga de in sin ansökan till domstolen. De skola visserligen först

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

vända sig till en medlare och om denne alltid vore en präst, en själasörjare, så kunde det ju så vara. Men jag antar, att det t. ex. här i Stockholm kommer att gå till så, att de begära att borgmästaren skall utse en medlare; och han utser då förmodligen en »human» person, som medlar på ett sådant sätt, som icke blir för känsligt för dessa känsliga själar. Sedan få de av honom ett papper på detta och därefter av domstolen ett papper på hemskillnad. Sedermera få de visserligen vänta ett år, innan de få gifta om sig, men även vid skillnad på grund av de gamla Köpenhamsresorna fick ju kvinnan vänta ett år och mannen sex månader; ty då fanns det ju väntetid. Kvinnan står således nu på samma punkt som förut, utom det att hon slipper besväret med Köpenhamsresan. Och vad som är huvudsaken är det, att den stora massan av vårt folk, som icke varit i tillfälle att företaga Köpenhamsresor, nu få ett lika bekvämt sätt att skiljas. Ty emot vad greve Hamilton yttrade får jag säga, att om än dessa resor visserligen icke nu inskränkt sig till *the upper ten*, det ju är självklart, att den mycket övervägande delen av befolkningen, framför allt i mellersta och norra Sverige, icke haft råd att organisera några Köpenhamsresor; de ha nog fått lov att gå »den långa vägen». Nu säger greve Hamilton, att det »icke minst i denna kardinalpunkt är av vikt, att man handlar snabbt». Det skulle väl då vara för att så snabbt som möjligt delaktiggöra *alla* med Köpenhamsresornas välsignelser.

Sedan kommer en mängd paragrafer, i vilka första kammaren segrat, en seger, bestående däri, att ordet »separation» utbyts mot »hemskillnad». Det behärskar hela den återstående delen av lagen.

Slutligen, och det är själva huvudsaken, kommer den förändring, som går ut på att vi skola avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t och begära en utredning. Jag undrar, om de av kammarens ärade ledamöter, som icke själva sitta i utskottet och deltagit i sammanjämkningsen, ha någon egentlig föreställning om vad det betyder, att vi besluta denna skrivelse. Man får ju först och främst se efter vad skrivelsen går ut på och därom få vi icke tillräckligt besked i klämman, som uttrycker sig svävande, utan vi få gå till motiveringen d. v. s. till den reservation i utlåtandet, som anknutits till 4 § promulgationslagen. Där låter det bland annat så här: »Då det emellertid skulle vara oegentligt att, därest berörda yrkande vinner riksdagens bifall, på samma gång alldeles avskaffa alla bestämmelser om ofullkomnade äktenskap för att måhända sedermera, när lagberedningens utredning och förslag inkommit, i en eller annan form återinföra dem» etc. Således, vi antaga nu en lag — jag förmodar, att vi antaga den i dag — vars huvudsakliga nyhet är, att den gör rent hus, table rase, i fråga om de ofullkomnade äktenskapen och bland annat låter lysningens faktiska betydelse helt och hållet försvinna; och samtidigt med detta kloka steg taga vi ett annat lika klokt — vi begära en utredning hos Kungl.

Maj:t, som går ut på att man måtte införa dessa ofullkomnade äktenskap genom en bakport. Det är dock rätt besynnerligt, att samtidigt med att man genomför det, som skulle vara den centrala punkten i lagen — ty det bestrider väl ingen jurist, att det centrala här är, att man stryker bort de ofullkomnade äktenskapen — anhåller man i en skrivelse, att dessa måtte införas igen, naturligtvis i en modererad form. Man har dessutom förbiset en liten småsak och det är, att under det att denna lag skall börja gälla nästa år, kan den nya lagen icke börja tillämpas förrän 1917 eller senare. Alltså ha vi det på följande sätt: först finnas en del förhållanden tillkomna under nu gällande lag, som utgöra ofullkomnade äktenskap; sedan kommer ett interregnum, då det icke finnes några ofullkomnade äktenskap; slutligen, 1917, 1918, 1919, vad vet jag, börjar en ny epok, då de ofullkomnade äktenskapen eller något liknande återinträder. Kan detta vara klokt, det vill jag hemställa till herrarna, av vilken meningsriktning ni än må vara. Jag vill här bekänna, att min personliga mening kommer ganska nära herr Steffens. Jag har den uppfattningen, att om än man tänker sig avskaffandet av de ofullkomnade äktenskapen såsom ett framtidsmål, det vore i högsta grad oklokt att nu draga ett så tjockt streck över dem. Och det var, som sagt, endast såsom en nödhjäl, i brist på annat, jag ville gå med på herr af Ekenstams reservation angående skadestånd. Om man nu anser sig böra på något sätt behålla de ofullkomnade äktenskapen, visserligen i en tillhyfsad form, om det är många som ha den uppfattningen, kan det då vara någon mening i att vi i dag antaga en lag, varigenom de totalt utstrykas, och *samtidigt begära* av Kungl. Maj:t att få en ny lag, varigenom de införas i moderniserad och tillhyfsad form? Vore det icke bättre att utreda de båda frågorna på en gång? Då hade man för det första klarhet om kvinnans rättsliga ställning och vidare en fast och klar bas för barnens äkthet. Man skulle fast bestämma det förhållande mellan man och kvinna, som har vissa verkningar beträffande hennes rättsställning och *som följd därav* motsvarande verkningar beträffande barnens rättsställning. Visserligen måste man då avstå från den inbillningen, att man nu vinner ett vackert resultat, en »parlamentarisk seger», med denna ofullkomliga lag, vars lakuner man erkänner, i det man antar förslaget om en skrivelse med begäran om utredning i rakt motsatt riktning till lagen själv.

Ty det må väl var och en begripa och medgiva, att skola vi utreda något vidare angående kvinnans och barnets rättsliga ställning, nog kan den utredningen skötas bättre, om den får ske fritt, och man icke är bunden av att man slagit fast paragrafer, som det blir besvärligt att sedan ändra. Jag får säga, att om jag i andra punkter hade varit fullt klar på att antaga sammanjämkningen och till och med om jag från början hade varit med om lagberedningens eller regeringens förslag i alla

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

andra punkter, skulle den omständigheten, att man nu vill med ena handen antaga ett förslag och med den andra handen begära ett förslag, som skall vända upp och ned på det första, vara absolut avgörande för mig att nu yrka avslag. Och då man säger, att man vill jämna vägen för lagberedningen, får jag svara, att vore jag lagberedningen skulle jag, när jag ändå skall göra ett sådant klåperi och vidtaga ändringar, hellre vilja ha fria händer och icke vara bunden. Nog skulle jag hellre vilja taga tillika det hela och behandla i ett sammanhang de saker, som höra tillsammans, d. v. s. i detta fall det föräktenskapliga avtalets sammanhang med kvinnans rättsliga ställning och med barnets rättsliga ställning. Jag vill rent av gå så långt, om jag får för ett ögonblick utforma en förmäten fantasibild, att om jag vore i herr statsrådets ställe, skulle jag sannerligen från hans synpunkt, om detta ändå skall lämnas tillbaka för att korrigeras i själva hjärtpunkten, långt hellre vilja ha allt tillbaka. Och icke kan det ligga mera »seger» i det ena än i det andra.

Jag har kanske emellertid, herr talman, allt för länge upptagit kammarens tid och jag ber nu att på grund av det anförda få yrka avslag på utskottets memorial.

Herr af Ekenstam: Jag befinner mig i dag i den rätt egendomliga situationen att, efter det jag förra gången, då lagen var uppe till huvudsaklig behandling, ha sökt att få kammaren att vara med om en hel del restriktioner i lagen, nu sedan dessa blivit förkastade, göra en anmaning till kammaren att följa det sammanjämkningsförslag, som här föreligger. Jag vill icke bortse från att, då kammaren går att på detta sätt granska det resultat, till vilket lagutskottet kommit, man utan all tvekan kan anse att detta är tämligen magert, men jag vill påpeka, att *är* det magert, beror detta icke på de ledamöter i lagutskottet, som haft till särskild uppgift att från mera konservativ synpunkt göra ändringar i och tilllägg till lagförslaget, utan på kammaren själv. Kammaren själv visade nämligen vid förra behandlingen av lagen till och med i de fall, då kammaren någon gång gick med på de reservationer vi gjort, genom sitt röstetal alldeles otvetydigt, att kammaren var sinnad att taga lagen så att säga efter hela linjen. Under sådana förhållanden har det naturligtvis icke varit görligt för oss högermän i utskottet att åstadkomma en sammanjämkning, som varit bättre än den som nu föreligger. Men jag skulle dock vilja påstå, att i föreliggande fall, då man förut sagt *a* så klart och tydligt, som kammaren gjort, borde det icke vara något hinder att i dag säga *b*.

Den enligt min uppfattning allra största eftergiften är den, som ligger i den ändrade avfattningen av 1 §, där första kammarens beslut att taga den av herr Thyren föreslagna avfattningen icke kunnat genomföras, utan där ett slags sammanjämkning nu blivit föreslagen. Men varför det icke varit möjligt att kunna komma längre på förstakammarmajoritetens sida, än som nu skett, beror

helt enkelt därpå, att denna förstakammarmajoritet var så ytterst ringa att den stannade vid endast tre röster; och hela minoriteten röstade för att taga 1 kap. 1 § precis oskuren, sådan den kom från Kungl. Maj:t.

Det har vidare anmärkts beträffande 3 och 4 §§, där ändring nu har skett till överensstämmelse med andra kammarens mening, att i uttrycket »rådd med barn» skulle ligga en eftergift, som man hade särskild anledning att fästa sig vid. Jag påstår återigen från min ståndpunkt, att i och med det att 1 kap. 1 § fått den avfattning den numera fått, skulle det vara en fullkomlig oegentlighet att låta det uttryck, som förut efter min uppfattning varit det rätta, »hävdad av mannen», kvarstå; och nu kan det icke vara något annat att göra än att just taga detta uttryck »rådd med barn».

Vidare har andra kammaren vunnit i 7 och 8 §§ i 2 kap., där det ju gäller brors- och systerbarns eventuella äktenskap med farbror eller morbror etc. Jag vill erinra om att även här var minoriteten mycket stark i denna kammare, och att åtminstone jag för min del redan på förhand var med om att avfatta lagen i den form, som nu föreligger. Och jag tror, att med den säkerhetsventil, som ligger i att Kungl. Maj:ts tillstånd i varje fall skall begäras, denna lösning av frågan med hänsyn till blodsband och äktenskap icke borde behöva väcka några allvarliga farhågor.

I 2 kap. 11 § har det tillägg, som angick mannen och som första kammaren ansåg här böra ingå, blivit utslutet. Jag torde icke behöva säga, att det tillägget icke var av någon mera integrerande betydelse.

De eftergifter, som förstakammarsidan måst göra i 6 och 8 mom. av 3 kap. 2 § torde, såsom herrarna lätt se, vara en klar konsekvens av ändringarna i 2 kap. 7 och 8 §§.

Sedan komma vi till 3 och 7 §§ i 3 kap. Såsom vi minnas, antog första kammaren en bestämmelse, att sex månader skulle förflyta från sista lysningsdagen eller den dag, då äktenskapet blivit i kyrkan kungjort, innan ny lysning fick ske. Sammanjämkningen har här skett så att säga matematiskt och man torde icke ha något att erinra däremot. På samma sätt förhåller det sig med den sammanjämkning, som skett i 4 kap. 6 §, där också de sex månaderna blivit ytbytta mot fyra.

I 5 kap. 1 § är också en eftergift åt andra kammaren lämnad, men även detta är en klar följd av bestämmelsen i 2 kap. 7 och 8 §§ om äktenskap med syskons barn. På samma vis med eftergiften i 9 § av 5 kap.

Sedermera komma vi till 6 kap. Där har första kammaren och dess majoritet bibehållit sin position i 1, 2 och 4 §§. Jag vill påstå, att utan allt tvivel, om man undantar 1 kap. 1 §, så innehåller detta 6 kap. jämt upp det viktigaste, som under debatten om detta lagförslag varit föremål för överläggning; och då nu första kammaren fått bibehålla dessa paragrafer i 6 kap. i den avfattning kammaren önskat, synes det utgöra ett tungt vägande skäl för att denna sammanjämkning också är av natur att kunna i sin helhet antagas.

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

I 4 § i lagen om vad iakttagas skall i avseende å införandet av lagen om äktenskaps ingående och upplösning har första kammaren också bibehållit sina positioner.

Sedan komma vi till en hel del saker, som av den senaste talaren här framförts, och särskilt vad han nu med mycken skärpa betonat i avseende å denna skrivelse till Kungl. Maj:t om ett återupplivande i en eller annan form av de ofullkomnade äktenskapen. Jag medgiver gärna, att det har ett visst fog för sig. Men jag skulle alldeles avgjort vilja säga, att då sakförhållandena lågo ungefär på samma sätt vid den ursprungliga behandlingen av lagutskottets förslag i detta ämne, hade det väl varit riktigare, om dessa anmärkningar då blivit i all sin skärpa så framförda, att man kunnat veta, att det var på dem som lagens vara eller icke vara skulle hänga. Jag menar, att kammaren då fått pröva, om kammaren verkligen ville för de omständigheter, som här äro i fråga, låta hela lagförslaget falla. Detta har icke varit förhållandet, men då måste också kammaren anses hava så att säga med öppen blick för alla möjligheter gått med på att låta lagen gå till sammanjämkning; och då denna, efter vad jag försökt i någon mån visa, icke bör vara för kammaren oantaglig, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets memorial.

Herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Herr Thyren förklarade redan förra gången då ärendet var före, att han vid den slutliga behandlingen skulle rösta för avslag, därest hans speciella önskemål icke bleve tillgodosedda. Han har i dag uttryckligen sagt ifrån, att då dessa önskemål icke av lagutskottet tillmötesgåtts, han funne förslaget behäftat med brister, som vida övervägde dess förtjänster. Förslaget vore därför värt sin undergång. Jag undrar, om det icke här förhåller sig med herr Thyren som med åtskilliga andra, nämligen att han är benägen att överskatta betydelsen för det allmänna av sina egna önskemål. Jag kan i allt fall icke för min del tillmäta någon avsevärd betydelse åt vad herr Thyren i dag sagt. Vad han anförde berodde alldeles säkert dels i någon mån på en missuppfattning av vad lagen innehåller, dels på en missuppfattning av lagförslagets innebörd, dels ock tydligen på herr Thyrens för dagen skämtsamma lynne.

Detta senare har särskilt visat sig vid hans yttrande om Köpenhamnskilsmässorna. Jag kan nämligen icke tänka mig, att det från kristlig-etisk synpunkt, vilken ju ock är herr Thyrens, kan anses likgiltigt, om man bibehåller det nuvarande tillståndet och alltså beviljar skilsmässa efter en vecka, såsom nu sker vid skillnad på grund av s. k. Köpenhamnsresa, eller om man antager detta förslag, enligt vilket man icke på grund av överenskommelse kan få skillnad, med mindre än ett år förflutit från beviljad separation eller hemskillnad. Är icke det senare alternativet att föredraga? Är det icke en oerhörd fördel att få bort skillnaderna på grund av Köpenhamnsresa?

Herr Thyren sade, att jag här i mitt första principanförande den 8 maj sagt, att lagförslaget var byggt på det beståendes grund. Jag tror emellertid, att jag sade, att det var byggt på den bestående rättsuppfattningens grund; och den nu rådande rättsuppfattningen är icke detsamma som den skrivna lagen. Det är här såsom i andra fall, att när lagen blir antikverad, går rättsuppfattningen före, nedbrytande de murkna lagskrankorna.

Den huvudsakliga tvistefrågan är ju den: bör kvinnans rättsställning göras beroende däraf, att trolovningen offentliggjorts eller ingåtts i viss form? Efter den diskussion, som förekom här den 8 maj, tror jag det kan fastslås, att inom lagutskottet rätt fullkomlig enighet därom, att sedan förbindelsen fått en intimare karaktär, rättsverkningarna för kvinnan borde bli desamma vid alla slags förberedande äktenskapsavtal. Detta stämmer ock bäst överens med den gällande rätten. Det är härvid särskilt att märka, att nu gällande regler vida oftare kommit i tillämpning i sådana fall, då överenskommelsen om framtida äktenskap icke uppfyllt fordringarna på trolovning, sådana dessa ställa sig enligt första kammarens beslut. Att sålunda för det ur rättslig synpunkt mäktigaste fallet samma regler böra gälla för offentliga eller forbundna överenskommelser och sådana av annan beskaffenhet är ett mycket starkt skäl för att icke i andra, vida mindre viktiga hänseenden göra en konstlad skillnad mellan avtal av ena och av andra slaget och hänvisa de förra till 1 kap. de senare till promulgationslagen.

Det kan vara av intresse att i detta sammanhang erinra om vad som i detta hänseende förekom, då den nya tyska civillagen behandlades i den tyska riksdagen. Även då framkom med liknande motivering ett förslag att göra trolovningens rättsverkningar beroende av att överenskommelsen antingen blivit på viss sätt kungjord eller ock slutits i viss form. Men detta förslag avvisades på grund av en säkerligen berättigad fruktan, att åtminstone de lägre folkklasserna ej skulle låta förmå sig att iakttaga dylika föreskrifter. Trolovningen är också i Tyskland liksom i det stora flertalet europeiska kulturstater ett rent konsensualavtal.

Herr Thyren har sagt, att det nya trolovningsbegreppet skulle vara vidsträcktare än de gamla fästning och äktenskapslöfte tillhoppa. Särskilt har han bestritt, att rättsverkningarna av hävd under äktenskapslöfte skulle inträda i sådana fall, då löftet givits såsom en förutsättning för ett därpå följande köns- umgänge. Frågan saknar uppenbarligen nämnvärd praktisk betydelse, då ett på sådant sätt tillkommet äktenskapsavtal — i motsatts till så många andra icke kungjorda överenskommelser — sällan kan bevisas. Men nog måste det, materiellt rättsligt sett, anses vara riktigt, då lagberedningen utgår ifrån att dylika fall gå in under vad G. B. 3:10 stadgar under förutsättning att »man hävdar kvinna under äktenskapslöfte». Att detta lagrum i själva verket tillkommit närmast med avseende å dylika

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

fall blir fullt klart, om man går till dess omedelbara förebild i kyrkolagen 15 kap. 14 §. Det heter där:

»Om någon lockar en mö till lägersmål under äktenskapslöfte, då skall han efter Guds bud vara förpliktad att taga henne till äkta och icke övergiva henne.»

Giftermålsbalkens regel i 3:10 har också i teorien allmänt ansetts avse jämväl sådana fall. Nehrman säger om detta lagrum:

»Här övertalar han henne med löfte om äktenskap. Men sedan han fått stilla sin onda lusta, vill han återkalla sin loven, men ej ersätta hennes heder, som han henne berövat: Detta kan han ej göra på annat sätt, än då han fullbordar sin loven.»

På samma sätt exempelvis Nordling och Winroth. Den sistnämnde säger:

»Såsom äktenskapslöfte räknas härmed varje sådant äktenskapsavtal, som varken är vigsel eller trolovning. Jämväl tyst samtycke är tillfyllest, och, så snart löfte om äktenskap avgivits av mannen, måste för kvinnans del ett dylikt samtycke anses ligga i hennes frivilliga begående av lägersmålet. Detta bör visserligen hava stått i samband med avtalet eller löftet, men antages hava gjort det, så snart dessa gått i tiden före och ej återkallats, innan lägersmålet ägt rum.»

Jag vill slutligen nämna, att lagberedningens uttalanden i dessa frågor grundar sig bland annat på en granskning av samtliga utav högsta domstolen avdömda mål i hithörande ämnen under de sista fyrtio åren. Lagberedningens ståndpunkt har, efter vad jag erfarit, även omfattats av lagrådet.

Antag emellertid för ett ögonblick, att lagberedningen farit vilse angående den gällande rättens tillämpning i rättspraxis. Ej ens om så vore förhållandet, kunde det antagas, att förslaget skulle medföra någon avvikelse från den gällande rätten. Vore händelsen verkligen den, att praxis ej velat hänföra de i det föregående berörda fallen under ett stadgande, som efter orden pekar just på dessa fall, kan det ej rimligtvis antagas, att man skall bliva mera benägen att hänföra dem under stadgandet i 1 § av förslaget, som talar om överenskommelse med vittnen, ringväxling eller annorledes. Detta så mycket mera som ju lagberedningens motivering tydligt ger vid handen, att vad förslaget åsyftar är kongruens med den gällande rätten och ingenting annat.

Det nyssnämnda inkastet, att det nya trolovningsbegreppet skulle i sig inbegripa jämväl avtal, som hittills saknat rättslig relevans, synes främst hava dikterats av farhågor för att till följd därav indirekt begreppet äkta barn skulle komma att utvidgas.

Denna anmärkning riktar sig mot promulgationslagens 8 §, vars stadgande om barns börd bygger på det nya trolovningsbegreppet. Är vad nyss sagts om detta begrepp riktigt, så äro emellertid också dessa farhågor ogrundade. Då nämnda lagrum säger, att barn, avlade i trolovning, äro äkta barn och den gäl-

lande rätten (G. B. V:1) att barn, avlade i fästning eller under äktenskapslöfte, äro äkta, så för den förra regeln tydligen icke längre än den senare. Och på motsvarande sätt förhåller det sig nog med förslagets stadganden att barn, vars föräldrar efter dess avlelse ingått äktenskap med varandra, äro äkta, och den gällande rättens bestämmelser att en efterföljande fästning (G. B. V:1) eller tillsägelse av äktenskap (Å. B. VIII:1) verkar legitimerande.

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Herr Thyren gör vidare gällande, att förslagets regel om att en trolovning kan formlöst brytas skulle medföra, att enligt promulgationslagens stadgande barn kunna bliva äkta i flera fall än hittills. Nu gäller ju nämligen att om någon fäster sig tvenne, den första fästningen blir giltig, men enligt förslaget blir det den senare. Enligt förslaget kan sålunda en man avla äkta barn med olika kvinnor kort efter vartannat. Vid första påseende kunde ju anmärkningen synas träffande, men går man närmare in på livet, skall man finna att den går vid sidan om målet. Det slags män, herr Thyren här åsyftar, ingå nämligen ej sådana förbindelser, som äro att hänföra till fästning, utan använda i stället äktenskapslöftet såsom medel. Men hävd under äktenskapslöfte i och för sig konstituerar intet hinder för att mannen kort därefter hävdar en annan kvinna under äktenskapslöfte med den verkan att barnet blir äkta. Möjligheten föreligger sålunda redan nu i rikt mått. Men vem vet att förtälja några fall, då de av herr Thyren befarade stötande konsekvenserna gjort sig gällande? Det kan för övrigt förtjäna tilläggas, att även om den tidigare förbindelsen har karaktären av fästning, barnet i den senare förbindelsen likväl blir äkta, om modern varit i god tro, vilket väl torde vara det regelmässiga.

Bestämmelserna om barns börd i promulgationslagen anknyta sig sålunda så nära som möjligt till den gällande rätten och hava allenast haft till syfte att ge ett nytt uttryck åt vad som redan gäller. Man har ej åsyftat annat än att uppskjuta frågan, till vilka konsekvenser de ofullkomnade äktenskapens avskaffande böra föra i fråga om barnens rättsställning, till det sammanhang, vari den hör hemma. Detta är lagberedningens tankegång, och den har vunnit gillande såväl av lagrådet som av lagutskottet. Den fullkomliga enigheten bland dem, som haft tillfälle att ingående diskutera frågan, synes utgöra en fullt betryggande garanti för att de faror, herr Thyren talar om, icke existera i verkligheten.

I betraktande av allt det nu sagda kan ej med fog sägas, att det provisoriska stadgandet i promulgationslagens 8 § på minsta vis skulle vara ägnad att leda lagstiftningen om utom äktenskapet födda barn på villospår. Man går till lösningen av sistnämnda fråga med händerna lika fria som om man ginge att lagstifta med den nu gällande rätten såsom utgångspunkt. Detta har ju ock lagutskottet med all önskvärd tydlighet uttalat.

Kommer man vid prövningen av frågan om de utom äkten-

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

skapet födda barnens rättsställning till det resultatet, att trolovningsbarn även för framtiden böra intaga en särställning — vilket icke behöver innebära att de skola betraktas såsom äkta — så följer därav ingalunda med nödvändighet, att barnet skall äga en privilegierad ställning, så snart modern får sig tillerkänd rätt enligt 1 kap. av nu förevarande lag. För modern gäller det ju enligt förslaget endast vissa ekonomiska fördelar, men för barnet är det en statusfråga av ingripande betydelse jämväl för tredje mans rätt. Frågan om barnets privilegierade rättsställning måste därför bliva att pröva med tillämpning av liknande grundsatser som de i 7 kap. av förslaget beträffande äktenskapsmål stadgade (se särskilt 7 kap. 9 §), medan en dylik ordning tydligen ej bör stadgas beträffande prövningen av trolovads rent ekonomiska rättigheter. Liknande hänsyn kunna även föranleda till att frågan om barnets börd måste bringas till sin lösning inom viss tid efter dess födelse, att för legitimation av ett barn, som är fött utom äktenskap, kräves antingen äktenskap eller ock viss formell åtgärd från föräldrarnas sida o. s. v.

Detta blott några av de synpunkter, som härvid kräva ett beaktande. Redan härav torde framgå, att frågan om barnets rättsställning i viktiga hänseenden är en annan än frågan om moderns rätt enligt 1 kap. av förslaget, och farhågorna för att den ena frågans lösning skulle prejudicera lösningen av den andra torde sålunda vara förhastade.

Herr Thyren angrep sista gången, och han gjorde det även i dag, bestämmelsen om rätt till äktenskap mellan syskon och annat syskons avkomling. Han förmenade, att det vore en absurditet att (efter kungl. dispens) tillåta dylika personer att ingå äktenskap, under det allmänna strafflagen stadgar straff ända till två års straffarbete för otukt dem emellan. Om de nu ingått äktenskap efter att hava levat tillsammans, och Kungl. Maj:t giver dispens, skola de ändå krypa in på två års straffarbete. Jag tror, att ungefär så föllo herr Thyrens ord. Jag vill mot detta säga, att straffskalan är två års straffarbete maximum och fem kronors böter minimum. Blir detta förslag lag, komma naturligtvis domstolarna att i fråga om förbrytelser av förevarande art hålla sig nära minimum. Straffsatsen kan omöjligen borttagas helt och hållet, därför att det enligt förslaget icke är tillåtet för syskon och annat syskons avkomling att ingå äktenskap, med mindre dispens gives. Jag medgiver, att denna straffsats på två års straffarbete är för hög. Att man nu icke har jämkat härpå, har emellertid berott därpå, att man, förlitande sig på domstolarnas goda omdöme, utgått från att någon fara därav icke skulle uppkomma, och att man ej ville gripa den stora straffrättsreformatorn i ämbetet.

Vad för övrigt beträffar herr Thyrens anförande, att de, som leva tillsammans, kunna bliva dömda till straffarbete, oaktat de sedan få tillstånd att gifta sig, är det tämligen klart,

att sådana fall i verkligheten ej inträffa, ty erhålla de rätt att gifta sig, lär Kungl. Maj:t också benåda dem från straffet.

Beträffande den nu ifrågavarande bestämmelsen lämnade herr Thyren i dag en upplysning. Han sade sig hava erfärit, att medicinska auktoriteter i Norge alldeles övergivit den ståndpunkt, som förut var deras, och i stället förordat den nu gällande svenska regeln. Denna upplysning är icke överensstämmande med verkliga förhållandet. De utlåtanden från medicinska auktoriteter, som herr Thyren torde åsyfta, gå, möjligen på ett undantag när, ut på yrkande om skärpning av nu i Norge gällande bestämmelser därhän, att de skulle få samma innehåll som den här nu föreslagna.

Herr Thyren har vidare bland annat angripit det stadgande, enligt vilket hustru, som blivit skild, får gifta om sig efter tio månader. Herr Thyren har sagt, att bestämmelsen, sådan den är avfattad, kan giva anledning till att man mången gång svävar i ovisshet om faderskap. Jag vill i anledning härav erinra om vad detta stadgande innebär. Det innebär, att i regeln får kvinnan ej ingå nytt äktenskap, förrän tio månader förflutit från äktenskapets upplösning. Hon får emellertid gifta om sig, innan tio månader förflutit från äktenskapets upplösning, i fall lika lång tid förflutit, sedan sammanlevnaden med mannen upphörde. Har mannen t. ex. de sista åren levat i Amerika eller suttit på dårhus, är det uppenbarligen icke av hänsyn till nödig säkerhet beträffande paternitetsförhållandena betingat, att kvinnan går och väntar i tio månader på att få ett barn, till vilket den mannen kan antagas vara fader.

Herr Thyren har också vänt sig mot bestämmelserna om skadestånd. Han sade, att det är gott och väl att tillerkänna kvinnan rätt till skadestånd, men hur i all världen skall hon få ut det? Jag är ense med honom därom att man bör söka ordna den saken genom förbättrade bestämmelser i fråga om döms verkställande, men man bör icke glömma, att vad i detta avseende gäller om kvinnans rätt till skadestånd, det gäller i ännu högre grad om barnens rätt till underhåll, och man bör även lösa dessa bägge frågor i ett sammanhang och icke nu införa ett stadgande om kvinnans rätt, som icke kan tänkas tillämpad även på barnets.

Herr Thyren har slutligen angripit den föreslagna bestämmelsen i 22 kap. 8 § strafflagen. Här har stadgats: bedrager man genom äktenskapslöfte, som ej fullbordas, kvinna till lägersmål, straffes med fängelse eller böter. Herr Thyren säger att detta stadgande är illusoriskt och innebär ett spegelfakteri. Gent emot detta påstående vill jag till en början erinra, att i varje fall innebär stadgandet en väsentlig utvidgning i förhållande till den nu gällande rätten. Den nuvarande lagen förutsätter nämligen, att mannen *på visst sätt*, nämligen genom falsk uppgift angående namn eller stånd bedragit kvinnan till äktenskapsavtal. I själva verket torde, med nu gällande grundsatser an-

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning

m. m.
(Forts.)

gående bevisning, det icke så alldeles sällan kunna anses vara av omständigheterna styrkt, att förhållandena äro sådana som i förslaget förutsättes för straff; så i fall mannen är gift eller underhåller förbindelse med flera kvinnor.

Herr Thyrén har uttalat sin förvåning över att man här ej följt den norska strafflagens föredöme. Denna lag straffar med fängelse intill fyra månader den som utan giltig grund vägrar ingå äktenskap med en kvinna, som efter det mannen fyllt 21 år, låtit sig »besvangre» (rådas med barn) under »vitterlig förlovelse» eller i tillit till givet äktenskapslöfte. Sedan ett år förflutit efter nedkomsten utan att äktenskap följt, anses mannen vägra äktenskap. Således dömer man honom, om han icke vill ingå äktenskap med kvinnan, till fängelse i fyra månader. Men jag frågar: kan det verkligen vara konsekvent att nu upptaga en sådan bestämmelse på samma gång man borttager bestämmelsen om de ofullkomnade äktenskapen just på grund av deras tvångsnatur? Herr Thyrén är ju i mångt och mycket så långt före sin tid, men jag undrar, om han icke i nu förevarande avseende är mera än 100 år efter sin tid. Det är säkerligen icke herr Thyrén obekant, att man för över hundra år sedan i giftermålsbalken hade en bestämmelse, enligt vilken vederbörande kunde med hot om fängelse tvingas att ingå giftermål. Redan 1810 upphävdes denna bestämmelse, sedan riksdagen med skärpa understrukt det otillfredsställande i en dylik sakernas anordning.

Jag har kanske redan uppehållit kammaren för länge. I en sammanjämnings natur ligger, att i allmänhet ingens mening helt segrar, att ingen får alla sina önskningsmål fullt uppfyllda. Att herr Thyrén och många med honom icke inom lagutskottet vunnit gehör i fråga om de punkter, som särskilt intressera dem, är att beklaga, då följden ju därav synes bliva att, när ifrågavarande förslag, efter vad jag hoppas, om en stund antages av riksdagen, detta beslut om en så utomordentligt viktig lagstiftning kommer att sakna stödet av denna frejdade och vidhjärtade vetenskapsman liksom väl av åtskilliga andra framstående ledamöter. Jag ber emellertid att få erinra om att den mycket starka minoritet, som beträffande den mest omtvistade punkten eller förslaget första paragraf, röstade för Kungl. Maj:ts, av lagutskottet gillade förslag, ej heller avgått som segrande. Genom den avfattning, lagutskottet nu givit i §, hava vederbörande kontrahenter uttryckligen tillrättats att skaffa sig bevisning om ingången trolovning. Det förefaller mig, som om åtminstone åtskilliga anmärkningar, som gjorts mot förslaget, härigenom kastats till marken, och att förslaget motståndare, särskilt de, som förra gången talade så vackert om lagens uppfostrande verkan, borde i förtröstan härpå skäligen därmed kunna åtnöjas. I varje fall vill jag tillåta mig att ännu en gång understryka, att alla, möjligen på något enstaka undantag när, erkänt, att lagförslaget är i stort sett *mycket* gott. Jag vill trots vad herr Thyrén skämtsamt nyss anförde fråga: är det icke värt en mässä

redan det, att man får bort det juridiskt-etiska monstrum, som heter skillnad på grund av Köpenhamnsresa? Är det icke värt något till gengäld att erhålla en tidsenligt anordnad medling, att makarnas underhållsskyldighet gent emot varandra och barnen blir rationellt ordnad, att bestämmelserna om rättegången i ifrågavarande mål klarläggas och i viss mån humaniseras, att frågorna om skillnad överflyttats till de allmänna domstolarna o. s. v.? Och är det ej värt en uppoffring, att man får överskådlighet, klarhet och reda, där man nu möter ett kaos av antikviteter?

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Jag skall tillåta mig till sist att till min högt ärade vän, herr Thyrén, göra en personlig vädjan. Herr Thyrén har lyckligtvis förmåtts att övertaga ett mycket viktigt lagstiftningsarbete, det kanske viktigaste av alla. Man motser med de största förhoppningar den stund, då resultatet av hans arbete skall framläggas för riksdagen. Lagförslaget kommer helt visst att bliva ett synnerligen förtjänstfullt arbete, men lika visst är, att det i vissa enstaka punkter kommer att röna motstånd. Vi människor kunna ju icke i allt vara liktänkande. Om så detta motstånd faller förslaget, och slår det i spillror, då om ej förr skall ni, herr Thyrén helt visst förstå oss, som nu kämpa för detta förslag, vilket av oss anses mycket gott.

Herr talman, jag vågar på det livligaste hoppas, att kammaren icke skall låta det enligt min och de flestas mening lilla, som nu åtskiljer, sönderbryta det stora, som bör och måste kunna förena.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7,30 e. m.

Herr A l e x a n d e r s o n: Efter det anförande, vi nyss avhört från statsrådsbänken, genom vilket enligt min uppfattning punkt för punkt har slagits sönder det bålverk, som herr Thyrén tornat upp för att söka försvara sin ståndpunkt, skall jag icke inlåta mig på detaljerna i den motivering, herr Thyrén framförde. Jag skall emellertid bedja att till en början få erinra om att, då detta ärende sist var föremål för kammarens överläggning, tillät jag mig — jag tror med samtycke och instämmande av talrika kammarledamöter — att framställa en protest mot själva den ordning, i vilken den ärade tälaren, som i dag yrkat avslag, ansåg sig kunna gå till väga i ett lagstiftningsärende av den högviktiga och invecklade beskaffenhet, som det vi här hava att handlägga. Långt efter det utskottet genomgått förslaget och därtill fattat ståndpunkt, har den ärade tälaren i själva kammardebatten i punkt efter punkt inkastat helt nya propositioer. Han har dock varit i tillfälle, därest han så önskat, att motionsvis bringa dem under prövning. Kammaren hade då, då den går att bestämma sig för eller emot dessa nya av herr Thyrén framkastade förslag, kunnat vinna ledning av den förberedande prövning de undergått i utskottet. Ju längre kvällen led, ju oftare hag-

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

lade det, med användande av dessa i vårt lagstiftningsarbete eljest helt obekanta metoder, från herr Thyréns sida. Men jag trodde verkligen, att han då hade uppnått det yttersta av vad han kan uppnå i detta avseende. Jag misstog mig grundligt. Han hade sparat sig, tydligen för att vid själva sammanjämningsstillfället framkomma med sina stora kanoner. Sedan kammaren redan i princip, uppenbarligen med mycket stor majoritetsövertikt, bestämt sig för att antaga förslaget i det hela, och sedan det visat sig, att meningsskiljaktigheterna bägge kamrarna emellan på enstaka punkter icke vore flera eller av mera märklig beskaffenhet, än att det lyckats lagutskottet att praktiskt taget enhälligt framlägga sitt sammanjämningsförslag, har herr Thyrén likvisst önskat begagna det sista tillfälle, då ärendet ligger på kammarens bord, för att söka riva upp själva det principbeslut, vartill kammaren redan en gång kommit. Jag kan icke på annat sätt än såsom jag nu gjort karakterisera hans uppträdande i dag, då han mot förslaget riktat talrika anmärkningar, som han i sitt anförande tillagt den största betydelse — anmärkningar, som i själva verket icke fått tillämplighet först gent emot detta sammanjämningsförslag, utan vilka ägde lika mycket eller lika litet fog redan vid föregående tillfälle, då vi diskuterade förslaget.

En punkt, vid vilken herr Thyrén tycktes i dag fästa den mest avgörande betydelse, är den formulering som § 3 i kap. I fått i utskottets sammanjämningsförslag. Ja, denna lydelse har icke tillkommit efter min önskan. Jag reserverade mig i utskottet mot det beslut, som utskottet vid första behandlingen fattade i denna punkt, jag har kämpat i kammaren för att lydelsen skulle antagas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, jag har vid sammanjämningsarbetet av alla mina krafter motsatt mig, att punkten skulle erhålla det innehåll, den fått. Men icke kan den vara av *den* vitala betydelse, att frågan om hela förslagets vara eller icke vara skulle därpå vara beroende! En mätare på det förhållandet hava vi kanske också haft däri, att herr Thyrén, som deltog även i debatten om denna punkt, ägnade saken ett uttalande, som upptager fem rader i kammarens protokoll, och vari han blott nämnde, att han för sin del anslöte sig till den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen; han befarade eljest, att det skadestånd, som skulle komma trolövat kvinna för trolövningsens brytning tillgodo, icke skulle bliva så stort, som han ansåg, att det borde vara. Punkt och slut! Det är denna punkt, som herr Thyrén i dag funnit användbar såsom språngbräde till det stora utfall mot förslaget, som han här gjort; och detta oaktat i själva verket det mellan kamrarna icke förelegat någon egentlig meningsskiljaktighet i frågan rörande skadeståndsrättens omfattning utan endast rörande förutsättningen för skadeståndsrättens inträde. Ett uttryck för detta förhållande innehåller just sammanjämningsförslaget därutinnan, att det innefattar bland annat ett förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t, om huru ogifta mödrars ställning skall kunna i ena och andra hänseendet förbättras. Jag erkänner såsom sagt, att den linje, man i denna punkt bestämt sig för, icke är fullt

lycklig. Jag fruktar att, till dess lagberedningen hinner något åtgöra på grund av den skrivelse, riksdagen här avlåter, det skall befinnas, att man i praxis icke kommer att tillmäta kvinnan skadestånd för själva den oförrätt hon lidit, något som ligger mig varmt om hjärtat. Men som sagt, att lata detta bli avgörande för sin ställning till hela detta stora vitt omfattande förslag om äktenskaps ingående och upplösning, det är att förrycka proportionerna på ett nästan groteskt sätt.

Herr Thyrén gjorde gällande, att nyssnämnda skrivelse skulle utgöra ett oting, enär den begärde tillbaka de ofullkomnade äktenskapen, som likvisst genom själva förslaget avskaffats. Men så är naturligtvis icke förhållandet — i och med att man tagit det steg, som innehölls i själva lagen, äro naturligtvis dessa ofullkomnade äktenskap avskaffade och komma icke att återinföras; det kommer icke att förekomma, att någon tvångsvis förklaras för en annans äkta man eller äkta hustru sasom vid dessa ofullkomnade äktenskap ägde rum. Syftet är icke annat än att se till, huru det goda i den rättstanke, som ligger bakom de ofullkomnade äktenskapen och som föranlett ett visst motstånd mot deras borttagande, skall på annan väg — och därvid förekommer först såsom en möjlighet ekonomiskt skadestånd — kunna bevaras och räddas. Den inkonsekvens, som enligt herr Thyréns åsikt skulle vidlåda förslaget, är sålunda säkerligen icke tillfinnandes.

Vidare har herr Thyrén gjort gällande, att man tagit ett så väldigt språng in i det okända i och med det, att de ofullkomnade äktenskapen borttagits. Det förtjänar kanske då påpekas, att hela kända antalet av ofullkomnade äktenskap, enligt inkomna rapporter från landets samtliga kontraktsprostar — som i sin ordning inhämtat upplysningar från övriga prästmän inom prosterierna — under nu varande tjänstinnehavares hela tjänstetid, utgjorde omkring 60. Naturligtvis är icke detta hela antalet, men synnerligen mycket högre bestiger det sig icke till. Jag vet mycket väl, att man kommer att svara, att själva institutets tillvaro har en betydelse av moralisk art, långt utöver den, som kan mätas efter antalet faktiska fall av ofullkomnade äktenskap. Men jag tillåter mig i detta fall vara av den bestämda meningen, att det skall visa sig hädanefter som hittills, att själva detta förhållande, att trolovning knutits och kontrahenterna gått så långt som att genom lysning låta tillkännage att de ämna ingå äktenskap, det kommer av sin egen natur, i kraft av samma den mäktiga sedliga känsla, som varit den verkligt bärande grunden hittills, att verka på samma sätt framgent, nämligen så, att förbindelsen i de flesta fall kommer att sluta med äktenskap, vare sig barnet fanns förut eller kommer efteråt.

Herr Thyrén har i sitt anförande icke försummat att söka samla så att säga under en hatt alla dem, som kunde förväntas av vitt skilda anledningar hysa mindre vänliga känslor för förevarande förslag. Å ena sidan har han låtit sig angeläget vara att slå starkt på trumman för de ofullkomnade äktenskapens betydelse, å andra sidan har han, därvid kärligt ögnande åt ett helt annat håll, sökt fram-

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

hålla föreliggande förslag såsom ett utpräglat *skandinaviskt* förslag, vars innebörd skulle vara, att vi svenskar i den ena viktiga punkten efter den andra, för att få likhet i bestämmelserna med Danmark och Norge, gäve efter och övergäve de gamla goda inhemska rättsgrundsatser, som här i landet av ålder gällt. Intet påstående kan vara mer grundfalskt än detta. Av medlemmar i lagberedningen har jag erfarit, att de för sin del icke kunna peka på en enda bestämmelse av någon betydelse i lagen, där de vore medvetna om att hava tagit sin ståndpunkt för att vinna överensstämmelse med Danmark och Norge, att de frångått vad de i och för sig skulle ansett vara det bästa — så när som i ett enda fall, och detta är genom utskottets och riksdagens beslut redan rättat. Det visade sig nämligen under detta skandinaviska samarbete, att på de punkter, och de voro begränsade till blott vissa områden, där man verkligen eftersträvade fullständig skandinavisk samstämmighet, där är den allmänna sedliga och rättsliga uppfattningen i de olika länderna, om man ser bort från de lösa utanverken, uppbyggd i de olika rättsordningarna så i grunden lika och framtidslinjerna konvergerande på det sätt, att åtminstone för Sveriges del det icke varit behöfligt att för skandinavismens skull göra några uppoffringar. Naturligtvis har detta varit möjligt endast därigenom, att man såsom nämnt begränsat likhetssträvandet till vissa delar av förslaget. Här finnas åtskilliga kapitel t. ex. 1, 3, 7 och 8 kap., som sakna all motsvarighet, eller där det i allt fall icke åsyftats likhet mellan de särskilda skandinaviska ländernas bestämmelser. Endast inom vissa områden, där det är av mycket stor betydelse med hänsyn till de ofta förekommande äktenskapsförbindelserna mellan personer av olika skandinavisk nationalitet, och där således samma intresse gör sig gällande som herr Thyrén betonar ifråga om handelsrätten, har man ansett sig böra på allvar sträva efter likhet; och det är *där* denna likhet sträcker sig till förslagets flesta detaljer.

Vad angår herr Thyréns påstående, att genom en viss bestämmelse i promulgationslagen angående vilka barn som vore äkta barn skulle tagas ett oåterkalleligt steg, varmed man avlägsnat sig betydligt från nu gällande rätt, framfördes detta såsom ett av de skäl, som han med största styrka framhöll såsom ett verkligt lagstiftningspolitiskt skäl i stor stil, varför man icke skulle taga föreliggande förslag, innan man finge se dess fortsättning. De av herrarna, som uppmärksammat lyssnat till herr statsrådets anförande i denna del, böra hava funnit, att det icke står något som helst kvar av fog för den anmärkning, herr Thyrén på denna punkt riktar mot förslaget. Det förhåller sig redan nu så, att frågan rörande kvinnans ställning såsom förenad i ett ofullkomnat äktenskap med mannen å ena sidan och barnens ställning såsom äkta eller icke äkta å den andra ingalunda är alldeles likartad reglerad för närvarande. Det finnes flere fall, då barnen kunna bli äkta barn, ehuru äktenskap icke föreligger mellan föräldrarna; och faktiskt blir denna möjlighet ofta verklighet. Enligt den tolkning, som givits gällande rätt, kan nämligen kvinnan, även i fall, där hon *kunde* tilltvinga

sig äktenskap, åtnöja sig, om hon föredrar det, att tillförsäkra sig rätt i boet, d. v. s. den ekonomiska förman av giftorätt, som ett äktenskap medför, utan att äktenskap bildas; och denna utväg kommer i själva verket i stor utsträckning till användning i praktiken. Men barnen bli dock äkta barn. På denna punkt kommer antagandet av lagförslaget icke att innebära en förändring i nu gällande rätt — åtminstone ej en sådan, att någon vid närmare paseende med bestämdhet kan påstå, att det förefinnes någon förändring alls. Det finns nämligen en obetydlig punkt, däri man för gällande rätts del är av olika mening inom rättsvetenskapen, huruvida en viss rättsverkan uppkommer eller icke. För att lösa denna kontrovers, vilken, som antytt, dock saknar all praktisk betydelse, har lagberedningens förslag i detta fall tagit ståndpunkt, vilket man eljest omsorgsfullt vaktat sig för, för att icke föregripa den lagstiftning angående barnens ställning, som sedermera kommer att föreläggas riksdagen.

Denna fråga angående inverkan på lagstiftningen om äkta och oäkta barn har, såsom herr statsrådet anmärkte, alldeles särskilt varit föremål för uppmärksamhet; den har först i lagberedningen och sedan i lagrådet underkastats grundlig granskning. Sedan har förslaget varit hos Kungl. Maj:t samt i lagutskottet, men ingen av dessa instanser har kunnat finna annat, än att den lagstiftande makten här har händerna fullkomligt fria. Skulle verkligen herrarna blott på grund av herr Thyréns så djärft framslungade påståenden, att man i denna punkt tagit svårligen fel, vilja taga på sitt ansvar, säkerligen i de flesta fall utan att kunna nöjaktigt redogöra för de vid ähörandet till synes bestickande skäl, som herr Thyrén framkastat till stöd för detta djärva påstående — skulle herrarna verkligen på sådan osäker grund vilja taga på edert ansvar att fälla ett lagstiftningsförslag, av den betydelse som det här föreliggande?

Jag kommer därmed tillbaka till de synpunkter, som på ett så värdigt och kraftigt sätt framhölls i kammaren vid föregående tillfälle av greve Hamilton, och vilka herr Thyrén i dag på ett så vilseledande sätt refererat. Det är naturligtvis ingen, som begär, att kammaren skall taga ett stort lagförslag blott *därför* att lagarbetet pågått i etthundra år och därför att nu gällande lag är tvåhundra år gammal. Men väl förtjänar det att allvarligt erinras därom, huru mycken olycka, som har kommit av att, vid tidigare tillfällen, grundligt genomarbetade och genomtänkta förslag, i hastigt mod och utan att representationen för sin del till fullo betänkt sitt ansvar inför uppgiftens vikt och storhet, blivit fällda. Väl förtjänar det erinras om att följden av ett fällande av ett sådant lagstiftningsförslag dock blir den, att det stora och allvarliga lagstiftningsarbete, vartill de bästa tillgängliga krafter under åratals varit satta, tills vidare måste skjutas undan, utan att någon kan beräkna, huru länge det dröjer, innan man närmast kan framlägga ett resultat. Erfarenheten säger, att verkningen ofta blir den, att hela frågan försumpas för decennier framåt. Det är vid sådant förhållande synnerligt starka skäl, man måste hava för att kunna taga på sitt ansvar att gå på avslag, och den som söker samla dessa avslagskrävare kring sina motiv, för

Sammankomningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

honom vore det sannerligen en skyldighet att i så god tid framlägga sin motivering, att det bleve på allvar möjligt för kammarens icke blott jurister utan även lekmän att pröva och undersöka, huruvida de skäl, han förebragt, verkligen vid närmare granskning äro av den gedigna och vederhäftiga art, att de böra tillmätas avgörande betydelse, då beslut i ärendet skall fattas.

Herr Thyron har, såsom herr statsrådet erinrade, för sin del haft en synnerlig otur vid sammanjämkningsföreliggande, ity att intet av de uppslag, han skänkte sitt stöd under debatten, i utskottet funnits vara av den betydelse, att sammanjämkningsföreliggande finge hänga på att något av dessa komme med. Ur denna synpunkt är det ju i viss mån personligen förklarligt, om han anser sig böra rida denna sista och yttersta, förtvivlade spårritt gent emot förslaget; men jag kan svärigen tro, att kammaren i övrigt, som på åtskilliga sätt visat, att dessa detaljer, om vilka det senast streds, icke för kammaren äga avgörande betydelse, skulle kunna låta sig lockas med på det fördärliga yrkande, som han i dag framställt. Jag anhåller om bifall till det föreliggande sammanjämkningsförslaget.

Herr Gezelius: Då jag vid föreliggande utskottsbetänkande låtit anteckna min reservation, anser jag mig, med hänsyn till den debatt som här uppkommit och de yrkanden som framställt, även skyldig att med några ord angiva, vad jag med denna reservation avser, så att icke däri lägges annat än vad den verkligen innebär.

Den sista ärade talaren sökte giva en inblick i utskottets sammanjämkningsförslags tillkomst. Jag måste för att förklara min reservation säga, att enligt min uppfattning utgör detta utskottsförslag ett resultat av sammanjämkningsföreliggande icke mellan de olika kamrarnas skiljaktiga beslut utan mellan olika uppfattningar i särskilda detaljer hos en skiftande utskottsmajoritet. Det är visserligen en metod, som icke är okänd i vår riksdagshistoria, denna tillämpning av sammanjämkningsinstitutet, men det gör densamma icke mindre betänkelig, allra helst i en fråga av den förevarandes karaktär och betydelse. En av de risker, som en dylik tillämpning medför och som det föreliggande sammanjämkningsförslaget i mina ögon icke undgått, är att dels kommer dess särskilda delar att lida av en inbördes inkonsekvens och dels kommer det att innehålla bestämmelser av *principiell* innebörd, vilka icke uppbäras av någondera kammarens åskådning än mindre riksdagens uppfattning. Jag anser mig böra åtminstone med ett par ord skissera, vad jag i sistnämnda hänseende åsyftar, och det är den avfattning av 1 kap. 3 §, som sammanjämkningsförslaget erhållit. Jag vill icke ingå härpå närmare, men jag skall bedja dem, som under slagordet dubbelkönsmoral vilja i Kungl. Maj:ts förslag genomföra en ändring med så betänkliga konsekvenser för de kvinnor, vilkas rätt det gäller att här värja, att söka sätta sig in i innebörden av den enligt förslaget kvarstående bestämmelsen i 22 kap. 8 § strafflagen.

Med den ställning emellertid vari jag stått inom utskottet, kan icke bliva fråga här i kammaren om mer än att säga mitt ja eller

nej till det resultat, vartill utskottet kommit. Och den uppfattning, jag har om sammanjämningsresultat i det hänseende jag antytt, är icke med nödvändighet bestämmande för min uppfattning om, huru jag såsom kammarledamot bör avgiva min röst.

I det stora hela har jag ansett det föreliggande förslaget vara byggt på tillfredsställande grundprinciper. Enligt vad som kan synas av mina reservationer samt i ännu högre grad av vad som under utskottsarbetet förekommit, torde framgå, att jag haft en avvikande mening i många stycken och däribland sådana, som jag lagt stor vikt vid. Men dessa skiljaktigheter kunna icke för mig vara bestämmande, därför att det lagförslag på äktenskapslagstiftningens område, som det nu gäller att taga eller förkasta, enligt min uppfattning i stort sett redan av kammaren antagits och är det enda, som äger möjlighet att vinna riksdagens godkännande. Viljorna äro stridiga även på ett område som detta, som bör kunna anses vara relativt fritt från skiljaktiga samhällsintressen, och även dessa skiljaktigheter i viljorna är lagstiftaren skyldig att räkna med.

Icke heller, det måste jag säga, har jag av den ingående kritik, som förekommit, kunnat få den övertygelsen, att fällandet av förslaget kunde giva ett nödvändigt direktiv till en lagstiftning på detta område, av vilken man kunde hoppas ett bättre positivt resultat och särskilt här jag ser på många av våra stora lagreformers historia, då blir jag än mer betänksam att i en sådan situation som denna fälla det förevarande. I stort sett, ehuru jag till och med känner förvisning om, att förslaget slutgiltigt borde kunnat få en form, som mera tillfredsställt de skiljaktiga meningar, som fått sitt uttryck i kamrarnas olika uppfattningar, anser jag mig icke kunna med min röst medverka till förslagets förkastande.

Herr C a v a l l i: Jag har begärt ordet i denna fråga, fastän jag vet, att den är på förhand avgjord. Om jag det oakttat tagit till orda, är det icke för att ens försöka vinna en enda röst för min mening eller söka omvända en enda av kammarens ledamöter. Jag har tagit till orda därför att mitt samvete bjuder mig att icke dölja min ståndpunkt i denna viktiga fråga bakom en röstsedel. Då jag har den uppfattningen att antagandet av den lagstiftning, som erhålles genom bifall till nu föreliggande sammanjämningsförslag, skulle vara att beklaga, tillåter jag mig, herr talman, att anhålla om avslag på det föredragna sammanjämningsförslaget.

Greve H a m i l t o n. H u g o: Jag motsåg med synnerligt intresse den sista ärade talarens anförande, men jag blev mycket besviken, då jag icke ens fick en antydning om de skäl, på vilka han stödde sitt yrkande. Jag finner mig därför ur stånd att bemöta honom.

Den ärade talare, som först hade ordet, inledde sitt anförande med att erinra, att han förbehållit sig fri och öppen talan i målet, då ärendet var före förra gången. Jag vet icke, om han hade behövt

Sammanjämningsförslag ang lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

göra detta förbehåll för att kunna försvara det tillvägagångssätt han sedermera iakttagit. I alla händelser skulle jag vilja beteckna hans uppträdande såsom synnerligen anmärkningsvärt. Det innebar i själva verket ett försök att i svenska riksdagen införa en anordning, som man känner från utlandet, när det är fråga om viktiga lagförslag, nämligen flera läsningar. Han ville behandla förslaget, såsom om den förra debatten varit endast en förberedande läsning. Han tog upp realitetsdebatten på punkter, som vi redan debatterat, och där kammaren redan fattat sitt beslut. Jag tror för min del icke, att det är riktigt och behöfligt att göra på det viset. Det vore rätt frestande för mig att taga upp åtskilligt av vad han yttrade, särskilt några fall där han apostroferade mig, och erinrade om vad jag sagt, men jag gör det så mycket mindre, som jag är alldeles tillräckligt stolt över att hava lyckats formulera mina ord så, att jag blivit uppmärksammas av herr Thyren. Jag kan för övrigt aldrig tro, att han verkligen skulle hava lyckats hypnotisera kammaren till den grad, att kammaren fick den uppfattningen, att vad han här anförde vore någonting nytt, någonting som kammaren icke tagit hänsyn till förut. Men så är icke förhållandet. Det var en synnerligen skicklig formulering, såsom det alltid är när herr Thyren talar, men det gällde återupptagande av synpunkter som blivit prövade och till vilka denna kammare intagit sin ståndpunkt. Enligt min uppfattning gäller det här att taga hänsyn till huruvida detta sammanjämkningsförslag är acceptabelt eller icke. Den senare delen av herr Thyrens anförande gick också ut på att söka visa, att så icke var förhållandet. Även där förfor han med samma skicklighet. Han lät påskina, att vad denna kammare vunnit voro bagateller, men att däremot vad vi icke vunnit vore ytterst viktiga saker, för min del är jag i den egendomliga ställningen, att just i de punkter, där kammaren icke vunnit, där skulle jag önskat, att den hade vunnit. Men jag anser dock icke dessa punkter vara av den vikt, att jag för den skull yrkar avslag.

Herr Thyren bagatelliserade bland annat kompromissen rörande 6 kap., men när frågan sist var före i denna kammare, betecknades dock dessa frågor, frågan om hemskillnad och äktenskapsskillnad och de med dem sammanhängande varningarna, såsom de allra viktigaste tvistepunkterna, och i det avseendet ber jag att få fästa uppmärksamheten på att där har första kammaren helt och hållet fått sin vilja igenom.

Vidare är det ju fråga om lysningens bindande kraft. Där har det visserligen blivit fyra månader i stället för sex, såsom här beslöts. Men det är ju dock första kammarens synpunkt, som helt och hållet varit avgörande.

Vad beträffar de båda punkterna 1 kap. 3 § och 2 kap. 8 § skall jag icke yttra mig om dem, ty där är jag av den uppfattningen, att det hade varit bättre om kompromissen kunnat hävda den ståndpunkt, som denna kammare intagit. Men som jag nyss sade, icke kan jag anse detta hava någon avgörande betydelse. Särskilt vill jag erinra därom, att i fråga om 2 kap. 8 §, vilket kanske nog i mångas

ögon är bland de betänkligaste, nämligen frågan om äktenskap mellan en person och syskons avkomma, var förhållandet det, att jag tror, att alla våra förtroendemän inom utskottet utom en yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och här har nyss inträffat, att den reservant, herr Gezelius, vars reservation första kammaren antog frånträtt sin reservation och yrkat bifall till förslaget.

Aterstår 1 kap. 1 §, om vilken herr Thyrén hade åtskilligt att förmåla. Ja, jag kan dock icke förstå, att om man nödvändigt vill på denna punkt lägga lagstiftningen pedagogiskt, man kan komma längre än utskottet kommit. Såsom herrarna veta, är utskottets förslag fotat på den reservation, som avgavs av herr Pettersson i Bjälbo och vilken reservation vid första behandlingen hade många och stora sympatier här i kammaren. Vill man nödvändigt hålla på detta, som herr Thyrén så starkt påyrkade, eller att denna paragraf får en viss pedagogisk natur, tror jag icke att man kan komma längre än till utskottets avfattning. Ty en så hårdhänt pedagogik som den Thyrénska, vilken hotar kvinnan och barnen med rättsförluster på grund av fel, som helt och hållet kunna ligga hos mannen, kan man väl icke rekommendera.

Detta var väl egentligen ungefär alltsammans, om jag bortser från detta skrivelseförslag, vilket jag för min del icke heller beundrar. Men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att det icke förhåller sig så, som herr Thyrén tyckes antaga, att detta skrivelseförslag skulle gå till Kungl. Maj:tt med den motivering, som givits i herr Jakob Petterssons reservation. I alla händelser kan man väl aldrig påstå, att denna skrivelse kan vara på något sätt skadlig.

Jag kan, såsom jag sade i början av mitt anförande, icke tänka mig, att det märkliga här skulle kunna inträffa, att kammaren efter att under en mycket grundlig debatt hava tagit sin position, skulle helt och hållet kasta om i denna fråga. Jag kan knappast tänka mig möjligheterna av att kammaren skulle slå in på en så märkvärdig väg som detta innebure. Här föreligger ju ett viktigt och omfattande lagförslag, som vi behandlat mycket grundligt. Och sedan kamrarna blivit ense om det i huvudsak, ha ju våra förtroendemän i utskottet enhälligt, kan jag säga nu efter herr Gezelius' uppträdande, förordat en sammanjämkning. Det vore ju ändå märkvärdigt och ganska enastående i vår riksdagshistoria, om kammaren därefter på grund av ett briljant anförande skulle kasta om och avslå hela förslaget. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thyrén: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig göra några anmärkningar i anledning av vad några föregående ärade talare yttrat emot mig.

För att göra början med den siste talaren, min ärade vän greve Hamilton, så tycktes han vilja beskylla mig, om icke för grundlagsbrott, så i alla fall för ett slags konstitutionell förseelse, genom att jag velat här införa en första och andra läsning. Den beskyllningen måste jag avvisa. Lika gärna som jag skulle se, att vi i vår konstitution för vissa synnerligen viktiga

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Porto.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps in-gående och upplösning m. m.
(Forts.)

fall finge in en sådan där modern tanke från andra parlament, lika litet är jag benägen att medgiva, att jag har gjort mig skyldig till att förvandla detta till en andra läsning. Jag ansåg blott, att av den omständigheten, att kamrarna dock ha att besluta i sammanjämkningsfrågan, ovillkorligen efter vanligt sunt förnuft följer, att sådant, som det vid den förra debatten för kamrarna och deras ledamöter kan ha hängt på, som kan ha avgjort deras ståndpunkt, måtte man väl vid sammanjämkningsen få lov att yttra sig om; eller vad skall man annars tala om vid sammanjämkningsen? Hur vilja herrarna exakt uppdraga den linje, inom vilken man är skyldig att hålla sig?

Greve Hamilton talade vidare bland annat om kap. 6 § 1. Jag fattade honom kanske icke riktigt, men det syntes mig vara hans mening att antyda, att jag hade velat på något vis i dag bagatellisera, vad jag förra gången betecknade som en betydlig vinning. För ingen del! Vad jag i dag bagatelliserade, var första kammarens vinst genom fastställandet av formuleringen »på grund av djup och varaktig söndring». Jag bad kammarens ledamöter vara goda och observera, att enligt bestämmelserna i 7 kap äro dessa mål ansökningsmål. Om någon skulle ha råkat inbilla sig — jag vet icke om någon har gjort det, men jag kan tänka mig, att så är fallet; tidningarna ha gjort det över hela linjen på högersidan — om någon skulle inbilla sig, att en domare skulle genom en fri tolkning av lagen kunna tillåta sig att göra någon undersökning av förhållandet mellan makarna och taga reda på, om det verkligen finnes en djup och varaktig söndring emellan makarna samt själv draga den linje, där han ansåg, att så icke var förhållandet, och vägra dem hemskillnad, så ville jag göra klart för dem, som kanske fastnat på den limstången, att detta icke har den ringaste grund i verkligheten. Det är ansökningsmål, och domaren kommer i så gott som alla fall icke ens att se dessa makar. Han får papperen till sig och har att utan vidare expediera utslaget. Så förhåller det sig härmed. Jag försäkrar, att jag har sannerligen aldrig föreställt mig och varken förra gången eller annars vare sig sagt eller tänkt, att denna tillsats skulle ha det allra ringaste att betyda. Om den finnes där eller icke, är alldeles likgiltigt.

I detta sammanhang vill jag anmärka, att vad lagens pedagogiska verkan beträffar så är det mycket sant, att jag håller på lagens pedagogiska verkan, men jag skall be att i denna rättsfilosofiska fråga en gång för alla få uttala den meningen, att vad lagen kan uppnå som pedagog, det uppnår den icke genom att skriva råd och säga, att det är klokt, om man gör så och så, eller klokt att låta bli att göra så och så, utan det uppnår lagen genom att *befalla*, ty därigenom allena kan den på allvar inskräpa någonting i det mänskliga rättsmedvetendet. Genom att lagen tvingar, verkar den på många som pedagog. Att den giver råd, det bryr sig människorna litet om. Genom att befälla allenast kan lagen verka, och några råd böra egentligen icke

finnas i lagen enligt mitt förmenande. De höra icke dit, utan det är en pedagogik av ett annat slag.

Vidare yttrade greve Hamilton, att vi vunnit mycket i ifråga om lysningens bindande kraft. Jag fruktar, att vi även här ha ett exempel på språkets makt över tanken. Vi ha vunnit, att man icke kan erhålla tvelysning, men var och en förstår, att vi icke ha vunnit ett vitten i fråga om lysningens bindande kraft. Har det lyst för mig i dag, kan jag i morgon giva en annan kvinna äktenskapslöfte, fast det icke går att taga ut lysning med henne genast.

Så talade greve Hamilton om skrivelsen till Kungl. Maj:t och dess betydelse. Jag skall återkomma till detta i annat sammanhang, och i stället skall jag be att nu få yttra ett par ord emot de båda andra ärade talare som bemött mig.

Vad herr statsrådet Hasselrots anförande angår, så rörde det sig, såvitt jag förstod, nästan genomgående om sådana detaljer, som jag ganska mycket gick in på förra gången, men som jag i dag endast undantagsvis tangerade, och det vore säkert att draga en alltför stor växel på kammarens tålmod att följa herr statsrådet i alla dessa detaljer. Jag kan så gott först som sist göra ett medgivande beträffande en anmärkning mot mig, där statsrådet emellertid torde ha missuppfattat vad jag sade. Jag gav icke för min del någon uppgift om uttalanden av norska och danska medicinska auktoriteter, utan jag meddelade, vad en sakkunnig person i andra kammaren sagt — herrarna kunna finna i protokollet, att så var förhållandet. Det är möjligt, att hans uppgift var oriktig och att dessa auktoriteter uttalat sig så, som statsrådet uppgav; jag vet icke, hur det förhåller sig därmed, men jag har icke för min del lämnat någon motsatt uppgift. Vad herr statsrådets övriga anmärkningar mot mig beträffar, angående Köpenhamnsresorna, lysningen, äktenskapslöfte, angående bland mycket annat benådning av straffångar i samband med bestämmelsen i kap. 2 § 8 — det föreföll mig, som om herr statsrådet här kommit i bestämd motsägelse till sig själv, då han å ena sidan ansåg straffbestämmelser nödvändiga, emedan dispens fordras för äktenskap, och en stund efteråt fann det självklart, att man skulle benåda — angående allt detta anser jag mig som sagt icke böra upptaga kammarens tid. Jag har naturligtvis icke på någon punkt blivit övertygad av herr statsrådets anmärkningar, men jag anser mig, som jag redan sagt, icke ha rätt att draga en alltför stor växel på kammarens tålmod genom att upptaga alla dessa detaljanmärkningar.

Jag kommer nu till herr Alexanderson. Han började sitt anförande i en ton, som icke är ovanlig för honom, men annars dessbättre mycket ovanlig. Han sade, att »ju längre kvällen led» under den förra debatten, »dess mer haglade det med uppslag» från min sida; nya förslag, som icke förut varit prövade. Jag misstänker att herr Alexanderson måtte ha försjunkit i sömn

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps in-gående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

den kvällen och drömt, då det haglade som tätast, ty verkliga förhållandet, som är lätt att konstatera i protokollet, är att efter andra kapitlets sista paragraf yttrade jag mig blott i en enda punkt, nämligen ifråga om kap. 6 § 1. Det var således i början av kvällen som jag yttrade mig — därvid jag visserligen gjorde ett par egna förslag men huvudsakligen instämde i sådant, som kommit från annat håll — och efter den betan teg jag. Varför jag teg är en sak för sig — jag kan gärna säga trent ut, att det var därför, att då en för mig avgörande punkt fallit, hade jag fullständigt klart för mig, att jag icke skulle kunna gå med på det blivande resultatet. Emellertid, på denna falska grund, att jag skulle natten igenom ha i allt större mängd bestormat kammaren med nya förslag, byggde herr Alexanderson vidare och beskrev, huru jag därvid hade avskiktligt förvillat kammaren med lätt artilleri, men sparat de grova kanonerna till sammanjämknigen. Alltså beskylldes jag, för att jag skulle i något slags bedrägligt uppsåt — såvida man kan tala om bedrägeri i politik — ha haft klart för mig, att jag ville sätta krokben för förslaget, men med diabolisk list maskerat detta genom låtsade angrepp, så länge den »första läsningen» pågick. Ja, från herr Alexanderson är man van att höra åtskilligt, och vi få väl hädanefter som hittills ha litet överseende med honom, men jag tror, att det där sättet att taga sig ton i kammaren i varje fall icke är lämpligt för någon annan än herr Alexanderson — så kan jag ju för hövlighetens skull säga. Jag tror, som sagt, icke heller, att det är någon annan, som kommer på den idén. Vad jag hade för mening, sade jag tydligt ifrån, och jag begär att bliva trodd på mina ord. Jag begagnar tillfället att uttala den övertygelse, att herrarna av pressen på den sidan icke må vara alltför benägna att upptaga denna herr Alexandersons tanke till vidare spridning. Hade jag partout velat ha omkull förslaget — om nu någonting sådant hade varit möjligt eller icke, det vet jag ingenting om — så hade det varit bra enfaldigt, om jag följt den Alexandersonska strategien. Jag hade uppenbarligen i så fall gjort en attack mot lagen, *innan* den kommit så långt som till sammanjämkning. Det måtte väl var och en, som varit med i riksdagen, begripa, att det är svårare att fälla en lag, då den kommit fram till sammanjämkningsögonblicket än det kan vara i början. Men tror jag icke, att jag behöver säga för att reducera denna — för att använda en lätt och skämtsam vänsterterm — denna *perfiditet* till sitt rätta mått. Herr Alexanderson märkte visst också, att han behövde flera argument av samma slag, och han tillgrep då ett, som slog ihjäl det förra. Han sade, att skälet, varför jag uppträdde idag och yrkade avslag, var, att jag var desperat, emedan alla punkter, som jag understödde förra gången, ramlat vid sammanjämknigen, och att jag därför ansett mig böra rida denna sista förtvivlade spärritt gent emot förslaget. Som herrarna finna, går denna psyko-

logiska förklaring icke riktigt ihop med den förra, och det är väl meningen, att man skall få välja, vilken man helst vill taga.

Herr Alexanderson hade nu en del anmärkingar, som skulle föreställa att vara sakliga. Han anförde således bland annat, att jag i debatten förra gången vid kap. 1 § 3 beträffande formuleringen »radd med barn» icke yttrat mer än som rymdes i protokollet på fem rader, och däri fann han utan tvivel något infernaliskt, i det jag maskerat mina avsikter den gången för att istället kunna brodera ut detta så mycket mer idag. Ja, mina herrar, hade jag haft den ringaste anledning förra gången att tro, att första kammaren skulle kunna gå med på utskottets förslag i detta fall, kan jag försäkra, att jag skulle vänt mig emot det då lika kraftigt som idag. Men varför skulle jag misstänka det, då det icke var någon här, som höll på den ståndpunkten, och knappast någon som icke var övertygad, att denna formulering skulle avvisas. Jag hade alltså då ingen anledning att spilla krut på den saken. Vidare uttalade han vid samma punkt, i anledning av vad jag yttrade om »radd med barn», att det i verkligheten angående frågan om skadeståndets omfång icke fanns någon skillnad mellan första och andra kammaren. Jag skall be herrarna att läsa igenom ett yttrande, som förekommer i andra kammarens protokoll, där det förklaras, varför man icke ville i paragrafen ha formuleringen »hävdad» utan i stället »radd med barn». Man ville nämligen icke godkänna den »dubbelmoral», som låge i den uppfattningen, att könsungäve för en ogift kvinna skulle innebära någon vanära. Man ville icke att något dylikt skulle tagas med vid beräklandet av skadeståndsbeloppet. Jag får väl förmoda, att första kammarens majoritet icke hade den uppfattningen, utan det var väl vår uppfattning, att när domaren skall uppmäta skadeståndet, skall han beräkna icke blott, vad barnsörden kostat kvinnan i motsats till mannen, utan även fästa avseende vid den sociala depression, hon lidit, man må kalla det för vanära eller vad man vill. Jag tror, att det är det mest oriktiga man kan påstå, att första kammarens och andra kammarens skadeståndsbegrepp varit lika i detta fall. De ha varit diametralt motsatta. I enlighet med andra kammarens motivering för detta stadgande kan en man, som hävdad en kvinna men icke rätt henne med barn, då hon kommer och beklagar sig över att han »trolovat» sig med en annan, svara henne: »Du tror väl icke, att jag är någon anhängare av dubbelmoralen; jag har ju rakt icke gjort dig någon skada.» Det är denna åskådning, som ligger till grund för den formulering, som nu är upptagen i sammanjämningsförslaget. Den som icke tror, att detta är korrekt återgivet, kan studera ord för ord, sida för sida, i andra kammarens protokoll.

Vidare gjorde herr Alexanderson ett litet nummer av en uppgift om den ringa frekvensen av ofullkomnade äktenskap. Mycket bra, men om det finnes 60, 100 eller 500 domfästa äktenskap, är alldeles likgiltigt. Det hade varit bättre, om han kun-

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

nat framlägga en enquête om huru ofta det händer i landet, att det efter fullbordad *lysning* inträder könsumgänge före äktenskapet. Vad jag sagt redan förra gången men särskilt i dag starkt understrukt är, att vi genom att antaga denna lag draga ett tjockt streck över vad som nu är rättsåskådning i vårt land. Jag yttrade mig icke om antalet fall av *domfästa äktenskap*, utan det var herr Alexanderson, som jonglerade med detta begrepp i stället för att bemöta vad jag verkligen sade, nämligen att *lysning* med könsumgänge förekommer i ett ofantligt stort antal fall mellan personer, som därmed betrakta sig såsom makar. Genom antagande av utskottets förslag gör man slut på den av könsumgänge åtföljda lysningens både enligt lag och rättsåskådning bindande kraft. Det återstår oss blott den förhoppningen, att folket i gemen skall visa sig klokare än vad lagstiftaren har visat sig vara, och det tror jag också, att folket till en tid kanske är, men i längden torde det icke stå emot den skadliga verkan, som utgår från en felaktig lagstiftning.

Ja, herr Alexanderson sade mycket annat av samma skrot och korn, men jag kan icke upptaga kammarens tid med att genomgå allt. Han talade exempelvis om äkta barn och påstod att det enligt gällande lag visst icke alltid för barnens äkthet, förutsättes äktenskap mellan föräldrarna, utan det kan hända, att modern endast har »laggift hustrus rätt». Det är dock ett moment av äktenskap, om modern får »laggift hustrus rätt», och därpå kan man grunda äkthet för barnen, men man kan icke på samma sätt grunda äkthet, då förhållandet mellan mannen och kvinnan inför lagen icke betyder något annat än att hon har en skadeståndstalan, som för övrigt är mycket obetydlig och ineffektiv.

Vidare insinuerade herr Alexanderson, att jag försökt hypnotisera kammaren till den uppfattningen, att frågan om barnens äkthet eller oäkthet skulle vara *fastslagen* genom att vi fatta detta beslut. Ja, den här i kammaren, som tror, att om vi göra alla dessa barn äkta utan någon förutsättning av äktenskapligt förhållande mellan föräldrarna genom vårt beslut i dag, andra kammaren och i allmänhet den radikala riktningen i vårt land om ett eller annat år, då den nya lagen kommer, tager bort ett enda av dessa fall och låter ett barn passera som oäkta, vilket genom denna lag blir äkta, den som det tror gratulerar jag, ty han har den tro, som försätter berg. Men jag tror det icke. Jag tror att vi binda oss, och jag vill säga, att den dag, då den nya lagen kommer, tänker jag, att de av oss som nu tvivla skola tämligen tydligt få se, huruvida vi bundit oss i dag eller icke.

Nu blott ett litet tillägg, och det mindre om vad herrarna sagt emot mig än vad herrarna *icke* sagt emot mig. Jag skulle önska, att herrarna försvarat sig på en annan punkt än dessa, där vi redan talat emot varandra en gång förut. Jag skulle ha önskat, att herrarna på något sätt sökt göra klart för oss, huru skrivelseförslaget rimligen skall kunna förenas med denna

lag. Kunnade de av herrarna på motsidan, som äro jurister, nu verkligen förneka, och vilja herrarna påstå, att det är ett försök att hypnotisera de icke sakkunniga här i kammaren, om jag påstår, att genom det, att vi nu skriva till Kungl. Maj:t med en motivering, som han väl måste söka på samma ställe som där jag fann den, nämligen i den reservation vid § 4, som avgivits av herr Pettersson i Södertälje m. fl. att när vi skriva till Kungl. Maj:t med denna motivering och begära införande i en mer eller mindre tillhyfsad form av ofullkomnade äktenskap, att vi då icke taga med den ena handen vad vi giva med den andra. Vi godkänna en lag, vars egentliga centrala nyhet oemotsägligen består i borttagandet av de ofullkomnade äktenskapen, och i samma andedrag, som vi göra detta, begära vi, att Kungl. Maj:t skall åstadkomma en lagstiftning, varigenom dessa samma ofullkomnade äktenskap åter införas, låt vara i en något moderniserad form. För säkerhetens skull göra vi det ytterligare på det kloka sättet, att vi nu låta denna lag träda i kraft den 1 januari 1916, och låta ett interregnum, som jag förut sade, inträda, varunder de då uppkomna förhållandena, de då skeddade hävdandena av fästekvinna ingen annan verkan ha än den, som här säges, d. v. s. plus minus noll, varefter det är meningen, att det om ett par år skall följa en ny period, då någonting liknande de gamla förhållandena återigen skall inträda. Allt detta gör man, allt detta trassel ställer man till, och varför? Jo, därför att man försöker inbilla sig, att om vi nu fälla lagen i dag, skall det vara omöjligt att få något som hänger ihop sedan. Varför skulle det vara omöjligt för oss att om ett par år eller kanske redan efter ett år få en lag, som tager upp de frågor vi nu vilja ha utredda, angående kvinnans ställning och barnens ställning, en lag, som tager upp i ett sammanhang vad som visar sig utgöra ett organiskt helt, och inpassar det ena i det andra. Varför skulle det vara omöjligt att få en sådan lag? Tro herrarna, att motståndet från kyrkans sida skall bliva så våldsamt, eller från vem frukta herrarna, att detta motstånd skall möta? Jag måste absolut tillbakavisa herr Alexandersons antydning om att jag skulle på något sätt vara *personligt* intresserad av att förslaget faller. Vad angår det egentligen mig *personligen*? Jag vet mycket väl, att majoriteten kommer att följa utskottet, men jag kan icke förstå annat än att alla ovillkorligen måste vinna på att få denna sak behandlad i ett sammanhang. Då kan man se, vilka medgivanden man gör. Binder man sig däremot nu, kan det visa sig, att det finnes starka intressen, som sedan icke släppa efter något, som vunnits. Jag talade nyss om de oäkta barnen. Vi veta, att en radikal riktning i Norge har genomdrivit den regeln, att alla barn skola ha samma arvsrätt. Tror man verkligen icke, att en liknande riktning finnes i vårt land, och tror man icke, att det kommer att visa sig, att vad som nu blir fastslaget, blir det en gång för alla. På samma sätt förhåller det sig med kvinnans ställning och »dubbelmoralen». Man binder sig onödigt-

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

vis, under det man likväl måste medgiva, att viktiga punkter måste fyllas ut, ifall det skall bli någon helhet och organiskt sammanhang. Som jag är oförmögen att begripa, vad detta bindande på förhand skall tjäna till, eller att man kan vinna det allra ringaste på detta orimliga tillvägagångssätt, vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om avslag.

Herr Trygger: Det är med verklig beundran och stort intresse som jag åhört herr Thyréns sakliga och talangfulla anföranden i denna fråga såväl vid förra tillfället, då detta ärende behandlades, som i dag. Jag är i åtskilliga stycken helt och hållet av hans mening, och i likhet med honom beklagar jag, att lagutskottet vid sammanjämkningsförslaget tagit så liten hänsyn till de beslut första kammaren fattade, när frågan första gången här var före. Jag känner visserligen mycket väl till åtskilliga fall, då denna kammare på grund av ett dylikt bristande hänsynstagande har förkastat ett sammanjämkningsförslag, och detta med rätta. Men då jag läser detta sammanjämkningsförslag och ställer det i förhållande till kammarens beslut, när frågan förra gången behandlades, kan jag omöjligen komma till det resultatet, att vi, som förra gången bestämde kammarens beslut, skulle kunna vara berättigade att nu förkasta detta sammanjämkningsförslag. En kammare får icke vara såsom ett bortskämt barn, som ena dagen fattar ett beslut och en annan dag ett annat. Denna kammarens traditioner ha städse varit — och jag hoppas, att de också skola förbliva det — att vi för våra beslut kräva aktning icke blott av våra motståndare utan ock utav oss själva. Jag yrkar bifall till sammanjämkningsförslaget.

Herr Ekman, Karl Johan: Då kammaren häromdagen antog detta lagförslag, skedde det under den uttryckliga förutsättningen, att vissa ändringar skulle komma att göras däri, vilka väsentligt förbättrade lagen. De ändringsförslag, som kammarens majoritet därvidlag stannade för, hava likväl icke beaktats vid den slutliga sammanjämknigen. Vad första kammaren vunnit genom denna är idel oväsentligheter. Vid sådant förhållande vågar jag protestera mot den meningen, att det förra beslutet kan anses vara ett principiellt godkännande av lagförslaget. Det var ett godkännande under en viss förutsättning, men den förutsättningen har icke blivit uppfylld. Man har således sin fullständiga frihet att här pröva lagen och antaga eller förkasta den. Jag tror det är få på högersidan av dem, som sitta i denna kammare, vilka verkligen känna sig tillfreds med detta sammanjämkningsförslag. Även greve Hamilton, som nyss yttrade sig, hade sina betänkligheter däremot, och vi måste besinna, att vad som här godkännes, kommer att bli stommen till den nya giftermålsbalken och att på detta kommer att byggas även en ny ärvdabalk. Det är ett lagstiftningsarbete av oberäknelig betydelse och det kan komma att gälla för lång tid, kanske sekler framåt. Är det då rimligt att man till grund för detta lagstiftningsarbete skall lägga ett för-

slag, vilket — därom tror jag att alla äro ense — icke är fullt tillfredsställande. Jag är säker om, att kunde konsekvenserna av denna lag nu i detta ögonblick överskådas, skulle kammaren icke antaga den, och jag kan icke annat än anse, att det är i högsta måtto klandervärt, att detta lagförslag framlagts utan att den ringaste utredning förebragts angående dess konsekvenser och deras betydelse.

Här avvisades häromdagen ett viktigt lagförslag, därför att man ansåg, att det skulle medföra farliga konsekvenser på andra områden av lagstiftningen. Jag undrar, om icke samma avvisande hållning komme att intagas av kammaren i dag, om det verkligen blivit utrett, vilka konsekvenser, som följa av detta lagförslag. Min övertygelse är, att lagen då icke skulle komma att godkännas.

Även utskottsmajoriteten har känt denna bristande tillfredsställelse inför förslaget. Det är alldeles riktigt, såsom herr Thyren yttrade, att vad som rör kvinnans rätt och ställning är den väsentligaste nyheten i lagförslaget, själva kardinalpunkten däri. Det är just på denna punkt som den bristande tillfredsställelsen med förslaget trätt i dagen, i det att man föreslagit en skrivelse om den saken. Och det förhåller sig icke så, som herr Alexanderson försökt göra troligt, att denna skrivelse skulle avse allenast ett sätt att få till stånd exekution för skadeståndsanspråk. Ty om vi se på skrivelsens lydelse på sid. 23 i betänkandet, så finna vi, att den går ut på en i sammanhang med behandlingen av de utom äktenskapet födda barnens rättsställning verkställd utredning. »på vilket sätt genom lagstiftningens försorg en förbättrad rättsställning må kunna i olika hänseenden beredas sådana barns mödrar» etc. Detta är något annat än allenast en exekution av skadestånd. Det visar, att man icke är tillfredsställd med lagen på denna viktiga punkt, och likväl skall denna lag nu bli en grundval för den blivande familjerätten och arvsrätten. Jag vill icke tåga på mitt ansvar att godkänna ett sådant förslag. Jag anser att en omarbetning av giftermålsbalken är nödvändig, men då man inlåter sig på ett sådant företag, skola grunderna, principerna för en sådan omarbetning vara fullt klara. Jag anser, att man icke är försvarad med att antaga ett dylikt lagförslag, om man icke är viss på, att det är konsekvent uppbyggt på en klar och fast grund. Men det är vad som här fattas.

Jag yrkar avslag på sammanjämningsförslaget.

Herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Endast ett par ord.

Herr Thyren beskyllde mig för inkonsekvens när jag yttrade mig angående lagbestämmelsen om giftermål mellan ett syskon och det andras avkomling. Därvid sade jag, att så länge det icke är tillåtet för personer, som äro på ifrågavarande sätt med varandra befryndade, att ingå giftermål utan kungl. dispens, måste straffbestämmelse för otukt dem emellan finnas. Herr Thyren framhöll, att det vore en ren absurditet att tänka sig, att om exempelvis en farbroder och hans brorsdotter, beginge otukt med varandra och de i anledning härav bleve dömda till

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

straffarbete, Kungl. Maj:t sedan ändock kunde giva dem tillstånd att gifta sig. Härpå svarade jag, att om så skulle inträffa, att på dylikt sätt beslätade personer beginge otukt med varandra och därför dömdes till straffarbete, samt de därefter, innan straffet verkstälts, hos Kungl. Maj:t begärde dispens till äktenskap och finge sådan, Kungl. Maj:t också torde bevilja en eventuellt gjord nådeansökning. Däri ligger ingen inkonsekvens.

Medan jag ännu har ordet, skall jag passa på att tillägga något i anledning av vad herr Thyren yttrade därom, att därest förslaget nu förkastas, ligger däri ingen synnerligt stor fara, enär det kunde åter framläggas kanske redan nästa år. Herr Thyren måste naturligtvis dock veta, att något sådant är helt enkelt omöjligt med vår långsamma lagstiftningsapparat. Det lagråd, som behandlade detta förslag, använde därtill 7 å 8 månader efter vad jag vill erinra mig. Nu sitter ett nytt lagråd, och det behöver minst lika lång tid. Faller förslaget nu. kunna vi fördenskull med hänsyn till att lagrådets arbetsuppgifter för närvarande äro oöverskådliga, icke tänka oss att få fram ett nytt förslag på mycket länge.

Herr Cla son: Om vi hade tillfälle att rikta en rundskrivelse till den stora, sunda mängd i vårt land, vilken har egen erfarenhet av, vad äktenskap och familjeliv är, och fråga dem, som konstituera denna mängd, om de hava något behov av en sådan äktenskapslagstiftning, som här är föreslagen, så är jag för min del fullt övertygad om, att sedan de tagit närmare del av detta förslag, de helt visst skulle svara nej. Om man frågade vår kyrkas män, som på detta område sitta inne med mera djupgående erfarenhet än kanske många andra — erfarenhet, om huru det faktiskt varit och hur det för närvarande är — om man, säger jag, frågade dem, huruvida de ansåge nödigt och nyttigt, att detta förslag antoges i detta ögonblick, skulle också den långt övervägande delen av dem svara nej; och många skulle tillägga, att det helt visst kunde komma att verka positivt skadligt. Och om man till sist frågade kammarens egna ledamöter, huruvida de verkligen haft tillfälle att tränga in i detta förslags alla detaljer och konsekvenser, undrar jag, om jag icke har rätt att antaga, att många av oss också skulle svara: nej, vi hava icke hunnit att tillräckligt sätta oss in i detta. Herr Alexanderson har ju själv erkänt detta genom att nyss fråga, om vi nöjaktigt kunnat sätta oss in i den argumentation, som vissa av talarna under debatten låtit komma fram. Det är under sådana förhållanden, som jag för min del omöjligen kan betrakta lagen såsom mogen att nu genomföras, och därför måste vidhålla det avslagsyrkande, som jag sist framställde.

Ty vad skulle det vara, som här motiverar denna brådska? Man talar om vår gamla lag, och säger, att den har bestått så länge. Ja, det är ju sant, men vissa partier på detta område äro dock ganska nya. Den lag, som för närvarande finnes om äktenskaps ingående,

är t. ex. av år 1908, och en hel del förordningar på detta område äro också daterade från 1900-talet. Ändringarna stå verkligen under sådana förhållanden icke för livet men däremot kan det skada vårt folks liv för långliga tider framåt, om detta förslag *förhastat* genomföres.

Herr greve Hamilton talade om, hur det går, om man i hastigt mod förkastar en lag. Men det finns också många exempel på, huru det gått, då man antagit lagar utan en tillräcklig förberedande behandling.

Jag skall nu icke upprepa mina detaljmärkningar från sista diskussionen. Men av dessa undandolda domkapitelsutlåtanden ber jag att få läsa upp några rader ur ett, vilka synas mig ganska väl kunna karakterisera situationen. Det yttras där: »Tillfälle till förslaget ytterligare prövande bör därför beredas. *Överhuvud borde man för närvarande icke brådska att stifta lag. En så oklar tid som den nuvarande ägnar sig knappt för en påskyndad lagstiftning.*» Och vidare: »Innan på ett så centralt livsområde som det äktenskapliga livets rättsförhållanden en genomgripande omdaning sker, vore ett höjande av den allmänna samhällsåskådningen i detta stycke behöfvlig. Frånvaron av inre och bärkraftiga sedliga grundsatser låter sig icke ersättas av skarpsinnig detaljformulering och ett klokt beräknande av vissa omständigheter från samhällshygienens och den gängse slappa s. k. humanitetens synpunkter.» Jag tror, att det är åtskilligt i detta principiella uttalande, som har sin ganska stora betydelse.

Nu har man här sökt avvisa åtskilliga anmärkningar som gjorts mot lagen, och särskilt har man velat bagatellisera den anmärkningen, att i densamma skulle hava tagits allt för stora skandinaviska hänsyn. Men går man till lagberedningens egen motivering, vill jag påpeka, att just paragrafen om äktenskap mellan farbroder och systerdotter där mycket starkt motiveras just av dessa skandinaviska hänsyn. En annan sak bör ock härom tilläggas. Det är så — det har åtminstone bestämt försäkrats mig — att dessa skandinaviska hänsyn bland annat i hög grad medverkat till den brådska, med vilken vi fått det hela oss förelagt.

Vad nu sammanjämningsförslaget såsom sådant angår, är det ju faktiskt så, att om man går igenom det, man finner, att på alla punkter av någon vikt — åtminstone de allra flesta — första kammaren inbjudes att förena sig med andra kammaren i dess beslut. Men för alla dem, som vid sista tillfället betraktade första kammarens ståndpunkt såsom ett minimum, på vilket man icke kunde pruta, är det då redan därav klart, att detta sammanjämningsförslag icke är antagligt.

Det har sagts, att om dessa punkter skall man icke nu tala; till dem hade vi redan förut tagit ståndpunkt. Ja visst hava vi tagit vår ståndpunkt till dem, och vi förklarade då, att vid den föregående debatten dessa punkter i den avfattning de då fingo överensstämde med vår rättsuppfattning på området. Men det måtte väl icke vara något skäl att nu eftergiva dem. Vi få ju här så litet kvar

Sammanjäkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning
m. m.

(Forts.)

av vad vi vid sista behandlingen önskade, och det är på grund av sådana förhållanden, som jag även gentemot herr Trygger tillåter mig att säga, att jag föreställer mig, att ett förkastande av sammanjäkningsförslaget kan vara fullt motiverat.

Det är också i en punkt, som det synes mig, att förslaget är vida försämrat utöver vad som förut bjudits, och det är i fråga om kap. 1 § 3 eller bestämmelsen om skadestånd. Då man nu skrivit, att skadeståndsplikten skall inträda, därest kvinnan under trolovningstiden blivit rådd med barn och trolovningen sedan brytes, kan jag icke inse, att detta betyder annat, än att man från lagstiftarens sida ger så att säga en *direkt rekommendation* åt användandet av sådana medel, som hindra havandeskap. Lagstiftaren säger till de trolovade: ni få hava hur mycket könsumgänge som helst med varandra, men akta er blott, att det har den påföljd, som dock är det av naturens egna lagar utstakade innersta ändamålet med umgänget. Ur både etisk och andra synpunkter synes mig en sådan bestämmelse vara så förkastlig, att den under inga förhållanden borde kunna av riksdagen antagas.

Dessutom har det ju av herr Gezeli uttrande nyss tydligt framgått, att förslagets enhetlighet är i väsentliga delar rubbad. Han sade nämligen, att sammanjäkningsförslaget tillkommit genom skiftande majoritet av skiftande åskådningar inom lagutskottet.

Jag vet, herr talman, mycket väl, att vad jag nu säger icke kommer att ha någon verkan på utgången. Men inför den sunda känsla inom vårt folk, som under kommande generationer skall komma att reagera mot denna lag och dess följder, och som kommer att beklaga, att den i en hastig vändning skulle drivas igenom, ehuru mycket kunnat förbättras, om man fått dröja något — inför denna känsla vill jag icke hava ansvaret att hava medverkat vid dess tillkomst, och därför ber jag att få instämma i avslagsyrkandet.

Herr Alexanderson: Herr talman! Under det magistrala »herrarna», under vilket namn herr Thyren älskar att sammanfatta Kungl. Maj:t i statsrådet, lagberedningen, lagrådet, lagutskottet och meningsmotståndarna i kammaren, har jag denna gång särskilt skäl att känna mig inbegripen, enär han riktade en stor del av sitt anförande mot mig. Jag har tidigare givit uttryck åt min indignation över det sätt, varpå herr Thyren behandlat detta ärende. Han i sin tur har i sitt förra anförande givit uttryck åt en verklig och oförställd förargelse. Jag skall låta detta vara kvitt om kvitt och således icke inlåta mig i ordbyte med honom rörande vad vi haft oss emellan i detta avseende. Jag skall däremot be att få peka på ett par punkter i själva det sakliga.

Jag ber då först att få erinra, att om herr Thyren här kunnat tant bien que mal hävda, att han icke skulle hava gått utom ramen för själva sammanjäkningsärendet, så är det däremot omöjligt för den ärade talare, som hade ordet näst före mig, att förneka, att *han* för sin del helt och hållet gått in på den

realdebatt, som han sysslade med redan vid förra tillfället. Emot förslaget i allmänhet framförde han nu till och med andra skäl för avslag, än han den gången begagnade. Det har nog således sina risker att tangeras yttergränsen för ett sammanjämningsärende så, som här skett genom det anslag, som hela denna debatt erhöi genom den förste talarens anförande.

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.

(Forts.)

Men det som föranledde mig att begära ordet, var herr Thyrens granskning av vad första kammaren och andra kammaren »fått» i detta sammanjämningsförslag. Greve Hamilton har redan med styrka påpekat, att hela 6 kap. kommit att avfattas enligt första kammarens mening, trots att veterligen inom andra kammaren finnas mycket starka sympatier för en motsatt. Det påpekades ock av honom, att man i fråga om lysningsbestämelsen i princip gått fram enligt första kammarens mening.

Härpå replikerade herr Thyren: lysning, ja vad ha vi därmed verkligen fått? Ha vi därmed fått något, som blir till ett verkligt äktenskapshinder eller dylikt? Nej, vi ha icke fått någonting annat, än att det ordningsvis stadgats en viss tid, innan man får lysa ånyo. — Men häremot vill jag verkligen fästa uppmärksamheten på, att första kammaren väl icke skall av lagutskottet begära en sammanjämkning, varigenom det gives första kammaren *långt mer än första kammaren någonsin begärt!* Första kammaren har aldrig fattat något beslut, som inneburit, att man vare sig åt lysning eller åt trolovning skulle ge karaktären av något, som ginge i riktning av äktenskapshinder. Herr Thyren och några med honom ha visserligen i kammaren framställt ett yrkande, som gått åt det hållet, nämligen att ett utgörande av skadestånd till den föregående trolovade skulle, i fall av hävdande, för mannen vara ett villkor för att få ingå gifte med annan. Men detta yrkande av herr Thyren blev av första kammaren *förkastat* med 68 röster mot 50, och man kan knappast av lagutskottet begära, att det skulle vid sammanjämkningen förskaffa första kammaren något, som den tydligen lika litet som den andra visat sig sätta något pris på. Utgår man från de beslut, som båda kamrarna verkligen fattade i ärendet förra gången, tror jag, att man svårligen kan förneka, att här är delat ganska jämnt och rättvist kamrarna emellan, ehuru — som så ofta sker — det av denna kammare anses, att den fått för litet, liksom det är en allmänt utbredd mening inom andra kammaren, att vad den erhållit är alldeles för litet, jämfört med de önskemål, man från dess sida i utskottet ansåg sig kunna med fog framställa. Men i sammanjämkningens natur ligger, att den ger »för litet», att den ger något, med vilket ingendera parten är fullt belåten. Tages behörig hänsyn härtill — ser man detta ärende såsom vad det verkligen är, såsom ett sammanjämningsärende, torde verkligen kammarens beslut nu icke kunna bliva mera än ett.

Herr Kjellén: Det är ur samma synpunkt, som herr Cavalli nyss gjorde gällande, som jag, herr talman, ber att få ordet

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

för ett par korta ögonblick. Jag riskerar visserligen nu greve Hamiltons dom, att jag är hypnotiserad av herr Thyrén; men jag är icke nog lycklig att kunna förenkla detta problem därhän, att denna fråga skulle gälla: för eller emot herr Thyrén. För mig står det såsom en av de viktigaste uppgifterna för oss, vilka äro delägare i lagstiftningsmakten, att när det gäller familjen, som är statens och samhällets hörnasten, vi må se till, att icke denna kastas en enda tum ur sitt läge under den bestående samhällsbyggnaden. Det finns tillräckligt starka krafter i samhället, som arbeta på det oss lagsiftare förutan. Finns det därför någon enda misstanke, att denna lag kan arbeta i upplösande riktning, är detta för mig nog, för att jag skall ställa mig avvisande.

Här gör sig på många håll en annan synpunkt gällande. Här ser det ut, som om man ville lägga ansvarets börda hårdast på deras sida, som icke vilja lagstifta. Man anför till stöd därför en mängd yttre omständigheter och yttre auktoriteter. Man talar om hänsyn till lagberedningen, hänsyn till det skandinaviska lagstiftningsarbetet, hänsyn till de 100 år, som gått under arbetet på denna speciella lagstiftning, och hänsyn till de 180 årens ålder hos den lag, som ännu ligger till grund för de bestående rättsförhållandena.

Jag skall endast be att få säga några ord om detta sista argument, som hittills stått mest oemotsagt. Jag är icke rädd för dessa hundra år, då jag ser ett land reda sig förträffligt, utan att på 1,000 år överhuvud taget ha kommit till en kodifierad lag. Det är intet litet land, icke heller ett svagt kulturland: det är England. Jag är heller icke rädd för de 180 åren; men jag menar att det måste ligga någon särskild anledning i att så att säga bryta denna lagstiftarnas strejk, då man efter 180 år skall slå till, och då måste man fråga sig: är just denna tid lämplig? När vi väntat i 180 år, kunna vi då icke vänta litet längre? Varför skola vi slå till just nu?

Det har nyss framställts i ett citerat domkapitels uttalande — jag vill här bara stryka under det — att den närvarande tiden är i sällsynt ringa grad skickad för lagstiftningsarbete i denna omfattning. Här talas om, att vi skola anpassa oss efter den bestående rättsuppfattningen och tidsandan. Jag är rädd för, att där ligger en farlig synvilla. Efter min mening givdes det just nu icke någon bestämt markerad tidsriktning, utan det finnes två med varandra kämpande rättsuppfattningar. Och det är en situation, i vilken lagstiftaren icke bör ingripa. Han bör vänta åtminstone tills den striden är någorlunda avgjord.

Dessa bägge rättsuppfattningar kämpa uppenbarligen även på detta område. Å ena sidan står äktenskapet — eller familjen — som institut; synpunkten är då tagen från samhällets behov av en fast byggnad, och familjen tänkes som cellen i denna större organism. I andra fallet framstå makarna som suveräna individer, och staten har då närmast endast att acceptera och expediera deras känsloutslag. Jag finner denna åskådning sär-

skilt i avdelningen om äktenskapsupplösningen, där processen beror odelat på makarnas känslor, och där jag saknar varje drag av ansvarskänsla för äktenskapet som institut; man låter det helt bero på hans nåd och hennes nåd i äktenskapet att känna efter, huruvida situationen är dem för mycket svår, och sedan har staten bara att, låt vara i vissa former, effektuera beställningen på äktenskapsupplösning. Men det finns icke något i lagen, som stämplar detta såsom en skada ur allmän synpunkt, och det finns intet drag som allvarligt visar, att man är rädd för, att själva äktenskapets kurs såsom institut kan falla på en sådan finkänslig hänsyn till individuella stämningar.

Sammanjämningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m.
(Forts.)

Det är ju möjligt att jag överdrivit dessa farhågor. Jag förbiser givetvis icke heller de restriktioner, som finnas i lagen, och allra minst tvivlar jag på den goda viljan att bevara samhället hos dem, som framfört detta lagförslag. Men det kan hända, att man även ovetande tager intryck av farliga tidsriktningar, och det kan därför hända, att även detta lagförslag i bästa välmening sällar sig till de krafter, som vilja upplösa de bestående organisationerna i tiden. Blotta misstanken därom är för mig tillräckligt motiv för att motsätta mig förslaget. Jag är av en annan uppfattning än den som dikterat denna lag, jag tror att framtiden hör denna andra uppfattning till, och därför kan jag, herr talman, icke taga någon del av ansvaret för denna lag.

Greve Hamilton, Hugo: I anledning av den siste ärade talarens anförande skall jag be att få säga några få ord. Han har liksom så många här talat om 1734 års lag såsom den fasta grund, på vilken vår äktenskapslagstiftning byggts och fortfarande måste vila. Det kan ju med anledning härav vara skäl att erinra om, vad de av herrarna, som läst lagberedningens betänkande, väl känna, eller att 1810 års lagberedning framhöll, att de bestämmelser i 1734 års lag, som rörde trolovning och ofullkomnade äktenskap, hörde till lagens allra svagaste delar, att man i förarbetena till denna lag ser, huru svårt lagstiftarna haft att här finna en fast punkt, och att de gått från det ena förslaget till det andra, vacklat från den ena ståndpunkten till den andra. Beredningen yttrar vidare om just dessa bestämmelser angående trolovning och bestämmelserna om ofullkomnade äktenskap, att de båda befunnits i praktiken vara olämpliga, och att särskilt bestämmelserna om ofullkomnade äktenskap visat sig inverka menligt på det sedliga tillståndet i landet.

Men då detta yttrades 1815, hade förvisso icke 1734 års lag fått den »*erugo nobilis*», som gör, att den nu för mången ter sig icke såsom ett verk av människohänder, utan rent av som en del av den oförstörbara urklippan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propo-

Sammanjämkningsförslag ang. lag om äktenskaps ingående och upplösning
m. m.

(Forts.)

sitioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande memorial hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad lagutskottet hemställt i sitt memorial nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 51.

Ang. utredning i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande nr 68, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

I anslutning till vad som föreslagits i två särskilda inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner av samma lydelse, nr 39 i första kammaren av herr *Kvarnzelius* m. fl. och nr 136 i andra kammaren av herr *Staaff* m. fl. hade utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t, i sammanhang med nu pågående utredning om åvägbringande av en jämnare fördelning av väghållningsbesvärerna, föranstalta om en allsidig utredning, huruvida samt i vad omfattning och på vad sätt staten skulle kunna övertaga det allmänna vägväsendet i riket samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, var till denna och övrig utredning i ämnet kunde föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Ericsson*, *Odelberg* och *Fahlén*, friherre *Silfverschiöld* samt herrar *Nilsson* i Linnås, *Larsson* och *Svensson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vidare hade vid utlåtandet antecknats reservation av greve *Wachtmeister*, som likväl ej antytt sin mening.

Friherre *Silfverschiöld*: Herr talman! Efter den spännande debatt, som nyss avslutats, kan man ju icke begära, att kam-

maren skall visa något stort intresse för denna fråga, men då jag reserverat mig mot utskottets förslag, skall jag be att få yttra några ord.

Ang. utredning i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

Jag har för min del icke kunnat vara med om att lägga kostnaden för vägunderhållet helt och hållet på staten, ty om de ärade motionärernas önsknningar komme att förverkligas, skulle helt säkert statens utgifter i högst väsentlig mån komma att ökas. Med de pretentioner, som folk i allmänhet har, då staten skall anordna någonting, kan man även förmoda, att dessa utgifter i framtiden gång efter annan skulle komma att ökas. Om staten tar hand om vägunderhållet, torde det även bliva svårt att få fram intresset för sparsamhet. Om däremot såsom hittills väghållningsbesväret kommer att påvåla kommunerna, blir det i första hand de kommunala samfälligheterna som få kännas vid, om slöseri på något ställe bedrives, och detta kommer helt säkert att verka ganska lugnande.

Såsom herrarna finna av utskottets betänkande, har sedan två år tillbaka en kommitté varit tillsatt för att utreda denna fråga. Åt ifrågavarande kommitté har lämnats ett ganska vidsträckt uppdrag, och jag är därför fullt övertygad om, att densamma redan satt sig in uti den fråga motionärerna vilja ha utredd. Kommittén har helt säkert redan tagit ställning till densamma, och har då troligen av ekonomiska skäl funnit det mindre tilltalande att lägga utgifterna för vägunderhållet helt och hållet på staten. Det är nog så, som motionärerna framhållit, att kommittén kommit till det resultat, att den kommer att ifrågasätta en ingående omläggning av de nuvarande väghållningsdistrikten, så att dessa i allmänhet komma att sammanfalla med landstingsområdena. För min del anser jag också detta vara mycket lämpligt, och jag kan då helt naturligt icke vara med om en skrivelse, som går ut på, att en ny utredning skulle sättas i gång, och att det särskilt skulle understrykas, att man vill, att staten skall övertaga hela vägunderhållet. Nu skulle man ju med hänvisning till den kommitté, som arbetar, helt enkelt kunna utan vidare yrka avslag på den föreliggande motionen. Men då motionärerna anfört en vidlyftig motivering för sitt yrkande, vill jag ytterligare säga några ord i denna fråga, som livligt intresserar särskilt oss lantmän.

I motionen polemiserar mot det sätt, varpå vi lantmän underhålla våra vägar. Man anmärker mot det gammalmodiga systemet med naturaunderhåll och gör även diverse andra anmärkningar. Härvidlag måste litet var giva motionärerna rätt uti, att det icke är bra, som det är, men lika säkert är också, att den vägkommitté, som nu sitter, skall komma fram med ett förslag som ordnar detta vägunderhåll på ett modernt sätt genom införande av t. ex. vägvakter, entreprenadsystem och dylikt. Jag vill särskilt framhålla, att vi inom kommunerna eller rättare sagt väghållningsdistrikten kunna ordna våra vägförhållanden lika bra, som om staten skulle övertaga väghållningsbestyret, och härtill kommer, att kostnaderna skulle bliva betydligt lägre. Huvudsaken, om man vill hava vägfrågan ordnad på ett tillfredsställande sätt, är att få fram sakkunskap och yrkes-

Ang. utredning
i fråga om
det allmänna
vägeväsendets
övertagande
av staten.

(Forts.)

skicklighet, och detta går lika bra för kommunerna som för staten. För min del tror jag, att de ärade motionärerna icke hava mycket att invända mot min uppfattning härutinnan. Olikhet i uppfattning framträder nog mera på det ekonomiska området i denna sak. De ärade motionärerna vilja, att vägunderhållet skall skötas som en statsangelägenhet, att medel direkt skola tagas ur statskassan. Jag däremot anser det vara lämpligt att fortsätta på den väg man en gång inslagit, låta de kommunala förvaltningarna fortfarande ombestyra väghållningsskyldigheten och utsträcka detta i den riktning motionärerna omnämna, att kommittén skulle komma att föreslå, nämligen att väghållningsdistrikten omläggas, så att de i allmänhet komma att sammanfalla med landstingsområdena.

Vägskattesystemet måste naturligtvis reformeras, därom äro vi allesamman ense, men denna reformering sammanfaller helt säkert så intimt med den kommunala skatteregleringen, att man bör vänta, tills förslag rörande densamma kommit fram. Den kommunala skatteregleringen kan ju gå i den ena eller den andra riktningen. Man kan begagna sig av intressebeskattning eller objektbeskattning. För min del tror jag, att det måhända vore lämpligast gå den förra vägen särskilt i denna fråga och således välja intressebeskattning, vilken innebär, att den, som mest begagnar sig av vägarna, också skall betala mest. Godkännes intresseprincipen, kan densamma lätt utvecklas. Vi ha härvidlag exempel från utlandet på att de mest intresserade lämna ett särskilt ökat skattebelopp. Vissa industrier, kommunikationer, såsom järnvägar o. s. v., böra lämna ett större bidrag, emedan dessa hava behov av bättre vägar än andra. Man kan också tänka sig licenser. Sådana finnas även utomlands, särskilt i England. Jag tänker här särskilt på automobilskatt.

Jag ber att få framhålla, att utskottet även på sätt och vis givit mig rätt i. vad jag sagt om intressebeskattningen. I slutet av motiveringen står nämligen, att det kan vara lämpligt med en särskild tilläggsbeskattning på vissa industrier och näringsgrenar. Utskottets uppfattning i denna punkt strider visserligen, kan man säga, mot motionärernas uppfattning. Jag skulle också kunna framdraga uttalanden i motionen till stöd för min uppfattning, men jag vill icke vidare förlänga diskussionen. Jag skall endast be att få framhålla, att, även om staten icke nu övertager vägunderhållet, som motionärerna vilja, utan detta fortfarande kommer att påvåla kommunerna, staten dock säkerligen måste högst betydligt öka sitt bidrag. Det höjda statsbidraget bör också utdelas på ett mera rättvist sätt, än nu sker. Staten bör begagna sig av en progressiv skala, så att de distrikt, som äro hårt betungade, få ett progressivt tillägg från staten. Förslag härom har för åtskilliga år tillbaka motionsvis framkommit i andra kammaren, och jag tog mig då friheten att uppträda för förslaget, som då föll. Nu kanhända detsamma kommer fram i något förändrad form från vägkommissionen. Genom att staten lämnar högre bidrag till vägunderhållet, genom att vägdistriktet bliva betydligt större än hittills och genom att begagna yrkes- skickligt och sakkunnigt folk är jag emellertid fullt övertygad om,

att man skall kunna motarbeta de mindre tilltalande förhållanden, som nu råda och som omnämnas av motionärerna, när de tala om, huru ojämt de olika vägdistrikten äro betungade.

Ang. utredning i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.

(Forts.)

Med vad jag nu sagt vill jag icke absolut hava påstått, att det icke finnes vägar, som tillfälligtvis böra tagas om hand av staten, såsom militärvägar och mellanriksvägar m. fl. Emellertid vill jag, då motionärerna på ett ställe till stöd för sin mening framhållit, att man i vår världsdel överallt lagt väghållningsbesväret på staten, förklara, att detta icke är med verkliga förhållandet överensstämmande. Jag vägar tvärtom påstå, att det icke är i mer än en enda stat i Europa, som väghållningsbesväret vilar på staten. I Preussen, där staten förut haft hand om väghållningen, har man återgått och lagt detta väghållningsbesvär på den kommunala förvaltningen. Emellertid kunna ju lätt misstag komma in i en motion, och jag vill icke säga så mycket därom. Jag vill i detta sammanhang berätta en liten episod som jag kom att tänka på, då jag gick upp i riksdagen i dag. Det hände mig i andra kammaren första gången jag kom in i riksdagen, att en gammal beprövad riksdagsman kom fram till mig och sade: »Jag vill giva dig två råd.» Det första hör egentligen ej hit och var obehövt, det gällde endast en artighetsbetygelse, som man skulle visa sina kamrater. Inom parentes sagt är det något olika nu mot förr. Men det andra rådet var av en viss betydelse och lydde: du skall aldrig skriva på en motion, utan att du satt dig väl in i icke blott i dess kläm, utan i hela dess motivering, ty har man en gång satt sitt namn under, är man ansvarig och går det ej att sedan skylla på författaren. Jag har alltid följt rådet och mått väl därav.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag å motionen och bifall till reservationen.

Greve Wachtmeister, Axel: Herr talman! Jag har in blanco underskrivit en reservation. Mina önskemål med avseende på vägväsendet äro: Länen såsom väghållningsdistrikt för huvudparten av de allmänna vägarna, men där bredvid ett glest vägnät av extra förstklassiga statsvägar i huvudriktningarna. Det vill säga jag har samma uppfattning som herr Linders i de tre första styckena av hans reservation, men därefter divergera meningarna. Han kommer till den slutsatsen, att han endast med tvekan biträder hemställan om bifall till utskottets hemställan. Jag däremot har kommit till det resultat, att jag med tvekan hemställer om bifall till reservanternas förslag. Jag vill icke vara med om att genom en vittgående utredning ytterligare fördröja vägkommitterades arbete. De äro mycket snart färdiga med sitt arbete, och ett så stort ytterligare utredningsarbete skulle än mer fördröja slutresultatet. Jag anser, att det är av vikt, att förslaget snart kommer fram.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas yrkande.

Herr Holmquist: Herr talman! Jag å min sida skall be att få yrka bifall till utskottets föreliggande utlåtande. Den

Ang. utredning
i fråga om
det allmänna
vägväsendets
övertagande
av staten.

(Forts.)

första ärade talaren hade en mycket lång utläggning i vägförhållanden, vilken han med all rätt betecknade som en synnerligen framstående fråga, om den också icke kunde jämföras uti intresse med den redan behandlade frågan om äktenskaps ingående och upplösning. Det anmärktes vidare av samma ärade talare, att om man gjorde en jämförelse med utländska förhållanden, enligt hans mening reservanternas skulle befinnas hava rätt, då de anse, att motionärerna i fråga om tolkningen av dessa förhållanden skulle till sin fördel, det vill säga till fördel för den i motionen uttalade åskådningen, gjort ett misstag. Ja, det är ju möjligt, att ett sådant misstag föreligger. Men jag för min personliga del vill säga, att då jag mycket noga genomläste den från vägkommitterade lämnade redogörelsen för de olika ländernas förhållanden, jag kom till den mening, att misstaget var jämförelsevis mindre betydande. Reservanternas hava visserligen en annan mening än kommitterade. De yttra sig emellertid om något, som är rätt vanskligt att avgöra. Ty det är mycket svårt att jämföra utländska vägförhållanden med de inhemska. De utländska äro beroende av en sådan massa särskilda omständigheter, att en fullständig jämförelse mellan utländska och svenska vägförhållanden är nästan omöjlig att uppdraga. Jag tror mig emellertid av dessa utländska förhållanden hava funnit, att i många länder staten står medelbart eller omedelbart mera ekonomiskt stödjande för det allmänna vägväsendet, än vad som är fallet i vårt land. Nu ber jag i övrigt få påpeka, att den kläm, till vilken utskottet kommit, är utmejslad på sådant sätt, att man i själva verket icke kan säga, att utskottet redan nu tager någon som helst ställning till, huru staten bör på detta område ingripa. Det anhålles endast om »en allsidig utredning, huruvida samt i vad omfattning och på vad sätt staten må kunna övertaga det allmänna vägväsendet i riket samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna och övrig utredning i ämnet kan föranleda.»

Jag tror således, att även med den uppfattning, som, om jag rätt fattat den första ärade talaren, han hade, att nämligen landstingen skulle sköta detta under någon form, med väghållningsdistrikten eventuellt som förmedlare, det mycket väl låter tänka sig, att statsunderstöd skulle kunna ifrågasättas på ett mera effektivt sätt, utan att man på något vis frånginge den uppfattningen, att länen och landstingen skulle bli direkt verkande faktorer vid vägunderhållets ordnande.

Vad greve Wachtmeister beträffar, kan jag icke finna annat än, att han med sin uttalade uppfattning kunde sluta sig lika nära till utskottets förslag som till den av honom angivna reservationen. Utskottets förslag innebär ingalunda, att man icke skulle kunna gå med på, att staten hade t. ex. i sin hand ett glest nät av statsvägar men att i övrigt det allmänna vägväsendet ordnades på annat sätt, eventuellt åläge kommuner av högre eller lägre grad.

Jag vill icke längre upptaga tiden med att framföra de uppfattningar, som uttalats i jordbruksutskottets utlåtande. Emellertid vet jag till min glädje, att vägkommissionen, som sitter för att arbeta på vägväsendets omläggning i vårt land, med största intresse tagit kännedom om dessa åskådningar. Jag är också övertygad, att reservanternas åskådning och de i dag hållna anförandena komma att tagas i betraktande och tillmätas det värde, som de anses förtjäna. Vid sådant förhållande har ju denna motion och detta utlåtande haft sitt berättigande så till vida, att dessa uppfattningar komma under omprövning, när en gång denna kommission skall avsluta sitt synnerligen makt-påliggande arbete. Under sådana förhållanden skall jag med största jämnmod bära, att utskottets utlåtande icke kommer att bifallas.

Ang. utredning i fråga om det allmänna vägväsendets övertagande av staten.
(Forts.)

Jag tillåter mig, såsom förut sagts, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! Vi stå nu inför ett fall, alldeles analogt med det vi hade i går, det vill säga, att man på grund av en partimotion vill söka få fram en skrivelse till Kungl. Maj:t, varigenom skulle givas ett visst direktiv åt en pågående utredning. Här har ju utredningen redan kommit så långt, att den är i det närmaste avslutad, något som icke varit vederbörande obekant. Detta är ett av de skäl, varför ena hälften av jordbruksutskottet röstat emot denna skrivelse — utskottsutlåtandet avgjordes genom lotten. Det har ytterligare varit de skäl, som friherre Silfverschiöld anförde, som bestämt oss.

Emellertid begärde jag ordet med anledning av den siste talarens yttrande. Han sade, att utskottets kläm var så formulerad, att den betydde egentligen — ingenting. Det vore bara fråga om en »allsidig utredning», »huruvida» samt »i vad omfattning» o. s. v. staten må kunna övertaga det allmänna vägväsendet i riket etc. Är det så, att utskottsutlåtandets för-svarare anse att klämman intet säger, varför i all rimlighets namn skola vi då skriva?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Ericsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets den 17 och 18 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl.

Maj:ts proposition med förslag till lag om skyddskoppypmpning, dels ock med föranledande därav väckta motioner.

Genom en den 12 mars 1915 dagtecknad proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om skyddskoppypmpning.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande med anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 80 av herr Almer,

nr 81 av herr Rosén,

nr 87 av herr Wavrinsky och

nr 88 av herrar Stärner och Nilson, Karl August; samt

inom andra kammaren

nr 213 av herr Bogren,

nr 214 av herr Eriksson i Grängesberg,

nr 215 av herr Bengtsson i Göteborg,

nr 216 av herr Thore,

nr 223 av herr Olausson m. fl.,

nr 225 av herrar Janson i Bråten och Igel, vilken motion var likalydande med nr 88.

I föreliggande utlåtande hade utskottet gjort hemställanden i tre särskilda punkter.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att föreliggande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis samt det i punkten 1 intagna lagförslaget paragrafvis, där så erfordrades, med ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan skulle föredragas; att vid behandling av 1 § i detta lagförslag överläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet; samt att lagtext ej skulle behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begärdes.

Lagförslag
om skydds-
koppypmpning.

Punkten 1.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte, med avslag å herrar Stärners och Nilsons, Jansons och Igels samt Roséns och Wavrinskys motioner, i vad de avsåge vaccinationens ordnande på frivillighetens grund, i anledning av nämnda proposition och de i övrigt i ämnet väckta motioner för sin del antaga förslag till lag om skyddskoppypmpning, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Utskottets förslag till lag om skyddskoppympning.

*Lagförslag
om skydds-
koppympning.
(Forts.)*

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Till förekommande av smittkoppsjukdom och sådan sjukdoms spridning är envar pliktig att, i enlighet med vad i denna lag stadgas, undergå ympning med skyddskoppor (vaccination eller revaccination).

Herr Hult: Herr talman, mina herrar! Innan kammaren går att fatta beslut i denna för vårt folk måhända mycket viktiga fråga, vaccinationsfrågan, torde det tillåtas mig att framföra några synpunkter i densamma och särskilt beträffande de delar av det föreliggande förslaget, i vilka jag icke kunnat förena mig med utskottet.

Denna fråga har tvivelsutan omfattats med icke ringa intresse av ett stort antal medborgare ur olika samhällsklasser, och detta intresse har också tagit sig mycket olika uttryck. Å ena sidan, där man är fullt övertygad därom, att vaccinationen icke allenast gjort stor nytta vid bekämpandet av under gångna tider uppträdande svåra smittkopps epidemier, utan också varit av avgörande betydelse till förekommande av koppsjukdom, påyrkar man förklarligt nog vidtagandet av energiska åtgärder för uppnåendet av ett gott ympskydd, under det man från den andra sidan, där man under olika grupperingar från de längst gående, som anse vaccinationen icke allenast betydelselös, utan till och med skadlig, till dem som äro tveksamma beträffande vaccinationens nytta, anser, att i varje fall några ytterligare tvångsåtgärder icke äro påkallade, utan att i stället den hittills föreskrivna ympningsplikten borde helt och hållet upphöra. För min del har jag icke kunnat helt ansluta mig till någondera av dessa riktningar, och jag vill verkligen ifrågasätta, huruvida man icke just i en fråga som denna kunde försöka att gå en medelväg. Om också ympskyddets förespråkare anse sig kunna förebribringa statistiskt och annat material, som tydligt ådagalägger vaccinationens oumbärlighet, därest samhället vill skydda sig mot den svåra smittkoppsjukdomen, bör man väl emellertid icke helt och hållet undanskjuta ett övervägande av vad man från motsidan påstår, nämligen att smittkoppor av många tecken att döma äro i avtagande inom kulturländerna, samt att sjukdomen med god framgång även låter sig bekämpas medelst hygieniska och andra åtgärder.

I en del av de motioner, som väckts inom båda kamrarna, sedan den kungl. propositionen kom på riksdagens bord, har man med styrka sökt framhålla dessa synpunkter, och man har också, och detta kanske med något fog, klandrat de åtgärder, som från Kungl. Maj:ts sida vidtagits för åvägabringande av den allsidiga utredning av vaccinationsfrågan, som riksdagen genom skrivelse

Lagförslag
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

av den 28 maj 1908 begärt. Man menar tydligen, att en allsidig utredning av frågan även bort med nödvändighet medföra ett opartiskt klarläggande av de synpunkter och de skäl, som vaccinationens motståndare framföra för sin mening. Då emellertid utredningen uppdrogs åt medicinalstyrelsen, och då styrelsen såsom sakkunniga tillkallade endast personer, som voro varma anhängare till vaccinationen, var man ju redan från början på det klara med, till vilket resultat denna *allsidiga* utredning skulle komma. Såsom i motionerna framhållits, kan det nog ifrågasättas, om icke frågans utredning och vidare behandling varit i någon mån betjänt av, att även någon av motståndarna till vaccinationen beretts tillfälle att deltaga i utredningsarbetet. Visserligen tror jag, att en sådan åtgärd icke medfört, att slutresultatet blivit något annat än det nu framlagda, men hur det är, så torde man kunna våga det antagandet, att en del uttalanden måhända blivit mindre positiva. I varje fall hade man då haft mindre anledning, än nu torde vara fallet, att beteckna den framlagda utredningen såsom varande minst sagt ensidig.

De delar, i vilka jag skilt mig från utskottets majoritet äro, såsom framgår av betänkandet, i fråga om den ovillkorliga ympningsplikten för barn samt beträffande revaccinationsskyldigheten för stamanställda vid hären och flottan, för värnpliktiga, för tjänstepersonalen vid tullverket samt för sjöfolket.

Beträffande barnvaccineringen ber jag få framhålla, att den vaccinationsplikt, som infördes genom 1853 års författning, blivit i ganska stor utsträckning så eftersatt, att det för närvarande i verkligheten torde existera en större frihet på detta område, än som efter ett genomförande av det förslag, som innefattas i min reservation vid 2 § om införande av en s. k. samvetsklausul, skulle bliva fallet. Man måste nämligen förutse, att efter den nya lagens tillkomst med dess bestämmelser om kontroll m. m. en helt annan ordning blir rådande. Ehuru jag själv är avgjord anhängare till vaccinationen, så har jag ansett, att då det i alla fall finnes åtskilliga föräldrar, som av olika anledningar kommit till den bestämda uppfattningen, att ympning icke är nyttig, kanske skadlig, och därför bestämt vägra, kosta vad det vill, att vaccinera sina barn, en möjlighet till befrielse i sådana fall lämpligen bör lämnas.

Såsom jag framhållit, tror jag icke, att flera än hittills ägt rum komma att undandraga sig att vaccinera barnen, åtminstone icke i början. Visserligen visar statistiken från England, att efter den s. k. samvetsklausulens införande endast ungefär halva barnantalet nu vaccinerats, men detta har kanske samma förklaringsgrund, som torde vara tillämplig hos oss, nämligen att exemplet manar till efterföljd. Då den ena familjen ser, att grannfamiljens barn, som icke blivit vaccinerade, äro lika friska, ja, friskare än de egna barnen som blivit vaccinerade, så beslutar man sig för att undvika det obehag, som i de flesta fall är förenat med att vaccinera barnen. I England har man

tillsvidare den erfarenheten, att risken att låta bli att vaccinera barnen är ringa, om ens någon, och därför ökas där den skara, som uraktlåter att vaccinera. Nu är det ju tydligt, att ett uppvaknande, ja, ett fruktansvärt uppvaknande en dag kan äga rum; och att så kommer att ske påstå vaccinationens anhängare bestämt, under det att motståndarna lika bestämt påstå motsatsen. Vilken sida som får rätt, veta vi icke, men min övertygelse är, att motståndet mot vaccinationen vuxit sig så starkt, att brytandet av detsamma knappast torde lyckas med straffbestämmelser. Nej, det har, enligt min mening, vunnit en så pass omfattande anslutning, att andra medel än straffhot måste till för att bereda vägen för en verkligt effektiv ymningslag.

Lagförslag
om skydds-
koppymning.
(Forts.)

I detta sammanhang ber jag få påpeka, att det nu föreliggande förslaget måste, i den mån det gör anspråk på att lösa frågan effektivt, betecknas såsom mycket ofullständigt och i hög grad inkonsekvent, ty vaccinationsplikten skall icke tillämpas på mer än halva nationen och knappast det. Alla kvinnor med undantag för några mycket små grupper samt alla till värnplikt icke dugliga män beröras icke av förslaget. Lika väl som man kan invända mot mig, att jag såsom anhängare av vaccinationen borde vara med om det förslag, som i möjligaste mån tillgodoser kravet på ympsydd, lika väl kan jag invända mot det föreliggande förslaget, som är byggt på teorien om ympsydd såsom det enda och säkraste medlet mot koppsmitta, att detsamma på ett mycket bristfälligt sätt tillgodoser samma krav.

Angående den obligatoriska revaccineringen ber jag få erinra därom, att densamma är en nyhet för oss, och att den, såsom jag redan förut påpekat, skall gälla endast vissa grupper av medborgare. Lämpligheten härav skall jag icke så mycket yttra mig om, men däremot ber jag att starkt få ifrågasätta nödvändigheten. Då jag inom utskottet biträdd förslaget om oivllkorlig vaccinationsplikt vid epidemier och vid krigsfara, anser jag mig gått så långt, som nödvändigheten kräver. Något skäl för att gå längre har, så vitt jag kunnat finna, icke framlagts och jag tillåter mig att framställa den frågan: Vad har hänt under senare tid, som föranleder framförandet av sådana tvångsförslag som de, vilka kammaren nu går att antaga? Härom har jag inte kunnat erhålla någon upplysning, och jag tvivlar på, att sådan står att lämna.

Vad nu särskilt revaccination av de värnpliktige angår, så bär redan utskottsutlåtandet vittnesbörd om, dels att man måste förutse vaccinationsvägran, och dels att man bör se milt på denna sak, så att sådan vägran icke skall betraktas såsom subordinationbrott. Jag måste bekänna, att då detta förslag först framkom, jag ställde mig mycket tveksam inför möjligheten att avskilja sådan vägran, varom jag talat, från den vägran att lyda förmans i tjänsten givna befallning, varom i krigslagarna förmäles, men då det framkastade förslaget vann allmän anslutning inom utskottet och därmed, förmodar jag, tryggats inom

Lagförslag
om skydds-
koppymning.
(Forts.)

denna kammare, hade jag ingen anledning att vägra biträda det-
samma, synnerligast som denna lösning av frågan måhända i
någon mån är ägnad att bereda väg för ett ytterligare klassifice-
rande av de smärre subordinationsbrotten, vilket kan vara nog så
önskvärt. I vad mån de värnpliktige vaccinationsvägrarna få
fördel av det omnämnda förslaget, återstår att se. Emellertid
är min övertygelse, att straffhotet i detta fall liksom beträffande
barnvaccineringen icke medför flera vaccinationer. Erfarenhe-
ten har ju visat, att folk icke låter, tvinga sig, då det gäller en
sak som denna. Man må väl icke heller förtänka en person, som
är övertygad om vaccinationens skadlighet, att han vägrar utläm-
na sin egen eller sitt barns kropp för vidtagande av den åtgärd,
som han fruktar. Motsatsen skall man begära först, sedan det
är fullkomligt ojävaktigt visat, att samhällets verkliga intresse
fordrar det. Huruvida ett sådant samhällsintresse föreligger nu,
må var och en bedöma. Jag anser det emellertid icke.

Beträffande slutligen revaccination av sjöfolket och tullper-
sonalen. så har jag motsatt mig sådan i första rummet, därför,
att jag icke heller anser sådan nödvändig. De skäl, som motio-
närerna anført för uteslutande av dessa två kategorier ur försla-
get, äro nog så talande. Man påvisar sålunda, att under det
våra män, som önska inskrivning vid sjömanshus. måste under-
kasta sig vaccination, sjömän från alla världens kanter komma
och gå genom sjömanshusen utan någon som helst skyldighet
härutinnan. Nu invändes förmodligen, att meningen är att bereda
den utgående sjömannen ett verksamt skydd mot den koppsmitta,
som han kan utsätta sig för på främmande ort, men fråga kan väl
vara, om staten skall sträcka sin skyddande verksamhet så långt,
att mannen förhindras att gå ut såsom sjöman, därest han icke
underkastar sig vaccination. Det är att märka, att om mannen
t. ex. såsom turist eller dylikt medföljer samma fartyg, som han
velat inmönstra på, till främmande ort, då behöver han icke vac-
cinera sig, men det är ju givet, att faran är densamma.

I fråga om tullpersonalen anför man, att då stuveriarbetarna,
transportarbetarna och andra, som måste hantera det från utri-
kes ort kommande godset, icke behöva underkasta sig vaccination.
bestämmelsen om tullpersonalens vaccinationsplikt då också måste
anses fullkomligt opåkallad.

Till sist, herr talman, några ord om det, som jag för min del
anser bör träda i stället för tvånget, nämligen upplysning. Upp-
lysning i vaccinationsfrågan är vad som behöves. Jag är över-
tygad om, att man på denna väg skall vinna mycket, mycket mera
än vad man någonsin kan våga hoppas att vinna med tvång. Ut-
skottet har också enhälligt uttalat sig för upplysningsverksamhet
såväl beträffande frågan i allmänhet som i fråga om de värn-
pliktige. Jag tror att man kan vänta sig mycket av detta arbete
liksom jag tror att de verkliga förbättringar i fråga om ympämne,
ympningens utförande sakkunnigt och kostnadsfritt, som för-
slaget innehåller, måste i hög grad icke allenast motverka den

agitation, som bedrivs mot vaccinationen, utan jämväl vara ägnade att undanröja de faror, som med rätt eller orätt påstås varit en följd av vaccineringen, såsom den hittills bedrivits. Jag vill tillägga, att man väl näppeligen har anledning att tänka sämre om vårt folk, än att, om en sakkunnig övertygande undervisning lämnas om smittkoppornas farlighet samt om det skydd mot sjukdomen, som ympningen skänker, de allra flesta också låta bli att taga risken, utan i stället underkasta sig ympningen.

Herr talman! Såsom framgår av vad jag nu tillåtit mig yttra, är det givet, att jag önskar framgång till förslaget, men det är endast under den bestämda förutsättningen, att det ändringsförslag, som jag tillåtit mig reservationsvis framföra, vinner riksdagens bifall. Under den förutsättningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till 1 §.

Lagförslag
om skydds-
koppympling.
(Forts.)

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Utsikterna äro väl icke mycket hoppgivande för ett ärende sådant som detta, då kammaren efter en så lång arbetsdag redan är uttröttad, och dock är ärendet av den allra största vikt för tusentals personer i vårt land. 40,000 petitionärer hava till riksdagen överlämnat en vördsam hemställan att bli befriade från detta tvång, och helt visst skulle ytterligare 40,000 kunnat instämma, om de haft tillfälle därtill. Man kunde ju då haft anledning hoppas, att såväl medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:et som även utskottet och riksdagen skulle vilja taga hänsyn till de önskemål, som sålunda framförts; men ser man på huru det tillgått, måste man säga sig, att den hänsyn, som tagits, icke är synnerligen stor. Medicinalstyrelsen har formulerat det så, att »hänsyn till vaccinationens motståndare icke ansetts här vara på sin plats», och man kan nästan säga, att det ser ut, som om utskottet följt den parollen. Vilka äro då skälen till, att man icke tagit hänsyn till de framställda önskemålen? Utskottet angiver såsom skäl — och det låter ju ganska bra —, att på grund av viktiga samhällsintressen det icke kan undgås, att enskildas frihet i särskilda fall blir i viss grad begränsad. Men man kan då fråga, om ett sådant samhällsintresse, som kräver, att de enskildas frihet måste begränsas, verkligen förefinnes i detta fall. Utskottet lämnar den frågan tämligen obesvarad, och vem som vill söka bespara densamma, torde nog få svårt att finna något verkligt stöd för detta påstående.

Om vi se på, huru den sjukdom, varom här är fråga, utbredd sig, står det fast, att dödsfall och till och med sjukdomsfall på grund av smittkoppor här i landet äro jämförelsevis ringa; och det kan därför icke bliva tal om, att från denna synpunkt sett ett sådant tvång, som här är i fråga, skulle införas. Vi hava nyligen varit i tillfälle att resonera om en fråga, där det hikaledes talats om, att den enskildes frihet äger ett visst berättigande. Jag tror mig kunna säga att från samma håll, där man proklamerar, att den enskilde måste underordna sig

Lagförslag
om skydds-
boppymning.
(Forts.)

det allmänna, man i ett annat avseende vill påstå, att den enskilde icke får tvingas av det allmänna. Jag menar i nykterhetsfrågan. I vårt land dö årligen 7,000 personer på grund av alkoholmissbruk, och ändå håller man på, att den enskilde individen icke bör fränkännas sin frihet. Men i fråga om vaccinationen vill man vidtaga alldeles särskilda anordningar för att minska individens frihet, ehuru det knappast kan pekas på något enda, och i varje händelse synnerligen få dödsfall. Men om utskottet icke precis upptagit denna fråga till behandling, har det i stället gått in på en kritik av de skäl, som motståndarna till vaccinationen anfört, och det har utskottet gjort tämligen grundligt, kan man säga, fastän man har svårt att finna, att några motbevis presterats.

Mot vaccinationstvänget har ju en mängd skäl anförts, både statistiska, hygieniska, sociala och humanitära. Med den italienske vetenskapsmannen, Ruata, måste man dock konstatera: att »fakta, klarare än solen, betyda i detta fall ingenting». Här har visats fram en massa statistik, och hundratals läkares erfarenhet. Böner från tusentals föräldrar ha framburits om att få detta tvång upphäft. De skäl, som anförts för avböjande av dessa framställningar, äro då synnerligen svaga. Med avseende å statistiken säger utskottet helt kategoriskt, att den till större delen rör sig med felaktiga siffror, vilka icke kunna återfinnas i angivna ursprungsskrifter, samt sifferuppgifter, som äro lösryckta ur sitt sammanhang och därigenom lätta att misstyda. Det hade varit önskligt, om utskottet anfört något verkligt bevis för detta påstående. Man talar om ett enda fall, och på grund av detta gör utskottet ett kategoriskt påstående. Om den kände specialisten doktor Keller säger utskottet: »Det har nämligen visat sig att han systematiskt korrigerat primäruppgifterna, och att dessa i oförändrad form bilda ett kraftigt bevismaterial för vaccinationens stora betydelse.» Men är det icke vågat av utskottet att framkasta en sådan beskyllning utan att lämna bevis för densamma? Jag tror det varit bäst att låta bli att göra det. Det finnes en massa andra vetenskapsmän, på detta område, som alls icke kunna jävas, men dessa omnämner icke utskottet. Där emot säger utskottet om den ungerska vetenskapsmannen doktor Körösi, som även framlagt en statistik, visserligen att hans framställning är värd den största hänsyn, men måste inpassa en reservation att »hans siffror i det stora hela bestyrkts av andra likartade undersökningar, då man alltså icke är alldeles säker om, att ens dessa siffror äro riktiga. På samma sätt kan man säga, att utskottet behandlat framställningen om samvetsklausulen. Det är verkligen nedstämmande att se, huru litet utskottet beaktat de engelska förhållandena, till vilka det hänvisats. Utskottet erkänner först, att »man måste taga hänsyn till de anförda skälen». De »måste åtminstone teoretiskt sett vara förtjänta av ett visst beaktande». Men å andra sidan gäller att väga samhällets intresse. Och dock har man i England trots samhällets

intresse vågat gå på den linje, som även i Sverige förordas, nämligen att lämna samvetsfrihet för dem, som icke för sitt samvetes skull kunna tänka på att låta vaccinera sina barn. Det har framlagts för riksdagen och utskottet intyg från en hel massa läkare, särskilt ett skriftligt utlåtande från 160 läkare, innehållande en protest mot vaccinationen. En annan skrivelse, under tecknad av 215 italienska läkare, har också företetts, vari protesterats mot vaccinationstväanget. Men om detta nämner utskottet ingenting, utan blott hänför alla dessa personer till dem, som fara med oriktiga uppgifter.

Jag vill icke taga kammarens dyrbara tid i anspråk för att framlägga mina enskilda tankar om denna sak vidare. Jag skall dock be att få, till den kraft och verkan det kan ha, tala med en annans ord, en person, som jag tror borde betyda mycket i denna kammare, nämligen professor Israel Holmgren. Det är en man, som väl måste tillerkännas det allra största anseende i vårt land och vars uppfattning i denna kammare borde väga mycket mer än de allra flesta övriga vetenskapsmäns. Jag vore tacksam att få läsa upp de rader, som hänföra sig till vad jag skulle vilja anföra i denna del. Han säger:

»Den viktigaste huvudfrågan är givetvis, om den obligatoriska vaccinationen av hela nationen under barndomen bör bibehållas eller ej. Vid bedömandet härav måste man till en början göra klart för sig, att ett jakande svar på denna fråga visserligen icke följer som ett korollarium till uppfattningen om, att vaccinationen lämnar ett visst individuellt skydd mot smittkopporna.» Inom parentes vill jag erinra, att professor Holmgren ju är anhängare av vaccinationen. Han anser den nyttig, men vill icke hava tvångsvaccinering för barn.

»Man måste», fortsätter han, »också lämna klara bevis för att smittkopporna utgöra en stor fara för samhället och att den obligatoriska vaccinationen av hela nationen i barndomen är ett effektivt och för samhället oumbärligt skydd mot denna fara. Jag kan icke finna, att i betänkandet» — det är medicinalstyrelsens betänkande det rör sig om — »tillräckliga skäl förebragts för en sådan uppfattning.

Smittkopporna ha i vårt land under de sista årtiondena uppträtt mycket sparsamt. I betänkandet finnes en tablå över smittkoppornas förekomst 1883—1911, varav man ser, att på de sista 15 åren uppträtt sammanlagt 138 fall, cirka 9 om året. Detta synes innebära och tolkas också allmänt så, att under nuvarande förhållanden, då sedan länge vaccinationen i barndomen varit obligatorisk, smittkopporna hos oss icke ha någon jordmån för sin utbredning. Men är det verkligen vaccinationen under barndomen, som är anledningen till denna lyckliga förändring?

Som av betänkandet framgår, har man funnit, att vaccinationen lämnar skydd mot koppsmittan i cirka 10 år. Efter denna tid är individen åter mottaglig för densamma, om han än kan påräkna, att den skall förlöpa lindrigare än hos en ovaccinerad.

Lagförslag
om skydds-
koppsmättning.
(Forts.)

Under hittills rådande vaccinationsförhållanden befinner sig. fränsett barnen och en viss del av de värnpliktiga, den öfvervägande massan av vårt folk å andra sidan dessa tio år, då absolut skydd av vaccinationen kan påräknas. Redan härav måste man draga den sannolika slutsatsen, att största delen av vårt folk icke är immun mot koppssmitta. Om epidemierna numera hos oss endast ge upphov till ett ringa antal sjukdomsfall, så kan detta alltså, teoretiskt sett, icke i huvudsak bero på det skydd, som den under barndomen eller värnpliktstiden förrättade vaccinationen medfört.

Detta teoretiska resonemang bekräftas, som mig synes, fullständigt och avgörande av erfarenheten. Låt oss tänka efter, hur det går till, när en koppepidemi uppkommer och utvecklas. Smittan inkommer med någon person från utlandet; denna person smittar sin omgivning; hälso- och sjukvårdsmyndigheterna ingripa, man isolerar så gott man kan, vaccinerar alla, som varit eller rimligen kunna tänkas bliva utsatta för smittorisken, och efter några 10-tal fall, ofta mycket mindre, är epidemien utslöcknad. Detta har på senare tider varit det typiska förloppet i vårt land.

Kan nu rimligen den föregående vaccinationen i barndomen tillräknas förtjänsten av detta förlopp? Påtagligen icke. Det är den sjukas omgivning, som insjuknar, de personer, med vilka han kommit i beröring, så framt de ej genom nyligen skedd vaccination äro immuna, och sedan i andra hand de, som komma i beröring med de först insjuknade. Att den sjuke smittar sin omgivning, bevisar naturligen, att omgivningen är mottaglig för smittkoppor trots vaccinationen i barndomen. Ingen rimlig anledning finnes att antaga, att icke befolkningen i övrigt förete samma grad av mottaglighet för smittkoppor. Trots detta stannar epidemien vid några 10-tal fall. Varför sjukna ej ofantligt många fler? Tydligt därför, att de ej kommit i beröring med smittämnet eller genom skyndsamt företagen vaccination hunnit förskaffa sig immunitet. Någon annan förklaring gives helt enkelt icke.»

»Jag kan», säger han vidare, »ej finna annat än att de nu påpekade förhållandena lämna ett logiskt bindande bevis för, att vaccinationen i barndomen icke kan tilldelas huvudförtjänsten av, att koppermorbiditeten på senare tid hos oss varit så låg. Det är tvärtom alldeles påtagligt, att det är isoleringen och ympningen i epidemiens omgivning, som äro de avgörande för epidemiens begränsning. Ett mycket vackert exempel härpå synes mig den nyligen timade epidemien här i Stockholm lämna. I denna epidemi insjuknade 36 personer. Samtliga dessa voro vaccinerade i barndomen. Det visade sig här, liksom vid andra epidemier, att risken för den sjukas omgivning att bliva smittad är mycket stor, undantagandes för de personer, som under de närmast föregående åren vaccinerats. Vaccinationen i barndomen lämnar påtagligen för den vuxne icke längre skydd.

Däremot är risken för andra än dem, som komma i direkt

beröring med de sjuka, mycket liten. Möjligen på något enda undantag när, kunde i alla fallen vid denna epidemi konstateras en direkt samvaro med någon av de sjuka.»

Lagförslag
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

Till sist slutar han med att säga: »Det synes mig, av vad jag nu anfört, alldeles uppenbart, att en obligatorisk vaccination i barndomen icke är i stånd att förhindra, att en i landet inkommen smittkoppepidemi når huru stor utbredning som helst. För att genom vaccination förhindra uppkomsten och utbredningen av smittkoppepidemier fordras påtagligen att revaccination för varje genomlupet levnadsdecennium påbjöds.»

Ja, herr talman, jag tror, att dessa skäl äro fullt avgörande. För min del måste jag också säga, att jag finner det föreliggande lagförslaget vara obarmhärtigt, ja, grymt, och medeltidsaktigt. Det skall döma tusende trogna medborgare till böter och fängelse. Jag anser, att det icke kan anstå vår tid, vårt folk och särskilt denna kammare. Jag hoppas därför, att denna kammare må vilja gå en annan väg.

Då jag, herr talman, redan i den motion jag tillsammans med herr Stårner väckt, begärt att vaccineringsen skall få vara en frivillig sak, finner jag mig på grund av utskottets utlåtande nödsakad att redan i första punkten av detta betänkande yrka avslag.

Herr statsrådet von Sydow: Den siste ärade talaren har gjort sig till tolk för det bestämda motståndet mot vaccinationen; han representerar den rena negationen. Inom denna kammare lärer väl denna uppfattning icke hava synnerligen stor resonans. Jag skall därför icke gå in på någon längre bevisning för vaccinationens nytta och nödvändighet. Jag ber endast att få konstatera, att man inom den medicinska vetenskapliga världen står fullkomligt enhällig i erkännandet därav. Nu kan man väl säga, att detta i och för sig icke är någon garanti för sanningen av påståendet om att vaccinationen är nyttig och nödvändig. Men jag vill dock erinra, att detta är en sats, som trots alla strider, vilka stått omkring den, bibehållit sin giltighet i över hundra år. Det finns visserligen opponenter mot denna uppfattning även inom läkarkåren, liksom mot varje sats inom läkarvetenskapens område. Det finns läkare som bestrida den av erfarenheten bekräftade solklara sanningen, att vissa sjukdomar spridas genom smitta. Likaså finns det läkare, som bestrida vaccinationens nytta.

Jag ber vidare att få erinra, att alla de kommissioner i skilda länder, Tyskland, England och nu senast i Amerika, vilka studerat denna fråga, kommit till samma uppfattning; medicinalstyrelsens utredning likaså.

Här invänder man nu, att i detta utredningsarbete deltagit endast sådana personer, som på förhand voro varma anhängare av vaccinationstvång. Det är ett misstag. Så var icke förhållandet. I utredningen deltog nämligen en forskare, som icke var läkare, professor Arrhenius. Enligt vad han personligen meddelat mig, stod

Lagförslag
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

han, när han gick till detta utredningsarbete, fullkomligt indifferent i vaccinationsfrågan. Nu tycks man vilja säga, att det varit bättre, om man fått en bestämd motståndare mot vaccinationstvänget med i utredningen. För min del tror jag, att det är bättre, att en fullt opartisk vetenskapsman deltagit i arbetet, en vetenskapsman, som har för vana att gå med kritik till en undersökning och att fullfölja undersökningsarbetet efter exakta metoder. Jag tror att herrarna kunna vara ense med mig därutinnan, att professor Arrhenius icke skulle vedervåga sitt världsrykte såsom vetenskapsman genom att framlägga en mindre vederhäftig utredning. Under utredningens gång har han utvecklat sig till en bestämd anhängare av vaccinationstvänget. Han har framlagt resultatet av denna utredning dels i en bilaga till medicinalstyrelsens betänkande, dels i ett särskilt arbete om smittkopporna och deras bekämpande.

Den officiella statistiken på detta område talar också ett synnerligen tydligt språk. Det torde icke kunna förnekas att de siffror, som framlagts från motståndarhåll saknat vederhäftighet. Det förekommer t. ex. i en utredning, som förbundet mot animal vaccination gent emot medicinalstyrelsens betänkande framlagt angående förhållandena i England, att vederbörande helt enkelt klipper av siffrorna vid den tidpunkt, då de börja bliva obekväma. Man går icke in på förhållandena i början av 1900-talet, då England hade en mycket svår koppepidemi med flera tusen personer insjuknade och döda. Så tycks det förhålla sig med en stor del av den statistik, som kommer till synes från det hållet. Över huvud taget torde man kunna säga, att motståndarna till vaccinationen representera en riktning, som misstror allt vad vetenskap heter. Det kan ju hava sin nytta som en viss motvikt mot den rena, oförfalskade auktoritetstron. Men när misstron tar sig uttryck i ren monomani, tror jag man icke längre bör följa med. Och för övrigt tar sig motståndet oftast uttryck i ett rent förnekande av solklara fakta. Jag tror, att man kan säga, att så snart hela det samlade material, som föreligger i vaccinationsfrågan, varit framlagt för en opartisk nämnd, som haft att under ansvar bilda sig ett omdöme i denna fråga, resultatet endast blivit det: vaccinationens nytta och nödvändighet. Samma resultat har utskottet nu också kommit till, och jag tror icke, att den siste ärade talaren vill påstå, att inom utskottet varit representerade endast anhängare av vaccinationstvänget.

Jag skall nu be att få övergå till några detaljer, som förekommit i den hittillsvarande diskussionen. Herr Nilson ville göra gällande, att den omständigheten, att smittkoppor nu förekomma i så ringa omfattning, skulle vara tillräckligt bevis för att vi kunde slopa vaccinationsskyddet. — Vad kan orsaken vara till att vi haft så få sjukdomsfall av smittkoppor? Helt säkert den, att vi tillhört ett av de bäst vaccinerade folken. Man skulle ju kunna säga, att om det icke vidare vore någon fara för Sverige med avseende å smittkoppor, man kunde taga i övervägande, om man icke skulle kunna medgiva en väsentlig lindring i vaccinationstvänget. Men fara föreligger alldeles givet: i Ryssland och i Galizien härja fortfarande

smittkoppor i synnerligen stor omfattning, och det torde icke vara att förvänta, att Ryssland inom de närmaste åren är färdigt med sin kamp mot smittkoppor. Ju mer våra förbindelser med Ryssland utvecklas, dess större blir givetvis smittofaran, och den föreligger även från andra håll. I Amerika förekommer fortfarande ett mycket stort antal smittkoppsfall årligen.

Nu har den siste ärade talaren också åberopat sig på professor Israel Holmgren, som rekommenderat att avstå från tvångsvaccination av barn och inrikta sig endast på en vaccination vid epidemier plus isoleringsåtgärder. Den största svagheten med det förslaget ligger givetvis däri, att man då också får finna sig i att, om en epidemi uppstår, den blir väsentligt mera förhärjande, mera dödande, än den annars skulle bliva. Man åberopar sig på förhållandena vid 1913 års smittkoppspestidemi här i landet och säger: se, så bra det gick då med revaccination av omgivningen och isoleringsåtgärder! Men då glömmar man det faktum, att en stor del av Stockholms befolkning redan på förhand var vaccinerad. Däri hade vi det allra största skyddet.

Den förste ärade talaren syntes vara en anhängare av åsikten om vaccinationens nytta. Men han vill icke vara med om att skapa ett ovillkorligt tvång, han vill att det skall råda en viss frihet för dem, som ha samvetsbetänkligheter i denna fråga. Mönstret är hämtat från England, där man redan år 1898 fick en lag, varigenom förklarades, att straff för försummad vaccination icke skulle inträda, om någon av barnets föräldrar eller målsmän inom fyra månader efter barnets födelse inför domare på heder och samvete ville avgiva en förklaring, att de ansåge ympningen kunna medföra skada för barnets hälsa. Denna förklaring och den akt, som upptagits hos vederbörande domare, skulle sedermera avlämnas till vederbörande vaccinationstjänsteman. Emellertid gjordes redan år 1907 en ändring i dessa föreskrifter, så att förklaringen icke behövde avgivas inför domare, utan helt enkelt kunde insändas med posten till vederbörande tjänsteman.

Se vi efter, hur detta verkat i England, finner man att under de första åren av samvetsklausulens tillämpning antalet ovaccinerade barn var jämförelsevis ringa, blott några få procent, men efter ändringen 1907 stiger antalet av de ovaccinerade barnen i hög grad. 1913 var antalet sådana ovaccinerade barn uppe i 35 %. Mig vill det synas, som om herr Hult rätt grundligt slog ihjäl sitt eget skäl för den s. k. samvetsklausulen. Han sade, att oviljan mot vaccinationen sprider sig som en smitta: när man ser att grannens barn icke vaccineras, då vill man icke vaccinera sina egna barn, och så går det undan för undan. Däri tror jag han har rätt, och detta är ytterligare ett starkt skäl för att icke antaga förslaget om införande av samvetsklausulen.

Om man vidare ser till, hur reservanterna formulerat sitt förslag, tror jag, att det lämnar alltför stort utrymme för individens godtycke. Vederbörande skall hava »inom tiden för ympningsplik- tens fullgörande vid personlig inställelse hos pastor i församlingen

Lagförslag
om skydds-
koppympning.
(Forts.)

Lagförslag
om skydds-
koppymning.
(Forts.)

avgivit skriftlig försäkran på heder och samvete, att han anser skyddskoppymningen kunna medföra skada för barnets hälsa.»

Först och främst är innehållet av paragrafen så vagt formulerat, att vederbörandes samvetsbetänkligheter icke behöva vara alltför stora för att de skola skriva under en sådan förklaring. Den innehåller ju endast, att man anser, att skyddskoppymningen *kan* medföra fara, och fara är måhända icke i varje fall *alldeles* utesluten, om den också är reducerad till ett minimum. Vidare är att märka att vederbörande hava 6 år på sig att avlämna denna förklaring. Det torde väl i regel i detta land vara så, att var och en av barnens föräldrar någon gång under en så lång tid kan komma fram till kyrkbyn. Jag föreställer mig, att det icke förorsakar dem vidare besvär att personligen avlämna denna förklaring. Klausulen kommer också att verka ytterst olikformigt i olika delar av landet. I Skåne och över huvud taget de södra delarna av landet, där kyrkorna ligga tätt och församlingarna äro små, torde det vara utomordentligt enkelt för vederbörande att fullgöra denna deklaration, under det att exempelvis i Norrbotten det i alla fall kan vålla ett visst besvär. Men med den intensitet, som agitationen mot vaccinationen tagit, komma motståndarna att på allt sätt lätta vägen för dessa samvetsömma. Formulär komma utan tvivel att tillhandahållas i riklig utsträckning. I själva verket tror jag, att klausulen här kommer att verka på samma sätt som i England, så att vi så småningom glida in i det förhållandet, att allmän barnvaccination icke kommer att äga rum.

Nu säger man, att det är en stor folkmening, som skulle ligga bakom dessa krav. Här finns en petition, upptagande namnen på 40,000 människor, som be att få slippa vaccinationstvänet. Men man bör tänka på den agitation, som ligger bakom, och dess beskaffenhet. Den har på sina ställen tagit karaktären av nästan religiös fanatism. Jag skall icke trötta med att läsa upp dessa populära småskrifter, som spridas bland folket, men man kan mycket väl förstå, att det språk, som föres i dessa skrifter, jagar upp en skrämselstämning i landet, som saknar varje reell grund. Skall man giva vika för denna mot all vetenskap och erfarenhet stridande agitation? Nej, det synes mig, att man icke bör göra. För övrigt vad beträffar talet om samvetsbetänkligheter, så kan jag mycket väl förstå, att man kan hava samvetsbetänkligheter t. ex. mot att bära uniform — fastän jag icke kan gilla det. Men att hava samvetsbetänkligheter mot vaccination förefaller mig mer än underbart. Det är en rent vetenskaplig fråga, rörande vilken individen i allmänhet saknar både förmåga och möjlighet att väga bevisen för och emot. I det fallet får väl lagstiftaren taga på sig ansvaret att söka bilda sig ett objektivt omdöme om vad som är rätt och sanning samt att stifta lagar därefter.

Jag skall tills vidare inskränka mig till detta. Jag vill dock säga, att införandet av en samvetsklausul synes mig vara av den betänkliga beskaffenhet, att jag måste taga i allvarligt övervägande, huruvida det icke då är bättre att tills vidare stanna kvar på den

nuvarande lagstiftningen. Jag anser i alla handelser, att en sådan samvetsklausul som den föreslagna icke kan accepteras.

Lagförslag
om skydds-
koppsympning.
(Forts.)

Herr Eklundh, Carl: Det är betecknande att motståndarna till vaccinationen nästan uteslutande begagna sig av statistik från utlandet särskilt från England, Amerika, Italien o. s. v. för att bevisa sina påståenden under det att det svenska statistiska materialet kommer till föga användning. Och dock är den svenska statistiken den mest samvetsgranna och tillförlitligaste. Måne det anmärkta förhållandet kan bero på att vår statistik icke är lämplig för vaccinationsmotståndarnas bevisföring?

Herr Nilsson gav ett litet prov på olämplig förfaring med siffror, då han nyss uppgav att årligen avlida i kron. alkoholism 7,000 personer, då verkliga antalet för t. ex. år 1911 är 121. Vidare framhöll herr Nilsson att det varit önskvärt att utskottet, i stället för att i allmänhet underkänna antivaccinatörernas statistik, anfört några exempel på sådan ovederhäftighet. Jag är i tillfälle att genast anföra ett, vilket framgår vid jämförelse av den officiella siffran om koppdödigheten i Tyskland (se prof. Jackman) med dessa siffror såsom de återfinnas i en broschyr av Hugo Wegener i Frankfurt am Main. Så nämner herr Nilsson att 100-tals läkare uttalat sig emot vaccinationen, men det är också uteslutande utländska. På medicinalstyrelsens rundfråga till Sveriges läkare: »Hava under 1908—1912 av eder personligen iakttagits anmärkningsvärda sjukdomsfall eller sjukdomstillstånd såsom följer av vaccinationen?» anfördes av 45 av de 985, som svarat, endast 50 fall och därav 3 dödsfall, som ansågos på mer eller mindre grundade skäl kunna stått i samband med vaccinationen. Betänker man då att 100,000 barn vaccineras årligen, och det här sålunda gäller 500,000 barn, och man vid granskning av de 3 dödsfallen finner att den dödliga utgången varit beroende på bristande renlighet, som åstadkommit blodförgiftning såsom vid infektion av vilket annat sår som helst kan inträffa, så måste man medge att faran vid vaccination icke är stor. Beträffande dödligheten i koppor säger den svenska statistiken att i denna sjukdom avledo årligen i medeltal på 100,000 invånare under nedanstående tioårsperioder: 1782—1791 222; 1792—1801 191 (1801 började vaccinering att införas i Sverige); 1802—1811 62; 1812—1821 13. Sedan dess har koppdödigheten allt mer avtagit såsom för allom bekant.

Så har man påstått att de barn, som vaccinerats, bliva mera utsatta för andra sjukdomar. Men all erfarenhet och statistiken visa att dödligheten i olika acuta sjukdomar bland de vaccinerade barnen är flera gånger lägre än hos barn i allmänhet. Beträffande slutligen det påståendet att människosläktet i sin helhet blir svagare och mindre motståndskraftigt, så talar emot detta antagande alldeles bestämt det förhållandet att från början av 1800-talet dödligheten i Sverige oavbrutet

Lagförslag
om skydds-
koppsympning.
(Forts.)

avtagit och i samband därmed vårt folks medellivslängd ökats från 41 år till f. n. 52 år.

Oaktat sålunda gagnet och ofarligheten har det emellertid av olika anledningar rests ett betydande motstånd mot vaccinationen. Ett försök i denna riktning anser jag den »samvetsklausul» vara, som man enligt engelskt mönster söker införa hos oss. Så utgjorde i England år 1903 de ovaccinerades antal endast 37,675, men stego hastigt så att 1910 befriades från ymplikt 230,947. Tror nu något att denna enorma ökning beror på att föräldrar eller målsmän tillägnat sig en samvetsgrann övertygelse att vaccinationen är en fara för barnens hälsa? För mig synes det här vara fråga om den mest lättvindiga gottköpsövertygelse och jag tror ej att vi hava någon anledning att reflektera på en samvetsklausul av engelsk typ.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Statsrådet nämnde, att vaccinationsmotsståndarnas uppgifter sakna vederhäftighet, och att man klippt av uppgifterna, när de icke passade riktigt. Den sista uppgiften, att man klippt av uppgifterna, när de icke passat, kan ook sägas beträffande den utredning, som här förebragts. Det förekommer i denna utredning en hel del citat ur regementsläkares berättelser, vari klagas över att de värnpliktige icke velat undergå revaccination. Men man har klippt av fortsättningen, exempelvis beträffande det regemente, där läkaren skriver, att hela vaccinationsresultatet var lika med noll, vilket måste bero på oduglig vaccin. Detta har icke medtagits. Jag skall endast taga ett citat till, nämligen från Dalregementet, där det heter: »Vid vaccination erhöles intet positivt resultat; då ej användning fanns för återstoden av innehållet i vaccinkärl, vaccinerades därmed en del civila personer, även ett barn, förut ovaccinerat, samtliga med negativt resultat.» I fortsättningen säger läkaren, att det är beklagligt, att de värnpliktiga skola hava rätt att undandraga sig revaccination. Vad skulle den ha tjänat till, då det icke blev »gott resultat» i något enda fall? Vid ett annat regemente har läkaren påpekat, att av 278 revaccinerade 271 fall utföllo med gott resultat, men han tillägger, att vaccinen var oerhördt verksam och att den föranledde, att större delen av dessa 271 under mycket lång tid blevo otjänstbara. Om man nu skall tvångsvaccinera de värnpliktiga, tror jag, att man åtminstone icke bidrar i någon större mån till att göra värnplikten mera populär, än den för närvarande är. Därom kan man övertyga sig, när man ser läkaruppgifter, att endast två av 500—600 man frivilligt underkastat sig revaccination.

Statsrådet uppger, att han väl kunde förstå, att det fanns personer, som hade samvetsbetänkligheter mot att bära militär uniform, men att det icke kunde finnas verkliga samvetsbetänkligheter mot att vaccinera sig eller sina barn. Jo, herr statsråd, det finns det. Jag hör till dem, som hava en bestämd uppfattning om att det är till skada för mina barn, om jag vaccinerar dem. Jag har vänt mig

till två läkare och bett dem ikläda sig ansvaret, för den händelse någonting skulle inträffa efter vaccinationen. Men detta hava de vägrat. De hava icke velat ikläda sig sådant ansvar. Och jag skall tillägga, att det är min bestämda uppfattning, att även om denna lag antages, många tusen familjefäder i detta land komma att fortfarande vägra att underkasta sig vaccination både för sig själva och för sina barn.

Det har i dag på kamrarnas bord utdelats en statistisk redogörelse om dödligheten i riket år 1911 — jag förmodar, att uppgifterna där äro vederhäftiga, och att man icke klippt av några siffror på olämpliga ställen. Däri finnes en kolumn om smittkoppor, som icke upptager något enda fall, men däremot upptagas ett par fall av asiatisk kolera. Visserligen står det i en not, att det gällde två sjömän, som avlidit utomlands, men när man infört att svenskar avlidit i annat land av viss sjukdom, lär det väl få antagas att man också inför fall, då svenskar avlidit utomlands i smittkoppor. Längre ned på samma sida finnes en uppgift om huru många som avlidit av kronisk alkoholsjukdom: summa 121. Vad hava herrarna av majoriteten inom denna kammare gjort för att söka minska den siffran?

Jag ber, herr talman, att få vädja till kammaren att antaga åtminstone reservanternas förslag om samvetsklausulen.

Herr Biörklund: Till de speciella anmärkningar, som rikstats emot den ena eller andra paragrafen, lär det bli tillfälle att återkomma i den mån, de olika paragraferna komma att föredragas. Jag skall därför be att nu endast med några ord få bemöta de talare, som anlagt mera allmänna synpunkter på frågan.

Den förste talaren sade, att han tyckte, att rättvisan bort kräva, att här intagits en medelväg, men kort efteråt yttrade han, att han ändå måste erkänna, att om detta förslag bleve antaget och bleve lag, det icke skulle hava någon synnerligen effektiv verkan. Det förefaller mig, att om man ger förslaget det vitsordet, man ock får erkänna att förslaget gått en medelväg så långt som möjligt, ja kanske till och med något för långt.

Han nämnde ock, att brytandet av motståndet mot vaccinationen icke lyckas endast med straffparagrafer. Den uppfattningen delas av utskottets samtliga medlemmar, säkerligen ock av kammarens. Vi hava därför icke heller syftat till att få allting avhjälpt genom straffparagrafer, utan hava vågat oss på, att fastän det icke finnes någon motion därom, hemställa om ett särskilt anslag att användas för att på lämpligt sätt sprida undervisning om vaccinationens nytta gent emot de många och ivriga motståndare, som icke draga sig för att giva ut mer eller mindre ovederhäftiga skrifter och broschyrer i syfte att motarbeta vaccinationen.

Herr Nilson nämnde, att vi icke hava gendrivit de många skrifter, som funnes från motståndarna till vaccination, de 162 läkarnes utsagor och annat mer. Ser man då på utdragen av de många läkarnes utsagor, fäster man sig först och främst vid,

Lagförslag
om skydds-
koppypning.
(Forts.)

att dessa måhända äro i läkarekretsar känt folk, men att de i Sverige äro tämligen okända, ty de äro utlänningar allesamman. Man får heller icke av dessa utdrag någon ledning för var man skall återfinna, vad de uppgivas hava sagt, så att det skulle varit förgäves för utskottet att söka reda ut, om källan är riktigt återgiven. Och referaten inskränka sig dessutom ofta till några få rader, som ge ungefär samma säkra innehåll, som när man vid bokannonser i tidningarna läser att den och den recensenten har sagt det och det om boken ifråga, t. ex. att boken är »utmärkt intressant» eller något dylikt. Man kan icke, när det är fråga om så allvarliga saker, som det nu är fråga om, taga för givet, att just det justa uttrycket av författarens åsikt i saken är återgivet.

Det sades också, att vi i utskottet icke brytt oss om att taga reda på någonting, utan blott sagt, att det var oriktiga siffror som motståndarna kommit med. Jag ber att i detta avseende få nämna något om två erkänt framstående läkare i Tyskland, den ene medicinalrådet Müller i Berlin och den andre chefen för läkarna vid de österrikiska järnvägarna doktor Keller i Wien. Båda hade gjort undersökningar beträffande koppysjukdomar. Müllers undersökningar angingo koppepidemien i Berlin 1871 och Kellers koppepidemien bland till järnvägspersonalen hörande familjer i Österrike 1872 eller 1873. Båda hade genom sina undersökningar kommit till det resultat, att vaccinerings egentligen icke vore till någon nytta och det kunde ifrågasättas, om den icke vore skadlig. Men de publicerade resultaten blevo ej länge oemotsagda. År 1872 intogos de Müllerska undersökningarna i en tysk tidskrift, men redan året därpå eller 1873 infann sig Müller själv på en internationell medicinsk kongress i Wien, tog tillbaka sina uppgifter och medgav, att de vore oriktiga. Kellers undersökningar, enligt vilka många fler ympade än oympade dö i koppor, delgavs allmänheten i olika tidskrifter och väckte de synnerligen stort uppseende icke blott inom Österrike, utan även i Tyskland, Schweiz, England och annorstädes, där man sökte bevisningsmaterial mot ympningens nytta. Keller hade kommit till den uppfattningen, att i den av honom undersökta smittkoppsepidemien dogo i åldern 5—10 år av insjuknade ympade 18,84 % men av oympade endast 8,9 %. Så företog direktören vid kommunalstatistiska byrån i Budapest, doktor Körösi, en undersökning rörande det statistiska material, varmed Keller rört sig. Han reste till Wien för att taga reda på urkällan till Kellers utsago. Då var emellertid Keller avskedad och död, och de originaluppgifter som Keller införskaffat från underlydande järnvägläkare och haft till grund för sina påståenden kunde icke återfinnas. Körösi satte sig emellertid i förbindelse med de läkare, som lämnat Keller de primäruppgifter, på vilka han grundat sina slutsatser, och begärde att få låna koncepterna, ifall de hade några. Han fick ett stort antal sådana och fann där helt andra siffror än dem Keller upp-

givit. Körösis forskningar fortsattes och han lyckades slutligen återfinna de originaluppgifter, som Keller haft att grunda sin ut-sago på. Det befanns då, att dessa uppgifter hade Keller ändrat för att få dem att stämma med det slut, vartill han ville komma. De siffror, som voro skrivna med bläck, stämde med siffrorna i de koncept, som Körösi fått från de olika läkarna, men Keller hade rent av godtyckligt förändrat de sifferuppgifter, han in-hämtat, för att komma till det resultat han ville. När de av Keller förändrade siffrorna justerats, befanns det, att i stället för att såsom Keller uppgivit, flera procent av ympade dött än av oympade, det var alldeles tvärtom. Av de ympade hade dött endast 8,82 %, men av de oympade 19,23 % eller således mer än dubbelt så många dödsfall bland de oympade som bland de ympade. När man får för sig sådana uppgifter, blir man misstänksam om vad utdrag från främmande förfat-tare kunna betyda.

*Lagföreläsning
om skydds-
koppympning.
(Forts.)*

Så en annan sak. Från de olika broschyrer, som varit till-gängliga, och som inom kamrarna utdelats, minnas herrarna nog säkerligen den där kalven, som brukar vara utritad, ympningskal-ven. Det står omtalat i en av dessa broschyrer såsom ett orim-ligt djurplågeri, att man har honom bunden såsom ritningen ut- visar under hela inkubationstiden. Vi hava från utskottet va- rit ute vid anstalten för att se på hur det rätteligen förhåller sig härmed och funnit att det alls icke är fallet, att han är bunden under hela inkubationstiden. Han är icke bunden mer än under några minuter, då han tvättas och ympas, och det tar icke stort längre tid att ympa kalven än att ympa en människa. Sedan får han vid ombindningar under inkubationstiden ligga stilla ett par minuter. Vidare är han bunden omkring fem minuter, då ympämnet skall tagas från honom, men under dessa minuter är han sövd. Sedermera tvättas han ren och ombindes och är åter en fri varelse. Detta är något helt annorlunda, än som det i broschyren beskrives.

Det förefaller nästan, som om vaccinationsmotståndarna icke trodde på riktigheten av sin egen ståndpunkt, utan ansåge sig be-höva taga till utöver vad som kan vara sant. Ett sådant tillvä-gagående skapar misstro till påståenden som man icke kan kon-trollera, när man märker, hur galet det framställts, som man kunnat kontrollera.

Jag ber att få yrka bifall till 1 § i utskottets förslag.

Då tiden var långt framskriden, beslöt kammaren på framställ-ning av herr talmannen att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta behandlingen av föreliggande utlåtande ävensom handlägg-ningen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Anmälades och godkändes sammansatta banko- och jordbruks-utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 119, angående åtgärder från det allmännas sida för beredande av driftkredit åt idkare av mindre jordbruk och nr 129 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, till lag innefattande vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit och till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker; samt

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 128 med förslag till ändrad lydelse av § 18 mom. 2 i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser beträffande viss samfällid skogsmark inom Kopparbergs län.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 123, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagbestämmelser angående ordnande av brandväsendet å landsbygden;

nr 124, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier;

nr 125, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av helgdagar utan kyrklig karaktär;

nr 126, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förändrade bestämmelser rörande ersättning till vittnen och sakkunniga i rättegångsmål;

nr 127, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 § i förordningen den 17 maj 1872 angående ändring i vissa fall av gällande bestämmelser om häradsting m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av gällande bestämmelser angående förteckningar å lagfarter:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 22 värnpliktslagen den 17 september 1914; samt

nr 130, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 12 juni 1891, innefattande vissa bestämmelser angående sjöfynd.

Anmäldes och bordlades

första sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30

juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser ävensom i anledning av ovannämnda proposition väckta motioner, än även väckt motion angående vissa ändringar i omfördalda lag; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande omorganisation av rikets sjömanshus.

På hemställan av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle bland två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 108 sättas näst efter andra särskilda utskottets utlåtande nr 3.

Kammaren åtskildes kl. 5,22 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
